

Nr 137.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen med förslag till lag om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag m. m.; given Stockholms slott den 7 april 1916.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag,
- 2) lag om ändrad lydelse av 68 § i gruvestadgan den 16 maj 1884,
- 3) lag innefattande tillägg till lagen den 28 juni 1895 om handelsbolag och enkla bolag,
- 4) lag om ändrad lydelse av 23, 54, 63, 91, 92, 94, 105 och 132 §§ i lagen den 12 augusti 1910 om aktiebolag samt
- 5) lag om ändrad lydelse av 6, 20 och 54 §§ i lagen den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar.

Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Berndt Hasselrot.

Förslag

till

Lag

**om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva
eller aktier i vissa bolag.**

Med upphävande av kungörelsen den 3 oktober 1829 angående villkoren, varunder utländska män kunna förvärva och besitta fast egendom i riket, och med ändring av vad lag eller författning i övrigt innehåller stridande mot nedanstående bestämmelser förordnas som följer:

1 §.

Utländsk medborgare må ej utan Konungens för särskilt fall givna tillstånd här i riket förvärva fast egendom eller förvärva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift, ej heller i något fall härstädes inmuta mineralfyndighet.

Vad sålunda är stadgat om utländsk medborgare skall ock tillämpas beträffande utländska bolag, föreningar, andra samfälligheter och stiftelser.

2 §.

Svenskt handelsbolag, vari finnes utländsk bolagsman, svenskt aktiebolag, vars aktiebrev må ställas till innehavaren, eller svensk ekonomisk förening må ej här i riket förvärva fast egendom, inmuta mineralfyndighet, förvärva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift, utan att Konungen därtill givit bolaget eller föreningen allmänt tillstånd eller tillstånd för särskilt fall.

Samma lag vare i fråga om svenskt aktiebolag, vars aktiebrev skola vara ställda till viss man, om icke i bolagsordningen intagits för-

behåll som nedan sägs. Genom sådant förbehåll skall, där det ej innefattar strängare föreskrifter, bestämmas, att allenast viss del, vid varje tid högst en fjärdedel, av bolagets aktier eller, om aktier med olika röstvärde finnas, allenast så många aktier, att röstetalet för dem utgör viss del, högst en fjärdedel, av röstetalet för bolagets samtliga aktier, må genom teckning eller överlåtelse förvärvas av utländsk medborgare, samfällighet eller stiftelse, av svenskt handelsbolag, vari finnes utländsk bolagsman, av svensk ekonomisk förening, av svenskt aktiebolag, vars aktiebrev må ställas till innehavaren, eller av annat svenskt aktiebolag, i vars bolagsordning ej intagits förbehåll som nu är sagt, dock att utan hinder av förbehållet aktier må förvärvas av svenskt bolag eller svensk förening, som erhållit allmänt tillstånd enligt första stycket i denna paragraf eller avses i 18 §.

Ändring av bolagsordning, i vad den innefattar förbehåll, varom i andra stycket är stadgat, må ej vidtagas utan Konungens medgivande.

3 §.

Förvärv av aktie, som skett i strid mot förbehåll som i 2 § andra stycket sägs, vare ogillt.

Har någon, av vilken enligt sådant förbehåll aktie ej må genom teckning eller överlåtelse förvärvas, annorledes bekommit aktie, medföre förbehållet ej inskränkning i rätten till teckning eller erhållande av det antal nya aktier i bolaget, som svarar mot hans andel i det förutvarande aktiekapitalet, ej heller inskränkning i den rätt att teckna eller erhålla nya aktier, som vid den tid, då han bekom aktien, enligt bolagsordningen var därmed förenad.

4 §.

Utan hinder av bestämmelserna i 2 § må svenskt bolag eller svensk förening förvärva hus, tomt, upplagsplats, mindre stenbrott, grus eller lertag, mindre vattenfall, mindre torvmosse eller dylikt, om egendomen i den ordning 5 § stadgar provas vara behövlig för bolagets eller föreningens verksamhet.

5 §.

Den i 4 § stadgade prövning åligger Konungens befallningshavande i det län, där den fasta egendomen är belägen.

Åskas sådan prövning, eller vill någon jämlikt 2 § för särskilt fall söka Konungens tillstånd att förvärva fast egendom, skall ansökan jämte fängeshandlingen ingivas till Konungens befallningshavande inom ett år från det fånget skedde. Försittes den tid, eller provas fall som i 4 § avses icke vara för handen och varder ej heller, om Konungens tillstånd sökes, sådant beviljat, vare fånget ogillt.

Sökes Konungens tillstånd, åligger Konungens befallningshavande, såframt ej förvärvet godkännes enligt 4 §, att insända handlingarna jämte eget utlåtande till Konungen.

Över Konungens befallningshavandes beslut i ärende, som nu sagts, må klagan föras i den ordning, som för ekonomimål i allmänhet är stadgad.

Närmare föreskrifter rörande den utredning, som må erfordras för Konungens befallningshavandes prövning i sådant ärende, meddelas av Konungen.

Är i enlighet med vad ovan i denna paragraf sagts frågan om rätt att förvärva egendom ännu ej avgjord, skall beträffande lagfart anses möta sådant hinder, som avses i 10 § av förordningen den 16 juni 1875 om lagfart å fång till fast egendom.

6 §.

Vad i 1 och 2 §§ är stadgat utgöra ej hinder för att medelst inrop å exekutiv auktion förvärva fast egendom eller inmutad mineralfyndighet eller gruvlägenhet.

7 §.

Fast egendom, som förvärvats enligt vad i 6 § sägs, skall åter avyttras inom sådan tid, att lagfart å fånget kan sökas, förrän tre år förflutit från det den exekutiva auktionen vunnit laga kraft, därest ej dessförinnan de förhållanden, på grund av vilka inroparen icke ägt att utan Konungens tillstånd köpa egendomen annorledes än å exekutiv auktion, upphört eller inroparen erhållit Konungens tillstånd att behålla egendomen. Har sagda tid av tre år tilländalupit och visas ej att, dessförinnan nämnda förhållanden upphört eller inroparen erhållit Konungens tillstånd att behålla egendomen, då skall, om ej av lagfartsprotokollet framgår, att egendomen är avyttrad, Konungens befallningshavande, med iakttagade av vad i 9 § stadgas, förordna, att egendomen skall säljas å offentlig auktion efter vad nedan sägs. Å sådan auktion må

egendomen ej åter inropas av samma köpare. Om vad sålunda stadgats skall erinran införas i det köpebrev, som utfärdas i anledning av den exekutiva auktionen.

Av Konungens befallningshavande meddelat förordnande, som nu är nämnt, vare gällande, ändå att egendomen finnes hava varit av inroparen avyttrad eller sedermera avyttras. I övrigt skall så anses samt med ärendet i tillämpliga delar så förfaras, som hade enligt 28 § utsökningslagen meddelats förordnande om egendomens försäljning till gäldande av fordran, som däri äger bästa förmånsrätt; och skall försäljning ske, ändå att innehavaren av den fordran sådant bestrider. Vad i fråga om fast egendoms försäljning och köpeskillingens fördelning nämnda lag stadgar beträffande gäldenären skall i ärende, som nu sägs, lämpas till egendoms ägare, och skall denne vara pliktig att betala kostnad, som ej kan i enlighet med 198 § utsökningslagen gäldas ur den försålda egendomen.

8 §.

Har sådant inrop av fast egendom, som enligt 6 § skett, varit erforderligt för skyddande av någon inroparens fordran eller rättighet, varför egendomen häftar på grund av inteckning eller jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken, giver på därom gjord ansökan Konungen, därest särskilt hinder ej möter, inroparen tillstånd att behålla egendomen eller ock anstånd, som må erfordras för att egendomen skall kunna avyttras utan förlust.

9 §.

Ansökan enligt 7 eller 8 § om tillstånd att behålla inropad fast egendom eller om anstånd med sådan egendoms avyttrande skall sist inom tre år från det den exekutiva auktionen vunnit laga kraft ingivas till Konungens befallningshavande, som med eget utlåtande överlämnar den till Konungen; och skall med förordnande, som enligt 7 § ankommer på Konungens befallningshavande, anstå till dess ansökningen av Konungen prövats.

10 §.

Har någon enligt vad i 6 § sägs förvärvat inmutad mineralfyndighet eller gruvlägenhet, skall han avyttra denna inom ett år, efter det den exekutiva auktionen vunnit laga kraft, eller inom den längre tid

därefter, som Konungen för särskilt fall må efter ansökan bestämma, vid äventyr att, om ej dessförinnan de förhållanden, på grund av vilka inroparen ej ägt att utan Konungens tillstånd förvärva egendomen annorledes än å offentlig auktion, upphört eller inroparen erhållit Konungens tillstånd att behålla egendomen, försöks- eller gruvarbete, som inroparen efter nämnda tid företager, skall vara utan verkan till bevarande av rätt till fyndigheten eller gruvlägenheten.

11 §.

Företager någon å inmutad mineralfyndighet eller gruvlägenhet, för vars förvärvande eller bearbetande Konungens tillstånd enligt vad ovan sägs erfordras, utan sådant tillstånd försöks- eller gruvarbete, vare arbetet utan verkan till bevarande av rätt till fyndigheten eller gruvlägenheten.

12 §.

Äger, då denna lag träder i kraft, svenskt aktiebolag, vars aktiebrev skola vara ställda till viss man, här i riket fast egendom med en areal av mer än tvåtusen hektar, häri icke inräknad å sådan egendom belöpande andel i mark, som vid skifte lämnats odelad eller avsatts för gemensamt behov, eller ock vattenfall eller del därav, varur vid vanligt lågvatten uppenbarligen kunna uttagas mer än ettusen turbinhästkrafter, eller innehar sådant aktiebolag på grund av rättighet, som förvärvats före denna lags trädande i kraft, inmutad mineralfyndighet, stenkolsfyndighet eller gruvlägenhet, må aktier i bolaget, vilka vid lagens ikraftträdande ägas eller äro tecknade av svenska medborgare, bolag, föreningar, andra samfälligheter eller stiftelser, eller vilka utgivas i anledning av aktiekapitalets ökning, icke genom teckning eller överlåtelse förvärfvas av utländsk medborgare, samfällighet eller stiftelse, ej heller av svenskt bolag eller svensk förening, som enligt 2 § allenast med Konungens för särskilt fall givna tillstånd äger förvärva fast egendom eller gruva; dock skall vad sålunda stadgats ej medföra inskränkning i den aktieägare tillkommande rätt till teckning eller erhållande av det antal nya aktier i bolaget, som svarar mot hans andel i det förutvarande aktiekapitalet, eller inskränkning i den rätt att teckna eller erhålla nya aktier, som vid denna lags trädande i kraft enligt bolagsordningen må tillkomma aktieägare.

Det åligger styrelsen att förse brev å sådana aktier, som äro underkastade nämnda inskränkning, med påskrift härom och att i aktie-

boken anmärka, vilka aktiebrev försetts med dylik påskrift. För verkställande av påskriften, såvitt angår aktiebrev som vid tiden för lagens ikraftträdande äro utgivna, har styrelsen att inom en månad efter sagda tid infordra samtliga dessa aktiebrev. Innan aktiebrev blivit av styrelsen försett med påskrift och anmärkning härom gjorts i aktieboken, må utdelning å den eller de aktier, varå brevet lyder, ej äga rum.

Är aktiebolag ej vidare innehavare av egendom, som i första stycket sägs, må på ansökning av bolaget Konungen förordna, att bestämmelserna i denna § icke skola äga tillämpning i fråga om bolaget. I avseende å visst aktiebolag må Konungen ock i annat fall medgiva undantag från den i första stycket stadgade inskränkning i förfoganderätten över vissa aktier.

13 §.

Har enligt vad i 2 § stadgas förbehåll införts i bolagsordningen för aktiebolag, som i 12 § avses, må aktie, beträffande vilken förbehållet ej gäller, förvärvas utan hinder av vad i sistnämnda § är föreskrivet.

14 §.

Äro, då denna lag träder i kraft, svenska medborgare ägare antingen av minst tre fjärdedelar av aktierna i aktiebolag, som i 12 § avses, eller, om i sådant bolag finnas aktier med olika röstvärde, av minst så många aktier i bolaget, att röstetalet för dem utgör tre fjärdedelar av röstetalet för bolagets samtliga aktier, då må, sedan brev å nämnda antal aktier av styrelsen försetts med påskrift enligt 12 § andra stycket och anteckning härom gjorts i aktieboken, bolaget utan hinder därav att bolagsordningen icke innehåller förbehåll, varom i 2 § förmäles, åtnjuta den med sådant förbehåll förenade rätt att förvärva fast egendom, inmuta mineralfyndighet, förvärva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift.

15 §.

Styrelseledamot,

med vars begivande utlämnas aktiebrev, som i strid mot föreskriften i 12 § andra stycket första punkten ej försetts med påskrift som där sägs,

eller som mot bättre vetande låter i aktieboken göra anteckning i strid mot bestämmelsen i 12 § andra stycket första punkten,

eller som uppsåtligen underlåter att iakttaga föreskriften i 12 § andra stycket andra punkten,

eller som uppsåtligen låter i strid mot bestämmelsen i 12 § andra stycket tredje punkten verkställa utdelning till aktieägare, straffes med böter från och med femtio till och med tvåtusen kronor eller fängelse.

Underlåter styrelseledamot i annat fall än nyss är sagt att iakttaga föreskrift, som är meddelad i 12 § andra stycket första eller andra punkten, straffes med böter från och med fem till och med femhundra kronor.

• Ej må straff, som ovan är stadgat, tillämpas, om förseelsen enligt allmänna strafflagen bör beläggas med strängare straff.

16 §.

Böter, som ådömas enligt denna lag, skola tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmänna strafflagen.

17 §.

Utländsk medborgare, som här i riket förvärvat fast egendom eller förvärvat eller bearbetar inmutad mineralfyndighet eller idkar gruvdrift, vare, om han ej är i riket bosatt, pliktig att hava ett i orten bosatt ombud, som är svensk medborgare och skall vid de tillfällen, då huvudmannen icke vistas i riket, äga att i angelägenheter, som röra fastigheten eller gruvan, å huvudmannens vägnar mottaga stämningar, kallelser och andra delgivanden samt svara vid domstolar och hos andra ämbetsmyndigheter. Det åligger ock utländsk medborgare, som nu är nämnd, att hos Konungens befallningshavande i det län, där den fasta egendomen eller gruvan är belägen, göra anmälan angående ombudets namn och vistelseort samt beträffande ombyte av ombud. Iakttages ej vad sålunda är stadgat, äge Konungens befallningshavande i förekommande fall att med laga verkan utse ombud å utlänningens vägnar.

Vad i första stycket stadgas om utländsk medborgare äge motsvarande tillämpning beträffande utländsk samfällighet eller stiftelse.

18 §.

De i denna lag föreskrivna inskränkningarna i rätten att förvärva fast egendom eller inmutad mineralfyndighet eller gruvlägenhet skola ej äga tillämpning å förvärv genom arv, giftorätt eller testamente.

Vad denna lag innehåller om inskränkning i rätten för bolag eller förening att förvärva fast egendom, inmuta mineralfyndighet, förvärva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift så ock att förvärva aktier i vissa bolag skall, såvitt angår svenskt bolag eller svensk förening, icke tillämpas i avseende å bankaktiebolag, solidariskt bankbolag, järnkontoret, sparbank, försäkringsbolag, sjukkasse, understödsförening eller annan försäkringsförening, aktiebolag eller förening, som erhållit statslån från egnahemslånefonden, eller förening med ändamål att främja medlemmarnas ekonomiska intressen genom att anskaffa livsmedel eller andra förnödenheter åt medlemmarna, avsätta alster av medlemmarnas verksamhet, bereda bostäder åt medlemmarna eller anskaffa lån åt medlemmarna.

19 §.

Vad utöver bestämmelserna i denna lag är stadgat angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom skall fortfarande gälla.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Vad i 11 § av denna lag stadgas skall ej äga tillämpning i fråga om inmutad mineralfyndighet eller gruvlägenhet, vilken innehaves eller bearbetas på grund av rättighet, som förvärvats, innan denna lag trätt i kraft.

Från denna lags tillämpning äger Konungen medgiva sådant undantag, som må föranledas av bestämmelse i traktat, vilken med främmande makt slutits före lagens trädande i kraft.

Förslag

till

Lag**om ändrad lydelse av 68 § i gruvestadgan den 16 maj 1884.**

Härigenom förordnas, att 68 § i gruvestadgan den 16 maj 1884 skall erhålla följande ändrade lydelse:

Om vissa inskränkningar i rätten att inmuta mineralfyndighet eller förvärva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift är särskilt stadgat.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Förslag

till

Lag

**innefattande tillägg till lagen den 28 juni 1895 om handelsbolag
och enkla bolag.**

Såsom tillägg till vad i lagen den 28 juni 1895 om handelsbolag och enkla bolag är stadgat om handelsbolag förordnas som följer:

Utlänning må ej, ändå att han erhållit Konungens medgivande att i riket idka näring, här sluta handelsbolag eller i handelsbolag ingå, utan att han därtill erhållit Konungens tillstånd. Sökes sådant tillstånd, skall visas, att angående bolagets slutande eller inträde i bolaget träffats avtal, som omedelbart fullbordas genom tillståndets beviljande.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Från denna lags tillämpning äger Konungen medgiva sådant undantag, som må föranledas av bestämmelse i traktat, vilken med främmande makt slutits före lagens trädande i kraft.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 23, 54, 63, 91, 92, 94, 105 och 132 §§ i lagen
den 12 augusti 1910 om aktiebolag.

Härigenom förordnas, att 23, 54, 63, 91, 92, 94, 105 och 132 §§ i lagen den 12 augusti 1910 om aktiebolag skola erhålla följande ändrade lydelse:

23 §.

Ansökning om bolagets registrering skall göras av dess styrelse. I sådan ansökning skola uppgivas dels stiftarnas och styrelseledamöternas samt, där suppleanter i styrelsen utsetts, deras fullständiga namn ävensom nationalitet och hemvist, dels bolagets postadress, dels ock, där befogenhet att teckna bolagets firma ej skall utövas allenast av styrelsen, vilken eller vilka, var för sig eller i förening, sådan befogenhet tillkommer.

Skall annan än styrelseledamot eller suppleant äga nämnda befogenhet, varde uppgift lämnad jämväl å hans fullständiga namn ävensom nationalitet och hemvist.

Vid ansökningen skola fogas

1) stiftelseurkunden, försedd med påskrift om uppvisande, som i 9 § sägs, samt övriga i 14 § 2 mom. angivna handlingar, så ock styrkta avskrifter av samtliga dessa handlingar;

2) av notarius publicus eller med styrelseledamöternas egenhändiga, bevittnade namnunderskrifter styrkt avskrift av protokollet vid konstituerande stämman, så ock, där annan stämma hållits, av det därvid förda protokollet;

3) två på enahanda sätt, som under 2) sägs, till riktigheten styrkta exemplar av bolagsordningen;

4) en med styrelseledamöternas egenhändiga, bevittnade namnunderskrifter försedd handling, innehållande *dels* uppgift, huru mycket blivit tecknat, med avdrag ej mindre i anledning av övertäckning, där sådan ägt rum, än ock för aktierätt, som av aktietecknare må hava enligt 30 § förverkats och ej av annan övertagits, ävensom huru mycket av det belopp, vartill aktiekapitalet sålunda uppgår, blivit inbetalt, *dels* ock försäkras, att den sålunda anmälda inbetalningen fullgjorts i penningar eller annat i enlighet med stiftelseurkundens bestämmelser;

5) bevis om tillstånd, som, efter ty i 3, 57 eller 63 § sägs, må vara av Konungen meddelat.

54 §.

Ej må till aktieägarna annorledes än i följd av aktiekapitalets nedsättning, efter ty i 49 eller 50 § sägs, utbetalas annat än den vinst, som förefinnes enligt fastställd balansräkning för sista året, i den mån vinsten ej skall avsättas till reservfonden. Varder vinstutdelning beslutad och verkställd i strid med vad sålunda stadgats eller med bestämmelse i bolagsordningen, vare de, som uppburit sådan utdelning, skyldiga att återbära densamma; och ansvare därjämte de, som deltagit i beslutet, en för alla och alla för en, för den brist, som vid återbäringen kan uppkomma.

Har efter aktiebolags bildande i bolagsordningen intagits förbehåll, som i 52 § 2 mom. sägs, må, innan förbehållet enligt 26 § 2 mom. angivits å aktiebrevet, utdelning å den eller de aktier, varå brevet lyder, ej äga rum.

63 §.

I bolagsordningen må bestämmas, att styrelsen äger bemyndiga annan än styrelseledamot att teckna bolagets firma; och äge jämväl bolagsstämman tillåta styrelsen att meddela sådant bemyndigande. I fråga om den, som sålunda erhållit rätt att teckna bolagets firma, skall tillämpas vad som enligt 58 och 59 §§ gäller beträffande styrelseledamot, som äger teckna firman.

Bemyndigande, som i denna paragraf avses, må ej meddelas annan än här i riket bosatt svensk medborgare, med mindre Konungen för särskilt fall det medgiver.

91 §.

Beslut, som innefattar sådan ändring av bolagsordningen, att rättsförhållandet mellan redan utgivna aktier rubbas, eller att förbehåll, som i 52 § 1 mom. sägs, i bolagsordningen intages, vare ej giltigt, med mindre samtliga aktieägare förenat sig därom. Om beslut, varigenom i bolagsordningen intages förbehåll, som i 52 § 2 mom. sägs, gälle vad i 4 mom. av denna § stadgas.

Beslut avseende ändring av bolagsordningen i fråga om grunderna för utövande av rösträtt och för fattande av beslut å bolagsstämma eller om användande av bolagets vinst eller av bolagets behållna tillgångar vid dess upplösning, så ock beslut om sådan ändring av bolagsordningen, att däri intages förbehåll, som i 138 § sägs, eller att tiden för bolagets bestånd förlänges, vare ej giltigt, med mindre samtliga aktieägare förenat sig därom eller beslutet fattats å två på varandra följande bolagsstämmor, därav minst en ordinarie, samt å den stämma, som sist hålles, biträts av samtliga röstande och dessa tillika företrätt minst tre fjärdedelar av hela aktiekapitalet.

Beslut avseende ändring av bolagsordningen i fråga om föremålet för bolagets verksamhet vare ej giltigt, med mindre samtliga aktieägare förenat sig därom eller beslutet fattats å två på varandra följande bolagsstämmor, därav minst en ordinarie, samt å den stämma, som sist hålles, biträts av minst tre fjärdedelar av de röstande och dessa tillika företrätt minst tre fjärdedelar av hela aktiekapitalet. I fråga om giltighet av beslut om sådan ändring av bolagsordningen, att aktiekapitalet må ökas, vare, där aktier med olika rätt finnas, lag, som nu är sagt; dock erfordras, att de röstande, som biträtt beslutet, företrätt jämväl minst tre fjärdedelar av varje särskilt slag av aktier.

Beslut om annan ändring av bolagsordningen vare ej giltigt, med mindre samtliga aktieägare förenat sig därom eller beslutet fattats å två på varandra följande bolagsstämmor, därav minst en ordinarie, och å den stämma, som sist hålles, biträts av minst två tredjedelar av de röstande.

Är för giltighet av beslut, varom nu är sagt, något ytterligare villkor bestämt i bolagsordningen, lände ock det till efterrättelse.

Har i bolagsordningen intagits bestämmelse, enligt vilken annan bestämmelse ej må ändras, utan att Konungen därtill lämnat medgivande, må ej heller den förra bestämmelsen utan Konungens medgivande ändras.

92 §.

Beslut, som i 91 § 3 mom. 2 punkten avses, så ock beslut enligt samma paragrafs 4 och 5 mom. om sådan ändring av bolagsordningen, att aktier med företrädesrätt må utfärdas, skall innehålla bestämmelser om det belopp, vartill nya aktier må utgivas, om de rättigheter, som i förhållande till de förutvarande aktierna skola tillkomma de nya, samt om den rätt till teckning eller erhållande av nya aktier, som vid aktiekapitalets ökning må tillkomma varje särskilt slag av aktier.

Avser beslut, varigenom i bolagsordning intages förbehåll, som i 52 § 2 mom. sägs, icke bolagets samtliga aktier, och åsämjas ej aktieägarna, beträffande vilka aktier förbehållet skall gälla, varde frågan därom avgjord genom lottnings, som anställes å bolagsstämma i sammanhang med beslutet.

94 §.

Beslut om ändring av bolagsordningen skall av styrelsen ofördröjligen anmälas för registrering och må ej gå i verkställighet, innan registrering skett.

Vid anmälan fogas, i två exemplar, av notariüs publicus eller med styrelseledamöternas egenhändiga, bevittnade namnunderskrifter styrkt avskrift av protokoll, som förts i ärendet, ävensom, där fråga är om beslut avseende sådan ändring av bolagsordningen, att däri intages förbehåll, som i 52 § sägs, bevis att förbehållet blivit antecknat å varje brev å aktie, som detsamma avser, samt, där förbehållet är sådant, som i 52 § 2 mom. sägs, en av styrelsens ledamöter egenhändigt underskriven försäkran, att enligt aktieboken de aktier, som förbehållet avser, icke innehavas av andra än som utan hinder av förbehållet må förvärva därmed avsedda aktier. Styrelseledamöternas namnteckningar å denna försäkran skola vara av vittnen styrkta.

105 §.

Likvidatorerna skola ofördröjligen för registrering anmäla, att bolaget trätt i likvidation. Därvid skola uppgivas

dels likvidatorernas samt, där suppleanter utsetts, deras fullständiga namn ävensom nationalitet och hemvist,

dels ock, där befogenhet att teckna bolagets firma ej skall utövas

allenast av likvidatorerna gemensamt, vilken eller vilka, var för sig eller i förening, sådan befogenhet tillkommer.

Skall annan än likvidator eller suppleant äga nämnda befogenhet, varde uppgift lämnad jämväl å hans fullständiga namn ävensom nationalitet och hemvist.

Avgår likvidator eller suppleant eller utses ny sådan eller sker ändring i fråga om rätten att teckna bolagets firma eller ändrar likvidator eller suppleant eller eljest någon, som, ensam eller i förening med annan, berättigats teckna firman, sitt hemvist, skall ock därom anmälan för registrering ofördröjligen göras av likvidatorerna.

Vid anmälan, att likvidator eller suppleant utsetts, skall fogas styrkt avskrift av protokoll eller annan handling, som bestyrker anmälan's riktighet, jämte bevis om tillstånd, som, efter ty i 104 § sägs, må vara av Konungen meddelat.

132 §.

Med böter från och med femtio till och med två tusen kronor eller fängelse straffes

1) stiftare, som mot bättre vetande i stiftelseurkunden, i teckningslista eller i skriftlig handling, som åberopas i listan eller bifogas densamma eller eljest framlägges å konstituerande stämman, meddelar oriktig uppgift;

2) styrelseledamot eller annan, som vid anmälan till registrering mot bättre vetande meddelar oriktig uppgift;

3) styrelseledamot, med vars begivande utfärdas aktiebrev, vilket utan Konungens lov är ställt till innehavaren, eller i vilket aktie angives lyda å mindre belopp än i denna lag är medgivet, eller i vilket mot föreskriften i 26 § 2 mom. förbehåll, som där sägs, ej angivits;

4) styrelseledamot eller likvidator, där han mot bättre vetande i skriftlig handling, som framlägges å bolagsstämma eller annorledes hålles tillgänglig för aktieägarna, rörande bolagets angelägenheter meddelar oriktig uppgift eller mot bättre vetande vare sig låter i aktieboken göra anteckning i strid med bestämmelserna i 28 § 1 och 3 mom. eller underlåter ombesörja, att förändring i äganderätt till aktie varder jämlikt 28 § 1, 2 och 3 mom. antecknad i aktieboken;

5) styrelseledamot eller likvidator, som uppsåtligen i strid med bestämmelse i 54 § låter verkställa utbetalning till aktieägare;

6) styrelseledamot, som vid upprättande av balansräkning mot bättre vetande förfar i strid med bestämmelserna i 56 §;

7) revisor eller enligt 107 § förordnad god man, där han i berättelse eller utlåtande eller annan handling, som framlägges å stämma eller annorledes hålles tillgänglig för aktieägarna, mot bättre vetande lämnar oriktig uppgift rörande bolagets angelägenheter eller uppsåtligen underlåter att göra anmärkning mot dylik uppgift i handling, som av honom granskats;

8) revisor, som, därest han insett eller bort inse, att skada därav kunnat följa, yppar något av vad vid granskningen av styrelsens förvaltning eller bolagets räkenskaper kommer till hans kännedom, utan att det med nödvändighet erfordras för fullgörande av hans uppdrag;

9) en var, som falskeligen avgiver sådan försäkran, som omförmåles i 76 § 2 mom.

Ej må straff, som ovan är stadgat, tillämpas, där förseelsen enligt allmänna strafflagen bör beläggas med strängare straff.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Innehar, då denna lag träder i kraft, annan än här i riket bosatt svensk medborgare bemyndigande att teckna firman för aktiebolag, i vilket han icke är styrelseledamot, likvidator eller suppleant för sådan, och sökes ej inom nittio dagar efter lagens ikraftträdande Konungens medgivande för innehavaren att bibehållas vid bemyndigandet, eller varder dylik ansökning, som gjorts inom nämnda tid, av Konungen avslagen, upphøre bemyndigandet att gälla.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 6, 20 och 54 §§ i lagen den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar.

Härigenom förordnas, att 6, 20 och 54 §§ i lagen den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar skola erhålla följande ändrade lydelse:

6 §.

Ansökning om föreningens registrering skall göras av dess styrelse.

I sådan ansökning skola uppgivas

dels styrelseledamöternas samt, där suppleanter i styrelsen utsetts, deras fullständiga namn ävensom nationalitet och hemvist,

dels ock, där befogenhet att teckna föreningens firma ej skall utövas allenast av styrelsen, vilken eller vilka, var för sig eller gemensamt, sådan befogenhet tillkommer.

Skall annan än styrelseledamot eller suppleant äga nämnda befogenhet, varde uppgift lämnad jämväl å hans fullständiga namn ävensom nationalitet och hemvist.

Vid ansökningen skola fogas

1) två av notarius publicus eller med styrelseledamöternas egenhändiga, bevittnade namnunderskrifter styrkta exemplar av föreningens stadgar ävensom, där ej vad i 65 § 1 mom. är stadgat äger tillämpning, en med styrelseledamöternas egenhändiga, bevittnade namnunderskrifter försedd försäkran, att medlemmarnas antal uppgår till minst fem;

2) på enahanda sätt, som under 1) sägs, till riktigheten styrkt avskrift av protokoll vid sammanträde med föreningens medlemmar, utvisande, att stadgarna blivit antagna, ävensom av dylikt protokoll eller annan handling, varav framgår, att styrelse blivit utsedd.

20 §.

För ekonomisk förening skall finnas en styrelse, bestående av en eller flera ledamöter.

Styrelsen äge i enlighet med vad i denna lag är stadgat förvalta föreningens angelägenheter. Den äge ock bemyndiga annan vare sig inom eller utom styrelsen att teckna föreningens firma (firmatecknare). Har i stadgarna eller av föreningssammanträde gjorts inskränkning i styrelsens rätt att utse firmatecknare, lände den till efterrättelse.

Styrelsen väljes å föreningssammanträde; dock må i stadgarna kunna bestämmas, att styrelsen eller ledamot av densamma skall på annat sätt utses.

Styrelseledamot skall vara medlem i föreningen; dock må, där bolag eller annan samfällighet eller stiftelse är medlem i föreningen, ledamot av den samfällighets eller stiftelses styrelse eller delägare i samfälligheten vara ledamot av föreningens styrelse.

Ledamot av styrelsen, så ock firmatecknare, som utom styrelsen utses, skall vara här i riket bosatt svensk medborgare, där ej Konungen för viss förening medgiver undantag.

Styrelseledamot må ej utses för längre tid än två år. Styrelseledamot må, ändå att den tid, för vilken han blivit utsedd, ej gått till ända, skiljas från uppdraget genom beslut av den, som utsett honom.

Avgår av föreningen vald styrelseledamot, innan den tid, för vilken han blivit vald, gått till ända, och finnes ej suppleant, åligger det övriga styrelseledamöter, såframt styrelsen ej är beslutför med kvarstående ledamöter eller enligt stadgarna fulltalig styrelse alltid skall förefinnas, att ofördröjligen föranstalta om val av ny ledamot.

Sker ändring i styrelsens sammansättning eller i fråga om rätten att teckna föreningens firma, skall styrelsens ordförande därom ofördröjligen göra anmälan för registrering.

54 §.

Likvidatorerna skola ofördröjligen för registrering anmäla, att föreningen trätt i likvidation. Därvid skola uppgivas

dels likvidatorernas samt, där suppleanter utsetts, deras fullständiga namn ävensom nationalitet och hemvist,

dels ock, där befogenhet att teckna föreningens firma ej skall utövas allenast av likvidatorerna gemensamt, vilken eller vilka, var för sig eller gemensamt, sådan befogenhet tillkommer.

Skall annan än likvidator eller suppleant äga nämnda befogenhet, varde uppgift lämnad jämväl å hans fullständiga namn ävensom nationalitet och hemvist.

Avgår likvidator eller suppleant eller utses ny sådan eller sker ändring i fråga om rätten att teckna föreningens firma, skall ock därom anmälan för registrering ofördröjligen göras av likvidatorerna.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Innehar, då denna lag träder i kraft, annan än här i riket bosatt svensk medborgare bemyndigande att teckna firman för förening, i vilken han icke är styrelseledamot, likvidator eller suppleant för sådan, och sökes ej inom nittio dagar efter lagens ikraftträdande Konungens medgivande för innehavaren att bibehållas vid bemyndigandet, eller varder dylik ansökning, som gjorts inom nämnda tid, av Konungen avslagen, upphøre bemyndigandet att gälla.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
fredagen den 2 juli 1915.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
friherre BECK-FRIIS,
LINNÉR,
MÖRCKE,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Hasselrot anförde följande:

»Riksdagen anhöll i skrivelse den 20 maj 1902, att Kungl. Maj:t täcktes snarast möjligt låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser, varigenom ej mindre nu gällande förbud för utländsk undersåte att i riket inmuta mineralfyndighet ävensom att utan Kungl. Maj:ts tillstånd i riket förvärva fast egendom eller förvärva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift bleve i den omfattning och på det sätt, som befundes ändamålsenligt, utsträckta att gälla även för bolag, vari utländsk undersåte vore delägare, än även gällande bestämmelser i lagen om aktiebolag förändrades i den mån sådant för vinnande av berörda syfte kunde vara erforderligt.

Sedan över denna skrivelse Kungl. Maj:ts samtliga befallningshavande avgivit infortrade utlåtanden, blevo i enlighet med Kungl. Maj:ts beslut den 9 november 1906 handlingarna i ärendet överlämnade till den av Kungl. Maj:t den 27 januari 1905 tillsatta kommittén för revision av lagen om aktiebolag m. m. — den s. k. aktiebolagskommittén — med anmodan att skyndsamt avgiva yttrande och förslag i ämnet.

Till fullgörande av detta uppdrag överlämnade kommittén den 5 februari 1908 — jämte förslag till ny lag om aktiebolag — förslag till lag angående förbud i vissa fall för aktiebolag att förvärva fast egendom eller idka gruvdrift.

Lagrådet, till vilket dessa båda förslag remitterades, avgav den 31 december 1909 utlåtande, däri lagrådet av anförda skäl förklarade sig icke kunna tillstyrka en lagstiftning av den innebörd sistnämnda förslag utvisade. Denna omständighet torde hava varit anledningen till att berörda förslag icke i samband med förslaget till lag om aktiebolag framlades för 1910 års riksdag.

Sedan Eders Kungl. Maj:t den 30 augusti 1912 på hemställan av den dåvarande chefen för justitiedepartementet beslutit, att den genom riksdagens förenämnda skrivelse väckta frågan skulle upptagas till förnyad behandling, underkastades det tidigare förslaget till förbudslag inom departementet omarbetning, delvis med biträde av särskild sakkunnig. Förevarande ärende synes därvid hava fortskridit så långt, att ett omarbetat förslag i ämnet jämte några i samband därmed inom departementet uppgjorda förslag voro färdiga att underställas lagrådets granskning. Då jag ansett nämnda fråga böra upptagas till fortsatt handläggning, hava de sålunda uppgjorda förslagen lagts till grund härför; och har jag, efter granskning av förslagen, funnit mig kunna giva desamma min anslutning. Jag anhåller nu att få för Eders Kungl. Maj:t anmäla detta ärende. Vad jag därvid kommer att anföra är jämväl i övrigt väsentligen byggt på de tidigare utförda förarbetena i frågan.

Innan jag närmare ingår på innehållet i dessa lagförslag, torde en kortfattad redogörelse böra lämnas för tillkomsten av de i riksdagens skrivelse avsedda förbud och för de lagstiftningsåtgärder, som hittills varit i ämnet ifrågasatta.

*Gällande
lagstiftning.*

a) Förbudet
för utlänning
att utan
Kungl. Maj:ts
tillstånd för-
värva fast
egendom.

Med anledning av en till Kungl. Maj:t från dess befallningshövande i Jönköpings län inkommen anmälan, att en utländsk undersåte köpt ett hemman inom länet och där bosatt sig för att bearbeta ett å hemmanets ägor befintligt brunstensbrott, infortrade Kungl. Maj:t den 5 november 1828 från justitiekanslern yttrande, huruvida efter då gällande författningar det kunde anses vara tillåtet för utländska män att utan erhållen svensk medborgarrätt eller Kungl. Maj:ts särskilda tillstånd här i riket förvärva och besitta fast egendom, och i sådant fall om och vad förbud däremot lämpligen kunde meddelas. Högsta domstolens utlåtande i samma fråga inhämtades därefter genom remiss den 28 mars 1829.

Justitiekanslern ansåg av vissa förhållanden framgå, att utlänningar icke utom i några få uppgivna fall kunde i riket förvärva och besitta fast egendom. Högsta domstolen yttrade huvudsakligen, att ehuru ingen viss lag funnes, som med uttryckliga ord förbjöde främmande makts undersåte att här i riket förvärva och besitta fast egendom, sådant förbud kunde anses vara i viss mån innefattat i vissa lagstadganden, särskilt 15 kap. 1 § ärvdabalken och 3 kap. 2 § handelsbalken; med grunderna för samhällsinrättningen och med andan av de lagar, vilka betryggade dess säkerhet, kunde det icke förenas, att utländsk man skulle vara tillåtet att fritt förvärva och besitta fast egendom i Sverige.

Efter inhämtande av dessa yttranden utfärdade Kungl. Maj:t den 3 oktober 1829 kungörelse, däri, till förekommande av gällande författningars olika tillämpning, förklaras, att utländsk undersåte, som icke erhållit svensk medborgarrätt, icke kan anses vara berättigad att förvärva och besitta fast egendom i riket, utan att han därtill undfått Kungl. Maj:ts tillstånd, i följd varav uppbud och fasta icke må för sådan utländsk man beviljas.

I 1855 års gruvestadga fanns icke något förbud för utländsk undersåte att inmuta mineralfyndighet eller idka gruvdrift, men genom förordning den 12 april 1872 stadgade Kungl. Maj:t, att därefter utlänning icke finge i riket bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift, med mindre han erhållit Kungl. Maj:ts tillstånd att vistas i riket och Kungl. Maj:t jämväl på hans särskilda ansökning att få å fyndigheten eller gruvlägenheten anställa och fullfölja arbete funnit skäligt lämna bifall därtill; och skulle förty det försöks- eller gruvarbete, som utlänning utan Kungl. Maj:ts därtill lämnade medgivande kunde komma att företaga eller låta företaga, vara utan all verkan till bevarande av hans rätt i hit hänförligt avseende.

Motsvarande bestämmelser inflöto sedermera i 1884 års gruvestadga.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 20 maj 1890 med anhängan om förslag till viss ändring i gruvestadgan uttalade riksdagen den åsikt, att, till undvikande av de betänkliga förvecklingar, som för ett litet land kunde uppstå i följd av konflikter mellan stora, av utländska män drivna affärsföretag samt statens lagar och intressen, det vore nödigt, att utländska undersåtar i regel vore förbjudet att inom landet besitta gruvor och idka gruvdrift, men framhöll därjämte, att ett absolut förbud icke skulle vara i enlighet med statens och bergsbrukets intressen.

De i anledning av nämnda skrivelse tillsatta kommitterade för

b) Förbudet för utlänning att inmuta mineralfyndighet och att utan Kungl. Maj:ts tillstånd idka gruvdrift.

utarbetande av förslag till ändringar i gruvestadgan funno stora svårigheter möta att medelst lagstiftning på sådant sätt lösa dessa varandra så motsatta strävanden, att de båda önskemålen vunnes. Vad inmutningsrätten beträffade, ingrepe den dock så djupt i äganderättsförhållandena, att den borde uteslutande förbehållas vårt lands inbyggare, särskilt då ändamålet med densamma eller mineralfyndigheters upptäckande syntes kunna till fullo uppnås, även om den icke utsträcktes till utlänningar, varemot en dylik rätt, given åt utlänningar, skulle kunna framkalla mångahanda olägenheter och även missbrukas till våda för landet. Däremot kunde det förutsättas, att, om utlänning bleve skyldig att före förvärvande eller bearbetande av inmutad fyndighet eller idkande av gruvdrift därtill inhämta Konungens tillstånd, sådant tillstånd icke komme att honom medgivnas, med mindre än att han tillförbundnes att underkasta sig svensk lag och svensk domstol, att låta sig företrädas av i Sverige bosatt svensk undersåte, att för uppfyllande av sina förbindelser ställa erforderlig säkerhet o. s. v., samt att under sådana förhållanden några olägenheter ej vore att befara av lagbestämmelser i angivna riktning.

I överensstämmelse härmed erhöi genom lagen den 20 oktober 1899 gruvestadgans 68 § sin nuvarande lydelse, enligt vilken utlänning icke må i riket inmuta mineralfyndighet och ej heller äger, med mindre än att Konungen funnit skäligt därtill lämna bifall, förvärva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift.

*Ifrågasatta
lagstiftnings-
åtgärder.*

a) Vid 1850—
1851 års
riksdag.

Vid riksdagen 1850—1851 väcktes inom borgarståndet motion om upphävanne av Kungl. Maj:ts diskretionära befogenhet att meddela utländsk undersåte rätt att förvärva och besitta fast egendom i riket. Rikets ständer beslöto ock en skrivelse av innehåll, att utländsk man, som ville bosätta sig i riket för att bruka eller besitta fast egendom, icke borde erhålla tillstånd därtill, innan han blivit antagen till svensk medborgare.

I infortrat yttrande fann högsta domstolen, att det väl i allmänhet måste anses gagneligt och med god ordning överensstämmande, att rättighet till brukande och besittande av fast egendom i riket icke tillerkändes utländsk man, som icke blivit antagen till svensk medborgare, men att likväl i enskilda fall omständigheter kunde inträffa, vilka föranledde undantag från en sådan regel. Någon ändring i det bestående förhållandet kunde således icke tillstyrkas.

På de av högsta domstolen anförda skäl fann Kungl. Maj:t sig icke kunna bifalla ständernas ifrågavarande förslag.

1856—1858 års riksdag fick i annan ordning befattning med samma fråga. I konstitutionsutskottets memorial angående verkställd granskning av de i statsrådet förda protokoll gjordes anmärkning mot ett statsråd, som haft att föredraga ansökningar om tillåtelse för utlänning att besitta fast egendom. Anmärkningen grundades huvudsakligen därpå, att föredraganden skulle hava vid dylika ärendens handläggning lämnat utan avseende den av 1851 års ständer i nyssberörda skrivelse uttryckta önskan samt även underlåtit att uppmärksamma föreställningar, som från andra håll gjorts mot ett snart sagt obegränsat meddelande av ifrågavarande tillåtelse; nämnda ärenden syntes ock hava blivit beredda på ett mindre noggrant och något vacklande sätt.

b) Vid 1856
— 1858 års
riksdag.

Konstitutionsutskottet inskränkte sig emellertid icke härtill utan framlade i ett senare memorial förslag om att till § 28 regeringsformen göra följande tillägg: »Konungen äge att meddela främmande makts undersåte tillåtelse att i riket förvärva och besitta fast egendom i den ordning samt under de villkor och förbindelser, som i särskild därom av Konung och ständer gemensamt stiftad lag bestämmas.» Till stöd för detta förslag anfördes att, enär utskottet vid granskningen av de i statsrådet förda protokoll erfarit, att tilloppet av främlingar, som, utan att vilja avsäga sig sin nationalitet, sökt förvärva fast egendom i riket, under de senare åren betydligt tillväxt, så att icke obetydliga delar av den svenska jorden redan innehades av dylika främlingar, hade utskottet ansett sig böra fästa ständernas uppmärksamhet på nödvändigheten och nyttan att genom någon lagstiftning — som fölle inom civil-lagstiftningens område — dels bestämma främmande fastighetsägares ställning till samhället och medborgarna, dels fastställa den formella behandlingen av utländska medborgares ansökningar att i riket få äga fast egendom, dels angiva de omständigheter och utstaka de villkor, under vilka sådana ansökningar finge bifallas, dels tilläventyrs genom införande av någon lösningsrätt för svenska medborgare söka förebygga svenska jordens övergående och förblivande i utlänningars ägo.

Förslaget antogs att vila till grundlagsenlig behandling vid nästa riksdag men förföll då på grund av ett stånds avslag.

Vid 1873 års riksdag väcktes i såväl första som andra kammaren motion av huvudsakligen följande innehåll.

c) Vid 1873
års riksdag.

Under tiden från den 19 januari 1872 till den 10 januari 1873 hade av utlänningar för här i riket inköpt egendom erlagts 10,601,151 riksdaler 59 öre riksmünt, därav för gruvandelar och skogsavverkningsrättigheter 2,117,608 riksdaler 71 öre och återstoden för fastigheter. Största delen av dessa inköp hade skett av konsortier, bolag och andra

juridiska personer och merendels avsett bruks- och skogsegendomar. Däri låge just faran; det vore ej enskilda personer, som flyttade hit och själva brukade egendomarne, utan fråga vore om spekulationsaffärer, avseende landets största naturliga tillgångar. Det kunde visserligen medföra vissa fördelar, att penningar på sådant sätt inkomme och att företagsamhet utvecklades, men dessa fördelar kunde köpas för dyrt. Samhällets lugn och trygghet kunde äventyras, de ekonomiska fördelarna kunde komma i kollision med nationella och politiska. Det vore för öfrigt ovisst, om icke även med avseende å de ekonomiska fördelarna en misräkning vore för handen, i det att vi för en ögonblicklig vinst avhände oss dyrbara, oundgängliga förvärvskällor. Att så gott som alla andra länder lämnat främlingar tillträdet fritt till förvärvande av fast egendom betydde härvidlag ej mycket. Sveriges ekonomiska förhållanden vore just ägnade att inbjuda till spekulation av förberörda art. Sverige vore i ekonomiskt hänseende så att säga på det första utvecklingsstadiet. Oerhörda naturliga tillgångar funnes, men naturförhållandenas oginhet hade hittills hindrat dessa tillgångars vederbörliga tillgodogörande och kapitalbildningen vore ringa. Under ett nytt utvecklingsskede med goda kommunikationer finge dessa naturliga rikedomar i skogar, malmfält, stenkolslager med mera en helt ny betydelse. Invånare i främmande länder med stora kapital och låg räntefot frestades därför att spekulera i dessa våra naturliga tillgångar och vunne lätteligen framgång i konkurrensen med våra egna kapitalsvaga medborgare. Vid den tid, då tillgångarna på grund av förbättrade kommunikationer stigit oerhört i värde, kunde dessa tillgångar vara i andras händer, och den vinst, som vid försäljningarna uppkommit, motsvarades då av en måhända mångdubbel förlust. De inhemska förhållandena kunde göras till föremål för internationella underhandlingar och bestämmelser till nackdel för den mindre och svagare statens självständighet. Det kunde icke för Sverige vara ett angenämt rön, om dess lagstiftande myndigheter en dag, då de möjligen funnit nödigt att för skogsavverkning eller gruvdrift stadga strängare bestämmelser, oförmodat funne sig hejdade av anspråk och rättsfordringar, framställda av utländska egendomsägare inom landet, vilka genom främmande makters sändebud sökte hävda sin förmenta rätt och med hotande språk förhindra en för deras intressen menlig lagstiftning. Motionärerna föreslogo, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, bland annat, huruvida icke vid beviljande åt utländska undersåtar av tillstånd att i riket besitta fast egendom eller härstädes idka bergsbruk eller skogsavverkning kunde stadgas såsom grundsatser,

dels att tillstånd enligt 1829 års kungörelse att förvärva och besitta fast egendom icke meddelades utlänning utan föregående i laga form avgiven förklaring av sökanden, att han ämnade bosätta sig i riket inom ett år för att kunna, senast fyra år efter erhållen del av tillståndet, undfå svensk medborgarrätt, samt att för brytandet av sådan förklaring stadgades nödigt äventyr,

dels att vid beviljande enligt 28 § i näringsfrihetsförordningen eller enligt 1872 års förordning av tillstånd för utlänning att här i riket bedriva brukshantering eller gruvsdrift måtte fästas sådana strängare villkor, som för rikets säkerhet och våra ekonomiska fördelar kunde anses be-
tryggande,

dels ock att skogsavverkning för annat än egen bostads eller egen jord- eller bergsbruksegendoms behov skulle vara förbjuden för utlänning före vunnen naturalisation.

I andra kammaren föreslog därjämte en annan motionär, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om framläggande för näst sammanträdande riksdag av förslag till lag rörande de tillfällen, då, samt de villkor och förbindelser, under vilka utländsk undersåte kunde erhålla Kungl. Maj:ts tillstånd att i riket förvärva och besitta fast egendom, därvid riksdagen borde tillika såsom sin åsikt uttala, bland annat, att sådant tillstånd i intet fall finge beviljas utländska bolag.

Dessa motioner föranledde en skrivelse till Kungl. Maj:t den 23 maj 1873, däri riksdagen — efter uttalande av de betänkligheter, som uppstått i fråga om lämpligheten av obegränsat medgivande för utlänningar, särskilt vad anginge utländska bolag, handelsfirmor eller föreningar av dylika, att här i riket förvärva fast egendom eller idka bergsbruk — anhöll, att Kungl. Maj:t täcktes taga under överbägande, om och i vad mån ytterligare bestämmelser till inskränkning i så beskaffade medgivanden eller eljest angående villkor därför, utöver vad genom författningarna den 3 oktober 1829 och den 12 april 1872 i detta avseende redan vore stadgat, kunde vara behövliga och bära meddelas, samt därom till riksdagen göra den framställning, vartill Kungl. Maj:t funnit anledning, därvid frågan om utlännings rätt att här bedriva skogsavverkning, utan att en sådan brukningsrätt vore förenad med äganderätt till jorden, särskilt syntes förtjäna uppmärksamhet.

Med anledning av denna riksdagens framställning utarbetades i justitiedepartementet förslag till förordning angående de villkor, varunder utlänning finge förvärva äganderätt till fastighet i Sverige. Enligt detta förslag skulle utlänning, vare sig enskild man, bolag eller annan förening, som ville förvärva äganderätt till fastighet, som honom ej i arv

tillfallit, begära Kungl. Maj:ts tillåtelse därtill; varjämte i förslaget intagits dels en erinran om ägarens förpliktelse att vara underkastad svensk lag samt sålunda även möjligen blivande inskränkningar i nyttjanderätt till skog, dels ock bestämmelse om skyldighet för ägaren att hava ett i orten bosatt ombud. Vid förslagets remitterande till högsta domstolen yttrade föredragande departementschefen, att han icke kunde tillstyrka sådan lags antagande, som riksdagen åsyftat. Däremot ville han ej avråda, att bestämmelserna i ämnet sammanfattades i en förordning, vilken såsom civillag stiftades av Kungl. Maj:t och riksdag gemensamt. Rättigheten för utlänningar att förvärva svensk jord borde icke vara fullkomligt okontrollerad. Särskilda politiska förhållanden kunde i vissa fall göra en begränsning nödig, liksom det för landet måste vara av vikt, att för redbarhet och soliditet mindre väl kända personer eller bolag ej finge där bliva egendomsägare, men dessa och dylika förhållanden prövades utan tvivel bäst av Kungl. Maj:t i de särskilda fallen.

Det utarbetade förslaget framlades för 1874 års riksdag, men förkastades i båda kamrarna efter en diskussion, varunder framhölls, att genom detsammans antagande man ingenting skulle vinna utan snarare förlora beträffande vad riksdagen åsyftat, eller inskränkning i utlänningars egendomsförvärv.

d) Vid 1898
års riksdag.

Vid 1898 års riksdag väckte inom andra kammaren en motionär förslag om skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t ville taga i övervägande, huruvida icke inskränkning uti aktiebolags rätt till förvärv av fast egendom på landsbygden funnes erforderlig, samt att, därest Kungl. Maj:t prövade så vara fallet, Kungl. Maj:t täcktes låta utarbeta och förelägga riksdagen förslag till lagstiftning härför. Detta förslag grundades bland annat därpå att genom skogsaktiebolagens jordförvärv stora områden av Sveriges jord redan övergått till utlänningar eller kunde när som helst bliva utländsk egendom, om ock bolagen fortfarande kallades svenska. Lagutskottet avstyrkte motionen, vilken, då första kammaren biföll utskottets hemställan och andra kammaren motionärens förslag, för den riksdagen förföll.

e) Vid 1899
års riksdag.

Vid 1899 års riksdag upprepade samme motionär sitt förslag, vilket nu ernådde lagutskottets tillstyrkande. Utskottet förklarade sig visserligen icke i allt kunna instämma med motionären, men fann särskilt en av de synpunkter han framhållit vara förtjänt av det största avseende. Utskottet ville sålunda uttala sin fullständiga anslutning till de betänkligheter motionären framställt däremot, att Sveriges jord under aktiebolagslagstiftningens skydd kunde mer och mer övergå i utlänningars

händer. Ingen meningsskiljaktighet torde råda därom, att bestämmelserna i kungörelsen den 3 oktober 1829 utginge från en riktig princip, samt att denna väl förtjänade att lända till efterrättelse. Emellertid vore desammas effektivitet väsentligt kringskuren. För att ett aktiebolag skulle anses såsom svenskt fordrades allenast, att detsamma med säte inom landet hade en styrelse, bestående helt och hållet eller till minst två tredjedelar av i Sverige bosatta svenska eller norska undersåtar. Däremot funnes intet, som hindrade, att bolagets delägare i övrigt vore utlänningar, och faktiskt torde i vårt land finnas åtskilliga bolag, vilka, till namnet svenska, vore så gott som helt och hållet i utländska händer. I sådana bolags rätt att förvärva fastighet inom riket funnes ingen som helst inskränkning, och under formen av andel i aktiebolag kunde sålunda äganderätten till vår jord i ganska stor omfattning övergå till utlänningar. Detta förhållande syntes utskottet vara av beskaffenhet att ingiva synnerliga farhågor, så mycket mer som erfarenheten ådagalagt, såväl att utländska kapitalister ingalunda förbisett den sålunda befintliga möjligheten för dem att bliva fastighetsägare i vårt land, som ock att det sätt, varpå de tillgodogjort sig de av dem förvärvade fastigheterna, icke alltid länt till landets sanna båtnad. Den hänsyn till bevarandet jämväl för framtiden av våra naturliga rikedomar, vilken man åtminstone kunde hoppas, att en svensk fastighetsägare icke alldeles lämnade åsido, vore för utlänningar så gott som främmande; och det vore sålunda ej blott politiska utan jämväl nationalekonomiska betänkligheter förenade därmed, att aktiebolag, om de blott vore till namnet svenska, ägde oinskränkt rätt att förvärva fastighet i vårt land. Utskottet kunde icke underlåta att i detta sammanhang erinra därom, att av samma principiella och politiska skäl, vilka talade för hämmande av våra fastigheters övergång i utländska händer, begränsning jämväl torde böra ske av möjligheten för utlänningar att göra sig till herrar över en annan av våra förnämsta naturliga tillgångar, våra gruvor, vilka, om än enligt lag icke av fastighets natur, i betydelse för landets ekonomiska framtid icke stode den fasta egendomen mycket efter. Enligt 68 § i gruvestadgan finge utlänning icke i riket bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift, med mindre än att Kungl. Maj:t funnit skäligt därtill lämna bifall, men genom utlänningars delaktighet i aktiebolag, som idkade gruvdrift, kunde våra gruvor komma under utländskt värde. Det vore icke utskottet obekant, att man vid föregående undersökning av föreliggande fråga med erkännande av önskvärdheten att begränsa utlänningars delaktighet i våra fastighetsägande aktiebolag ansett åstadkommande av sådan begränsning möta synnerliga

praktiska svårigheter. Utskottet föreställde sig emellertid, att så icke vore förhållandet. Bland flera utvägar i sådant avseende, vilka syntes utskottet tänkvärda, kunde sålunda särskilt ifrågasättas att stadga ovillkorligt förbud mot aktiers ställande på innehavaren, samt att överlåtelse utan Kungl. Maj:ts tillstånd till utlänning av aktie i fastighetsägende bolag ansåges ogiltig. På dessa grunder ävensom på vissa andra skäl hemställde utskottet, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t tacktes taga i övervägande, huruvida icke, till tryggande av vårt lands sunda utveckling och vårt oberoende av främmande inflytande, inskränkning uti aktiebolags rätt till förvärv av fast egendom å vår landsbygd funnes erforderlig, och att, därest Kungl. Maj:t prövade så vara fallet, Kungl. Maj:t tacktes låta utarbета och förelägga riksdagen förslag härom.

Denna utskottets hemställan, vilken var enhällig, bifölls väl av andra kammaren, men avslogs av första kammaren, vadan frågan även vid denna riksdag förföll.

f) Vid 1900
års riksdag.

Samme motionär återupptog frågan i en motion vid 1900 års riksdag. Lagutskottet avgav ett, även denna gång i nu förevarande del enhälligt, utlåtande av samma innehåll som vid näst föregående riksdag, och frågan fick i vardera kammaren enahanda utgång som då.

g) Norrlands-
kommittén.

Sedan 1901 års riksdag i skrivelse hemställt, bland annat, att Kungl. Maj:t tacktes låta utreda, huruledes genom lagstiftnings- eller andra särskilda åtgärder den självägande jordbrukande befolkningens ställning i Norrland och Dalarne kunde vidmakthållas och stärkas och jordbrukets utveckling i nämnda landsdelar befrämjas, samt, så snart ske kunde, för riksdagen framlägga de förslag, vartill förhållandena kunde föranleda, tillsatte Kungl. Maj:t en kommitté, den s. k. norrlands-kommittén, med uppdrag att verkställa utredning i nämnda hänseenden och därefter, i den mån utredningen därtill gäve anledning, till Kungl. Maj:t inkomma med förslag.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 24 februari 1902 anmälde norrlandskommittén, att kommittén funnit det vara en angelägenhet av stor vikt att tillse, det utländskt kapital icke i sådan form och omfattning intresserades i svensk jord, att den inhemska jordbruksnäringens välbefinnande därigenom på ett eller annat sätt äventyrades. Det vore särskilt genom förvärv av aktier i svenskt, jordägende aktiebolag utlåningar för närvarande utan Kungl. Maj:ts tillstånd kunde förvärva rättigheter till svensk fastighet, och, om än vådorna härav huvudsakligen vore av politisk art, vore likväl berörda förhållande så till vida

även av betydelse för den inhemska jordbrukspolitiken, att hänsynen till den angivna faran kunde komma att försvåra vidtagandet av de lagstiftningsåtgärder, som för jordbruksnäringsens vidmakthållande och befrämjande kunde finnas erforderliga. Under det kommittén på sådan grund varit sysselsatt med överläggning rörande de åtgärder, som i nämnda riktning borde vidtagas, hade kommittén av vad som förekommit vid 1902 års riksdag erfarit, att lagförslag vore under beredning, avseende att förekomma de faror av enahanda art, som kunde ifrågakomma beträffande de svenska gruvfälten. Då lagstiftningen i de båda nämnda hänseendena borde bliva i huvudsak överensstämmande, hade det syntts kommittén lämpligast, om utarbetandet av de för ändamålet nödvändiga lagförslag kunde äga rum i ett sammanhang. Kommittén ansåge sig förty böra avstå från att taga befattning med den föreliggande frågan samt hemställde, att Kungl. Maj:t täcktes låta vid utarbetandet av berörda lagförslag taga i övervägande, huruvida icke den i kungörelsen den 3 oktober 1829 uttalade grundsats, att utländsk undersåte icke vore berättigad att utan Kungl. Maj:ts tillstånd förvärva och besitta fastighet i riket, kunde sålunda fullständigt genomföras, att utländsk undersåte förhindrades att utan dylikt tillstånd såsom aktieägare i svenskt bolag förvärva intresse i svensk jord. I sammanhang härmed lämnade kommittén en kort redogörelse för resultaten av en undersökning, som kommittén låtit anställa rörande den omfattning, i vilken utländska undersåtar ägde del i aktiebolag, som idkade trävarurörelse eller därmed besläktad näring inom Norrland och Dalarne.

Vid 1902 års riksdag gjordes av enskild motionär i första kam-maren framställning bl. a. om meddelande av lagbestämmelser i syfte att gällande förbud för utländsk undersåte att i riket inmuta mineralfyndighet samt att utan Kungl. Maj:ts tillstånd i riket förvärva fast egendom eller förvärva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift skulle erhålla tillämpning jämväl å bolag, vari utländsk undersåte vore delägare, och att sådant bolag icke heller utan Kungl. Maj:ts tillstånd skulle få ingå såsom delägare i annat bolag, som i riket ägde fast egendom eller inmutad mineralfyndighet eller idkade gruvdrift.

h) Vid 1902
års riksdag.

I anledning av denna motion avgav lagutskottet utlåtande, däri utskottet i huvudsak anförde följande.

Frågan om principiellt förbud för bolag, vari utlänning vore aktieägare, att förvärva fastighet här i landet vore av en vidsträckt och betydelsefull innebörd. Särskilt inom vissa delar av vårt land, varest bolag, bildade åtminstone delvis genom utländskt kapital, förvärvat äganderätt till betydande områden, torde dessa förhållanden och tanken

på de vådor, som därav kunde befaras följa, hos mången hava framkallat en önskan om ett sådant förbud.

Även utskottet hade den uppfattningen, att en lagstiftningsåtgärd i syfte att åvägabringa förbud eller inskränkt rätt för bolag med utländsk delägare att utan Kungl. Maj:ts särskilda tillstånd förvärva fastighet eller därmed likartad egendom vore nödig och nyttig. De skäl, som föranlett utfärdandet av gällande förbud för enskild utländsk man i sådant avseende, gjorde sig med särskild styrka gällande beträffande de mera omfattande förvärv av fastigheter, vilka kunde göras av ett kapitalstarkt, visserligen till formen svenskt, men faktiskt utländskt bolag.

Det syntes dock böra tagas under övervägande, huruvida ej undantag från den föreslagna bestämmelsens tillämpning i allt fall borde göras beträffande tomt eller upplagsplats, mindre vattenfall eller annan dylik lägenhet, då det ju vore obilligt och onödigt att fordra, att ett bolag, vars verksamhet vore huvudsakligen av industriell natur utan samband med ett vidsträcktare förvärv av fastighet eller gruvor, endast därför att en eller annan aktie i detsamma innehades av utlänning, skulle vara skyldigt att söka Kungl. Maj:ts samtycke för förvärvande av en sådan mindre fastighet, varav det för sin verksamhet vore i behov. För verkan av den ifrågasatta lagstiftningen vore det av vikt, att densamma finge giltighet även med avseende å redan bestående bolag, i den mån detta kunde finnas av omständigheterna påkallat och kunde ske utan kränkning av enskild rätt. Att bolag, vari utländsk undersäte vore delägare, icke finge utan Kungl. Maj:ts tillstånd ingå såsom delägare i annat bolag, som i riket ägde fastighet eller inmutad mineralfyndighet eller idkade gruvdrift, syntes utskottet vara principiellt riktigt men måhända icke böra utan undantag föreskrivas.

För att man skulle kunna medelst granskning av registerböcker eller annorledes åstadkomma en tillförlitlig undersökning, huruvida bland ett bolags aktieägare funnes någon utlänning, förutsattes, att aktier alltid måste ställas till viss man.

På utskottets hemställan beslöt riksdagen — båda kamrarna utan votering — att avlåta sin förut omnämnda skrivelse den 20 maj 1902, och har riksdagen såsom motiv till den i skrivelsen gjorda hemställan upptagit vad lagutskottet sålunda anförte.

I de utlåtanden överståthållarämbetet och Kungl. Maj:ts befallningshavande i länen avgivit över denna skrivelse hava framträtt olika meningar. Sålunda hava Kungl. Maj:ts befallningshavande i Södermanlands, Jönköpings, Kristianstads, Göteborgs och Bohus samt

Västerbottens län ansett något behov av lagstiftning uti ifrågavarande hänseende icke för dessa län föreligga. Kungl. Maj:ts befallningshavande i Kalmar, Värmlands, Uppsala och Norrbottens län hava avstyrkt riksdagens framställning. Även de befallningshavande, vilka tillstyrkt eller icke bestämt motsatt sig densamma, hava uttalat åtskilliga betänkligheter mot en lagstiftning i den av riksdagen antydda riktning. Så hava framhållits vådan av att försvåra eller förhindra placering här i landet av utländskt kapital, varav ett oundgängligt behov föreläge, samt nödvändigheten att taga internationella hänsyn. Vidare har uttalats den uppfattningen, att lagstiftningen borde inskränkas till att gälla i fråga om större bolag, i vilka utlänningar ägde ett större antal aktier, exempelvis en tredjedel eller en fjärdedel av hela aktiekapitalet, varjämte erinrats, att det vore nästan omöjligt att göra den ifrågasatta lagstiftningen effektiv och i synnerhet hindra, att, sedan ett bolag köpt fastigheter eller gruvor, aktier i bolaget överginge i utländsk hand, o. s. v.

Vid aktiebolagskommitténs förut omnämnda den 5 februari 1908 avgivna betänkande, innefattande bland annat ett i anledning av riksdagens skrivelse den 20 maj 1902 utarbetat förslag till lag angående förbud i vissa fall för aktiebolag att förvärva fast egendom eller idka gruvdrift, fanns fogad en utredning om den utsträckning, i vilken utlänningar äro delägare i svenska aktiebolag, som äga fast egendom eller idka gruvdrift här i riket. Till grund för denna utredning hade — enligt vad kommittén i betänkandet meddelat — lagts dels de i överståthållarämbetets och Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser intagna förteckningarna å fasta egendomar, tillhörande inhemska aktiebolag år 1900, dels en från kommerskollegium erhållen förteckning å aktiebolag, som innehade gruvor.

i Aktie-
bolags-
kommittén.

Av de å förstnämnda förteckningar upptagna aktiebolagen hade dels de aktiebolag, som ägde ett aktiekapital av minst 100,000 kronor och således återfunnes i d:r Key-Åbergs handbok över svenska aktiebolag, och dels de aktiebolag, vilkas adresser eljest varit för kommittén kända, sammanförts å en lista, därvid dock undantagits järnvägsaktiebolag och försäkringsaktiebolag samt bankaktiebolag och andra aktiebolag, som hava till ändamål att driva lånerörelse. Å listan hade därjämte uppförts de å den från kommerskollegium erhållna förteckningen upptagna aktiebolag, vilka ej redan såsom ägande fast egendom uppförts å listan.

Denna lista hade sålunda kommit att upptaga omkring 1,100 aktiebolag. Till styrelsen för vart och ett av dessa fastighetsägande

eller gruvdriftsidkande aktiebolag hade kommittén avlåtit skrivelse med begäran om upplysning, huruvida enligt bolagets aktieregister utländska undersåtar ägde aktier i bolaget och, i så fall, om antalet utländska aktieägare och sammanlagda beloppet av deras aktier.

Från bolagen, med undantag av omkring 60, hade svar inkommit. De bolag, i vilka enligt de inkomna svaren funnos utländska delägare, atgjorde 220 och hade sammanförts å en vid betänkandet fogad förteckning. Deras sammanlagda aktiekapital utgjorde 320,649,000 kronor, varav 39,214,550 kronor ägdes av utlänningar. I 33 av dessa bolag innehades aktierna till halva antalet eller därutöver av utlänningar.

I motiven till det avgivna lagförslaget anförde kommittén.

Då man framhållit de vådor, som kunde följa därav, att utlänningar såsom delägare i svenska bolag skaffade sig rätt över fastigheter och gruvor här i riket, torde man närmast haft i sikte förhållandena i Norrland och de där arbetande sågverks- och gruvbolagen. Beträffande de övriga delarna av riket syntes några större farhågor för utlänningars ökade inflytande icke råda. Sedan genom lagen den 4 maj 1906 förbud i allmänhet stadgats för aktiebolag att utan Kungl. Maj:ts tillstånd förvärva fast egendom i vissa delar av Dalarne och Norrland, torde således lagstiftning mot utlänningars förvärv av fast egendom vara mindre av behovet påkallad, än förhållandet varit före denna lags tillkomst.

Även om en lagstiftning i den av riksdagen ifrågasatta riktning fortfarande finge anses nödig, vore dock en sådan lagstiftning förenad med många betänkligheter och svår att göra fullt effektiv.

Beträffande dessa betänkligheter erinrade kommittén följande.

Användandet av utländskt kapital skulle försvåras eller rent av förhindras. För bolag, som måste förvärva fastigheter, vore detta möjligen av mindre betydelse, men för gruvdriften vore säkerligen utländskt kapital nödigt. Därest det helt och hållet förbjödes utlänningar att förvärva aktier uti bolag, som ägde fast egendom eller idkade gruvdrift, skulle det utländska kapitalet ej endast avstängas från aktieteckning, utan dylika bolags obligationer skulle därjämte sannolikt ej kunna vinna avsättning å den utländska marknaden. Om bolaget vansköttes eller av annan orsak ej bure sig, vore ju yttersta medlet för obligationsinnehavarna i regel att övertaga affären, men härifrån skulle ju de utländska obligationsinnehavarna vara utestängda. Även om mau, såsom ifrågasatt blivit, inskränkte förbudet därhän, att utlänningar ej skulle få äga över en viss del, en tredjedel eller en fjärdedel av aktierna,

torde dock utlänningarna bliva föga benägna att förvärva aktier eller övertaga obligationslån, då de vore lagligen förhindrade att till skyddande av sin rätt, om så skulle påfordras, förvärva majoritet i bolaget.

Dessutom vore att märka, att den ifrågasatta lagstiftningen sannolikt skulle försvåra användandet av utländskt kapital ej blott för bolag utan även för näringsidkare i allmänhet. Antagligen skulle nämligen i utlandet, där man ej kunde i detalj känna vår lagstiftning, allmänna meningen bliva, att den svenska lagstiftningen vore sådan, att kapitalplacering i Sverige vore vansklig för utlänningar.

Med avseende å den ifrågasatta lagstiftningen borde även framhållas, att densamma möjligen skulle kunna föranleda för svenska undersåtar oförmånliga reciprocitetsåtgärder och framkalla internationella förvecklingar, betänkligare än de vådor, man med densamma ville undvika.

Uppmärksamhet påkallade jämväl frågan, huruvida de av riksdagen begärda lagbestämmelserna skulle komma att stå i strid med gällande handelstraktater. Härom hade kommittén emellertid ej ansett sig böra göra något uttalande.

Att anordna en lagstiftning sådan som den ifrågasatta och göra den effektiv mötte åtskilliga svårigheter.

I den till grund för riksdagens skrivelse liggande motionen hade föreslagits, att vad i 1829 års kungörelse och gruvestadgans 68 § vore stadgat om förbud för utlänning att göra inmutning ävensom att utan Kungl. Maj:ts tillstånd förvärva fast egendom eller förvärva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift skulle äga tillämpning jämväl å bolag, vari utländsk undersåte vore delägare.

Ett dylikt stadgande skulle uppenbarligen i fråga om fastigheter föranleda många svårigheter, utan att dock det åsyftade målet vunnes. Det skulle nämligen alltid, så snart bolag sökte lagfart, bliva nödigt att förete fullständigt utdrag ur aktieboken samt intyg rörande samtliga aktieägare om deras svenska nationalitet, ty domstolen kunde ej av aktieägarnas namn med visshet sluta sig till om de vore svenska undersåtar. Med allt detta vore dock intet vunnet, ty dagen efter det lagfart beviljats kunde utlänning förvärva aktie i bolaget. Enahanda vanskligheter skulle möta, då aktiebolag ville inmuta mineralfyndigheter och å dem erhålla mutsedlar. Vidare skulle, om utlänning förvärvade aktie i gruvaktiebolag och styrelsen av okunnighet om hans nationalitet införde honom i aktieboken såsom aktieägare, följden bliva, att allt arbete, som därefter företoges, skulle vara utan verkan till bevarande av bolagets rätt och gruvan inom kort sönas.

Lagutskottet hade vid 1899, 1900 och 1901 års riksdagar såsom en utväg angivit en bestämmelse därom, att överlåtelse utan Kungl. Maj:ts tillstånd till utlänning av aktie i fastighetsägende bolag skulle anses ogiltig. Ej heller denna utväg vore tillfredsställande. Därest utlänningsförvärv av aktie skulle vara ogillt, så snart bolaget ägde någon som helst fastighet, skulle detta innebära så gott som totalt förbud för utlänning att äga aktier i svenskt bolag, ty de flesta bolag ägde väl någon fastighet (tomt, fabriksbyggnad eller upplagsplats), och i allt fall skulle ingen utlänning våga köpa aktie, då han alltid skulle hava svårt att förvissa sig om att bolaget ej ägde någon dylik fastighet. Utskottets mening torde emellertid ha varit, att stadgandet skulle avse endast bolag, som ägde jordbruksfastighet. Om stadgandet inskränktes härtill, bleve det säkerligen omöjligt att formulera detsamma så, att utlännningen på förhand med visshet kunde veta, om han hade rätt att förvärva aktie i bolaget. Svårigen skulle han våga att köpa aktie med risk att sedan en gång i framtiden få köpet förklarat ogiltigt. I varje fall, då ringaste tvivel kunde råda, om bolagets fastighet vore sådan, som med stadgandet avsåges, skulle han söka Kungl. Maj:ts tillstånd till aktieköpet. Kungl. Maj:t bleve måhända överlupen med ansökningar om tillstånd till aktieköp.

Kommittén hade emellertid på grund av det densamma lämnade uppdrag ansett sig skyldig att, trots de angivna betänkligheterna och svårigheterna, söka åstadkomma en lagstiftning i ämnet, för den händelse Kungl. Maj:t och riksdagen skulle finna en sådan lagstiftning av behovet påkallad.

Denna lagstiftning kunde enligt kommitténs åsikt lämpligen byggas på följande huvudgrunder.

Förbud meddelades för aktiebolag att utan Kungl. Maj:ts tillstånd förvärva fast egendom eller inmuta, annorledes förvärva eller bearbeta mineralfyndighet eller idka gruvdrift.

Att utsträcka förbudet till handelsbolag eller föreningar syntes ej vara behöfligt. Handelsbolag, däri utlänning vore delägare, torde böra anses vara underkastat bestämmelserna i kungörelsen den 3 oktober 1829 och 68 § i gällande gruvestadga; och att utlännningar, åtminstone i större utsträckning, skulle bliva medlemmar i förening här i landet, syntes knappast vara att befara.

Från förenämnda förbud borde göras först och främst det väsentliga undantag, att förbudet förklarades ej avse aktiebolag, som genom att i sin bolagsordning intaga visst i förslaget angivet förbehåll i fråga om rätt att förvärva aktier i bolaget förhindrade aktiernas övergång i utlänningsars händer.

Då syftet med förbudet ej vore att utesluta aktiebolag, däri utlänning ägde del, från drivande av handel eller industriell verksamhet här i landet, hade kommittén ansett sig böra från förbudet undantaga jämväl för bedrivande av aktiebolags rörelse behöfelig fastighet såsom hus, tomt, upplagsplats, mindre vattenfall eller dylikt.

Såsom ett ytterligare undantag hade kommittén upptagit inrop å exekutiv auktion, därvid dock stadgats skyldighet för bolaget att inom viss tid åter avyttra den inropade fastigheten, mineralfyndigheten eller gruvlägenheten, därest densamma ej på grund av andra bestämmelser i förslaget finge behållas. Utan detta undantag skulle ett aktiebolag mången gång vara utesluttat från möjligheten att å exekutiv auktion inropa exempelvis en fastighet, som bolaget med all säkerhet skulle erhålla Kungl. Maj:ts tillstånd att förvärva. Inropets giltighet kunde nämligen icke göras beroende på erhållande av dylikt tillstånd. Auktionsförrättaren hade skyldighet att omedelbart antaga eller förkasta det bud, varvid utropet stannat.

Slutligen hade kommittén ansett, att järnvägsaktiebolag och försäkringsaktiebolag ävensom bankaktiebolag och andra aktiebolag, som hade till ändamål att driva lånerörelse, icke borde vara underkastade det ifrågasatta förbudet. Alla dessa bolag stode i större eller mindre grad under kontroll från statens sida; och staten torde äga medel att förhindra, att ett dylikt bolag i större utsträckning, än som kunde anses såsom en följd av ändamålet med bolagets verksamhet, förvärfvade fast egendom, mineralfyndigheter eller gruvlägenheter.

Då med den föreslagna lagen ej åsyftats att göra någon ändring i den redan i stora delar av vårt land gällande lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom den 4 maj 1906 samt vissa fall av fastighetsförvärfv komme att falla inom båda lagarnas tillämplighetsområden, hade bestämmelserna i förslaget, såvitt de avsåge fast egendom, avfattats i så nära överensstämmelse som möjligt med stadgandena i lagen den 4 maj 1906.»

Departementschefen uppläste därefter kommitténs förslag och lämnade en redogörelse för kommitténs motiv till vissa av förslagets särskilda bestämmelser, varefter departementschefen fortsatte:

»Såsom förut omnämnts, har lagrådet den 30 december 1909 avgivit utlåtande över kommitténs av mig nu upplästa lagförslag.

I detta utlåtande har lagrådet — efter att hava redogjort för de av kommittén angivna betänkligheterna mot en lagstiftning av ifråga-

Lagrådets
utlåtande
1909.

varande art och erinrat om vad kommittén anfört rörande behovet av lagstiftning i ämnet — anfört följande.

Till vad kommittén anfört kunde läggas, att genom de mellan staten och de stora norrländska gruvbolagen träffade avtal och därav betingade åtgärder anledningen till den ifrågasatta lagstiftningen, såvitt anginge dessa bolags förhållanden, syntes hava bortfallit. Vidare kunde framhållas, att i det förslag till bestämmelser angående undersökning och tillgodogörande av mineralfyndighet å viss kronojord (sådan som ej innehades under ständig besittningsrätt eller vore till boställe anslagen), vilket funnits bifogat Kungl. Maj:ts proposition till 1909 års riksdag med förslag till ändringar i gruvestadgan m. m., intagits en föreskrift, att gruvdriftstillstånd, varom i de föreslagna bestämmelserna stadgades, icke finge meddelas annan än i Sverige bosatt välfrejdad svensk undersåte eller ock behörigen registrerat svenskt aktiebolag, vars bolagsordning föreskreve, att aktie icke finge utan Kungl. Maj:ts tillstånd tecknas av eller överlätas åt andra än i Sverige bosatta svenska män, ävensom att denna föreskrift skulle i tryck återgivas å samtliga aktiebrev. Därest en föreskrift i sådant syfte bleve meddelad, torde även den komma att verka till att göra den föreslagna lagstiftningen mindre behövlig.

Slutligen erinrades, att, om en av lagrådet vid 50 § i förslaget till lag om aktiebolag gjord hemställan vunne godkännande, möjlighet bereddes för varje aktiebolag att i sin bolagsordning intaga förbehåll om inskränkning i rätten för aktiebolag eller annan samfällighet eller för utländsk man att genom teckning eller överlåtelse förvärva aktie. (52 § 2 mom. i lagen om aktiebolag).

Då sålunda den i det föreliggande förslaget innefattade lagstiftning mötte de av kommittén framhållna betänkligheter, vilkas vikt icke torde kunna underkännas, och behovet av en sådan lagstiftning genom åtskilliga inträdda förändrade förhållanden syntes vara väsentligen minskat samt dessutom kunde ytterligare förringas dels genom sistberörda, av lagrådet tillstyrkta anordning dels ock genom bestämmelser angående tillstånd till gruvdrift å viss kronojord av huvudsakligen sådant innehåll, som ovan angivits, funne lagrådet sig icke kunna tillstyrka en lagstiftning av den innebörd, förslaget utvisade.»

Sedan departementschefen därefter redogjort för de anmärkningar mot förslagets särskilda bestämmelser, som lagrådet, därest en lagstiftning i ämnet ansåges erforderlig och önskvärd, framställt, samt erinrat därom att Kungl. Maj:ts för 1910 års riksdag ånyo framlagda förslag till vissa ändringar i gruvestadgan avslagits, och att härigenom frågan

om utfärdande av de i lagrådets utlåtande omnämnda bestämmelser angående undersökning och tillgodogörande av mineralfyndighet å viss kronojord undanskjutits för obestämmd tid, yttrade departementschefen vidare:

»Av den föregående redogörelsen torde Eders Kungl. Maj:t finna, att de betänkligheter, som av aktiebolagskommittén och lagrådet framställt mot den ifrågasatta lagstiftningen, *dels* hänföra sig till vissa följder, som denna förmenats kunna medföra i förhållande till främmande makter och deras undersåtar, *dels* grunda sig på antagandet, att en lagstiftning i förevarande syfte numera skulle vara mindre av behovet påkallad än förut.

*Departements-
chefens yt-
rande.*

De i förstberörda avseende uttalade farhågorna förtjäna utan tvivel synnerligt beaktande. Tydligt är dock å andra sidan, att avgörande vikt icke under alla förhållanden kan tillmätas desamma; behovet av en lagstiftning kan vara så starkt framträdande, att den bör genomföras, ehuru det kan befaras, att den i några hänseenden skall medföra även betydande olägenheter. Det avstyrkande, vari aktiebolagskommitténs och lagrådets yttranden utmynnat, har ock, såsom jag nyss nämnde, grundats jämväl på tvekan om den föreslagna lagstiftningens behövlighet. Förhållandena synas emellertid därefter hava utvecklat sig så, att vådan för ett alltför starkt utländskt inflytande i vårt lands fastighets- och gruvägande bolag icke, såsom man vid frågans tidigare behandling hade vissa skäl att antaga, förringats utan snarare, åtminstone i fråga om några slag av egendom, ej oväsentligt ökat. Starka skäl torde numera otvetydigt tala för begränsning av detta inflytandes tillväxt. Med hänsyn härtil bör det tagas under övervägande, huruvida de betänkligheter, på grund av vilka det tidigare förslaget fick förfalla, fortfarande kunna anses utgöra tillräcklig anledning att icke inlåta sig på en dylik lagstiftning. Till närmare belysning av frågan om denna lagstiftnings behövlighet anholder jag att få återkomma. Jag anser mig nu till en början böra erinra om vissa omständigheter, som äga betydelse för bedömande av ifrågavarande lagstiftnings sannolika inverkan på vårt förhållande till utlandet och synas vara ägnade att i viss mån begränsa farhågorna i sådant hänseende.

Den befarade minskningen av möjligheten att erhålla obligationslån i utlandet torde, i den mån den skulle inträda, icke hava någon större betydelse för flertalet av de bolag, som skulle beröras av de ifrågasatta bestämmelserna. Vad gruvbolagen beträffar, kunna dessa för sina obligationer icke ställa annan realsäkerhet än förlagsinteckning, vilken som bekant är för kreditgivaren föga betryggande. Obligationer, utgivna av dylika

bolag, förekomma därför endast i ringa omfattning och kunna redan nu icke påräkna någon avsättning på den utländska marknaden. Även skogsbolagens obligationer lära hittills med få undantag hava försålts inom landet. Vid övertagandet av obligationslån tillses naturligen, att den erbjudna realsäkerheten är sådan, att den även vid realisation under ogynnsammaste förhållanden kommer att täcka lånet. Frågan om möjligheten att eventuellt övertaga och avveckla det låntagande bolagets tillgångar och rörelse torde knappast kunna antagas spela någon väsentlig roll vid beviljandet av ett obligationslån. Är den erbjudna säkerheten sådan, att behovet av dylikt övertagande framstår såsom mer eller mindre sannolikt, lärers häri fastmer ligga tillräcklig anledning att vägra att taga befattning med lånet. Här är ju för övrigt ej fråga om något absolut förbud för utländska undersåtar att i form av aktiebolag eller annorledes förvärva fast egendom eller gruvor utan blott om möjliggörande av kontroll å dylika förvärv.

Den form av utländsk kredit, som snarast kan komma att lida något avsevärt avbräck genom den ifrågasatta lagstiftningen, torde vara upptagandet av lån i utlandet emot aktier i jord- och gruvägarande bolag. Olägenheten härav synes emellertid icke vara särdeles stor.

Den lagstiftning, som här är i fråga, innebär endast en konsekvent utveckling av det förbud för utlänning att i Sverige förvärva fast egendom eller idka gruvdrift utan särskilt tillstånd, som sedan lång tid tillbaka varit gällande. Och det torde kunna med skäl förväntas, att man i utlandet skall inse foljdriktigheten därav, att om utländsk man icke äger här i landet utan särskilt tillstånd direkt förvärva fast egendom eller mineralfyndighet, han ej heller bör äga att kringgå detta förbud genom att verkställa förvärvet medelst ett för ändamålet bildat bolag eller genom att ingå som delägare i ett förut befintligt bolag. Att ett land, vars rikedom i mycket väsentlig grad består i dess naturtillgångar av skogar, malmer och vattenkraft, vilka det väl behöver som underlag för sin industri, försöker genom kontrollåtgärder skydda de värdefullaste av dessa naturtillgångar mot utländsk exploatering, är för övrigt en så naturlig sak, att en invändning från utlandet ej gärna kan vara befogad. I Norge, som i förevarande avseende är i ett läge, mycket liknande vårt, har man genom lagar av år 1909, som sedermera i vissa avseenden skärpts och fullständiggats, infört mot utlänningar riktade, mycket rigorösa bestämmelser, särskilt med hänsyn till förvärv av skogbärande mark, utan att detta veterligen föranlett några repressalier i en eller annan form från utländsk maktssida. Faran för ofördelaktiga reciprocitetsåtgärder eller internationella förvecklingar vore utan tvivel större, om det vore fråga om att i allmänhet förhindra

bolag, däri utlänning vore delägare, att här i riket driva industriell verksamhet samt förvärva härför erforderlig fast egendom. Dylik verksamhet bedrives i avsevärd omfattning av svenska bolag i utlandet genom därstädes bildade dotterbolag, och utlänningarna kunna då med skäl göra anspråk på att äga motsvarande frihet i Sverige. Men i denna frihet avses icke någon inskränkning; i den mån särskilt tillstånd erfordras, torde sådant kunna påräknas.

Skulle emellertid den föreslagna lagstiftningen föranleda, att man i utlandet funne sig böra föreskriva motsvarande kontrollåtgärder i fråga om svenska medborgares förvärv av fast egendom eller gruvor, torde olägenheten härav knappast bliva så betydande, att den icke uppväges av det skydd för vårt lands naturtillgångar, som den förevarande lagstiftningen innebär. Med visst fog kan ock sägas, att mera djupgående internationella förvecklingar skulle kunna vara att vänta för framtiden, om man först läte utlänningarna fortfara att såsom hittills fritt öka sina förvärv och därefter nödgades vidtaga stränga lagstiftningsåtgärder för att skydda landets och den inhemska industriens intressen. Det medför därför även från internationell synpunkt vissa fördelar, att lagstiftningen ingriper, innan de utländska intressena i våra naturtillgångar hunnit växa sig alltför starka.

Givet är, att i den mån gällande traktater skulle stå i strid med förslagets bestämmelser, dessa senare måste få vika, ty svenska staten kan uppenbarligen icke genom ensidigt förfogande ändra en med främmande stat ingången traktat. Någon dylik stridighet torde emellertid icke föreligga.

Vad angår behövligheten av en lagstiftning i förevarande syfte, förhåller det sig visserligen så, att genom lagen den 4 maj 1906 bolagens rätt att förvärva fast egendom i vissa delar av Dalarne och Norrland blivit i väsentlig grad inskränkt. Men nämnda lag lämnar dock ännu en ganska bred marginal för dylikt förvärv. Och den möjligheten står fortfarande öppen, att utlänningar kunna när som helst genom inköp av aktiemajoritet i de stora norrländska bolagen utan kontroll slå under sig väldiga jordarealer, stundom omfattande hela socknar, vilket icke vore lyckligt vare sig för befolkningen därstädes eller för den sunda utvecklingen av vår skogs- och jordlagstiftning. Av norrlandskommitténs förut berörda undersökning framgår ock, att redan år 1902 utlänningar voro ägare av aktier i 46 bolag, som i Norrland och Dalarne idkade trävarurörelse eller därmed besläktad näring, till sammanlagt belopp av 17,652,702 kronor, ävensom att i 10 av nämnda bolag, med ett sammanlagt aktiekapital av 15,400,000 kronor, de utländska aktieägarna hade majoritet. Vid

den under åren 1912 och 1913 företagna undersökningen av jordförhållandena i Värmlands län har befunnits, att i 25 jordäggande bolag, vilkas sammanlagda aktiekapital utgör 44,470,500 kronor, utlänningar år 1910 ägde aktier till ett belopp av 9,433,600 kronor, samt att utlänningar omedelbart eller medelbart disponerade aktiemajoriteten i 12 av dessa bolag, vilka tillsammans ägde jordegendom med ett taxeringsvärde av 8,295,500 kronor. Samtidigt hava utlänningar befunnits där vara ägare av jordbruksfastigheter, taxeringsvärderade till 3,270,100 kronor. Sammanlagda taxeringsvärdet å de jordbruksegendomar i nämnda län, över vilka utlänningar omedelbart eller medelbart hade bestämmanderätten, uppgick alltså till 11,565,600 kronor. Även på andra trakter än i Norrland, Dalarne och Värmland finnas stora skogstillgångar, som locka utlänningen, och den möjlighet till kontroll å utländsk mans direkta förvärv av dessa tillgångar, som för närvarande finnes, är fullständigt illusorisk särskilt beträffande de största förvärven, så länge lagens förbud kan kringgås medelst köpets verkställande genom ett för ändamålet bildat bolag. Vidare lära på senare tiden hava visat sig tendenser till utländsk spekulation på våra torvmossar. Våra vattenfall torde efter de senaste årens framsteg på det elektrotekniska området utgöra mera begärliga spekulationsföremål än förut. Och vad slutligen beträffar våra malmtillgångar, så hava visserligen genom de mellan staten och de stora norrländska gruvbolagen träffade avtal och därmed sammanhängande åtgärder de rika malmfälten i Norrbotten blivit i möjligaste mån tryggade mot utländskt förvärv. Men den utländska spekulationen har i stället riktat sig på förvärv av de mellansvenska malmfyndigheterna, särskilt järnmalmstillgångarna, av vilka senare redan i början av år 1913 omkring en sjättedel var i utländsk ägo, största delen på grund av inköp under åren 1910—1912. Även efter nämnda tid har det utländska förvärvet i någon mån fortgått. Dessa inköp hava så gott som uteslutande skett genom aktieförvärv eller i varje fall med anlitande av aktiebolagsformen och sålunda med förbigående av Kungl. Maj:ts prövning. Det utländska förvärvet på detta område är desto mera beklagligt, som ifrågavarande malmer å ena sidan äro företrädesvis ägnade att användas för vår inhemska förädlingsindustri och å andra sidan förefinnas i jämförelsevis ringa mängd, så att den forcerade malmexport, som så gott som undantagslöst är syftet med och följden av utlänningarnas förvärv, hotar att inom en relativt kort tid uttömma fyndigheterna. Till närmare belysning av dessa allvarliga förhållanden tillåter jag mig åberopa av sakkunniga personer verkställda utredningar, som torde få såsom bilagor fogas till detta protokoll.

Särskild uppmärksamhet förtjänar det förhållandet att vårt grann-

land Norge genom förenämnda lagar av år 1909 ävägabragt ett synnerligen starkt skydd för sina naturtillgångar mot utländsk spekulation. För att utlänning eller bolag skall få förvärva vattenfall av viss betydelse eller gruva fördras koncession från statens sida, och i koncessionsvillkoren skall ingå, bland annat, att egendomen efter koncessionstidens utgång skall utan ersättning tillfalla staten. Förvärv av skogbärande mark av mer än 100 hektars vidd är helt och hållet förbjudet såväl för utlänning som för bolag, vari utlänning är delägare. Även i fråga om förvärv av annan fast egendom finnas mer eller mindre långt gående bestämmelser i samma riktning. I Norge är alltså svenskt förvärv särskilt av gruvor, vattenfall eller skogar i betydande grad försvårat och i vissa fall fullkomligt förhindrat, medan däremot norrmän liksom andra utlänningar hava obegränsad möjlighet att genom delägarskap i svenska bolag förvärva rätt till fastigheter eller gruvor här i riket. Och tydligen är den omständigheten att de norska naturtillgångarna numera äro väsentligen uteslutna från utländskt förvärv ägnad att i stegrad grad rikta spekulationen mot vårt land.

De skäl, som i riksdagens skrivelse den 20 maj 1902 anförts till stöd för behovet av en lagstiftning av förevarande art, torde sålunda fortfarande äga giltighet. Även ur andra synpunkter än de i riksdagskrivelsen särskilt berörda är en dylik lagstiftning önskvärd. Här må endast erinras om att förfoganderätt över mark, som har särskild betydelse för rikets försvar, t. ex. jordområde i omedelbar närhet till en fästning, kan genom aktieköp komma i utländska händer. Jag anser mig därför böra tillstyrka, att en lagstiftning i det syfte, som i riksdagens skrivelse angivits, kommer till stånd.

Såvitt angår frågan om skydd mot utlänningars förvärv av aktier i fastighets- eller gruvägande aktiebolag synes en dylik lagstiftning kunna i huvudsak grundas på det av aktiebolagskommittén utarbetade förslaget. Syftet med denna lagstiftning torde dock icke med någon säkerhet kunna i sin helhet vinnas endast genom berörda förslags genomförande. Oavsett att de däri upptagna bestämmelserna om aktiebolag, enligt vad jag skall vidare påvisa, äro i behov av att i vissa hänseenden skärpas och fullständigas, finner jag icke tillrådligt att, såsom i nämnda förslag skett, vid förevarande lagstiftningsarbete lämna övriga bolag och föreningarna å sido.

Enligt vad aktiebolagskommittén anfört, borde handelsbolag, vari utlänning vore delägare, anses vara underkastat bestämmelserna i 1829 års kungörelse och 68 § gruvestadgan; att utlänningar, åtminstone i större utsträckning, skulle bliva medlemmar i förening här i landet

syntes knappast vara att befara. Det är emellertid synnerligen ovisst, om domstolarna, då lagfart å fång till fast egendom sökes för handelsbolags räkning, i allmänhet ingå i undersökning, huruvida någon bolagsman är utlänning, och i sådant fall såsom villkor för lagfartens beviljande fordra bevis om Kungl. Maj:ts tillstånd till fång. Och även om det finge antagas att domstolarna i detta avseende öva tillsyn å utlänningars medelbara fastighetsförvärv, är det givet att ingen som helst begränsning av utlännings rätt att ingå i handelsbolag, utöver de i allmänhet gällande, föranledes därav att bolaget äger och har lagfart å fast egendom. Vad åter föreningar beträffar torde det visserligen icke vara sannolikt, att under nuvarande förhållanden utlänningar skulle i sådan omfattning bliva medlemmar i fastighetsägande föreningar, att någon betänklighet däremot kunde möta ur förut berörda synpunkter. Men oförnekligt är dock att, om utlänningar söka möjlighet att förvärva fastighet här i landet, en fullt användbar utväg är att låta förvärvet ske genom en svensk förening, i vilken de utöva bestämmanderätten. Är föreningsändamålet så bestämt att lagen den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar har tillämpning, finnes för medlemmarna, vilkas antal icke behöver överstiga fem, ingen begränsning med hänsyn till nationaliteten; endast i fråga om styrelsen, som kan bestå av blott en person, är stadgat, att ledamot skall vara här i riket bosatt svensk medborgare, om ej Kungl. Maj:t för viss förening medgiver undantag. Beträffande icke ekonomiska föreningar är friheten än större, då om dem intet finnes i lag stadgat. De sålunda förefintliga möjligheterna för utländskt inflytande torde i avseende å föreningar, liksom även beträffande handelsbolag, få ökad betydelse, i den mån utlänningars aktieförvärv i fastighetsägande aktiebolag begränsas. Det kan befaras att, om man stänger den närmast till hands liggande utvägen att med en juridisk person såsom mellanhand förvärva svensk egendom, utländska spekulanter skola förstå att finna andra utvägar härtill, i första rummet de nu angivna, om sådant icke genom lagstiftningen förhindras.

Då det gäller att till förut befintliga stadganden om utlänningars omedelbara förvärv av viss egendom i vårt land foga andra, som avse det medelbara förvärvet, framställer sig självmant det spørsmålet, huruvida de förra bestämmelserna äro tillfredsställande och böra lämnas orubbade. Så torde knappast vara förhållandet. Vad i 1829 års kungörelse stadgas om att utländsk undersåte, som icke erhållit svensk medborgarrätt, icke utan Kungl. Maj:ts tillstånd är berättigad att i riket förvärva och besitta fast egendom avser enligt ordalydelsen endast utländska fysiska personer i undersåtlig ställning. Även gruvestadgans

bestämmelse om »utlänning» leder närmast tanken på fysiska personer. Visserligen finnes icke någon tvekan om att nämnda bestämmelser måste gälla även andra utländska rättssubjekt. De hava vid olika tillfällen vunnit tillämpning på utländska bolag, och om någon främmande makt vill för egen räkning förvärva fastighet här i riket, bör säkerligen tillstånd enligt 1829 års kungörelse anses erforderligt. Men det innebure dock en oegentlighet att, då det medelbara förvärvet uttryckligt begränsas ej blott för utländska medborgare utan även för utländska bolag, föreningar, andra samfälligheter och stiftelser, låta stadgandena om det omedelbara förvärvet bibehålla en mindre omfattande — eller åtminstone mera otydlig — lydelse. Avfattningen av stadgandena beträffande dessa båda områden bör lämpligen vara enhetlig. Även i vissa andra hänseenden, för vilka jag kommer att närmare redogöra, torde förändringar lämpligen vidtagas i de äldre bestämmelserna. Fördelaktigt synes ock vara att i en författning sammanföra stadgandena om förevarande ämne i dess helhet. Jag anser därför önskvärt, att föreskrifterna i 1829 års kungörelse och 68 § gruvestadgan efter erforderlig omarbetning införas i den nya lag, varom nu är fråga.

I överensstämmelse med angivna uppfattning om den räckvidd, som bör givas åt berörda lagstiftning, har jag låtit utarbeta ett *förslag till lag om kontroll å vissa förvärv av rätt till fast egendom eller gruva*.

Enligt 1 § i detta förslag stadgas rörande såväl utländska medborgare och andra utländska rättssubjekt som svenska bolag och föreningar i allmänhet, att de icke annat än på särskilda villkor, om vilka bestämmelser meddelas i senare §§ i förslaget, få här i riket förvärva fast egendom eller inmuta, annorledes förvärva eller bearbeta mineralfyndighet eller idka gruvdrift. Förevarande § innebär alltså en utvidgning jämligt förut antydda grunder av den huvudregel, som innefattas dels i 1829 års kungörelse och 68 § gruvestadgan dels i 1 § av aktiebolagskommitténs förslag.

Bestämmelserna i 1829 års kungörelse hava ägt tillämpning, även då utlänning genom arv blivit ägare av fastighet här i riket. Redan enligt det förenämnda för 1874 års riksdag framlagda förslaget till förordning angående de villkor, varunder utlänning må förvärva äganderätt till fastighet i Sverige, hade emellertid undantag gjorts för arfallen fastighet. För ett sådant undantag synas starka billighetsskäl tala, och någon större risk torde ej vara förbunden med detsamma. Då fång genom arv icke gärna kan i likhet med annat fång för sin giltighet göras beroende av Kungl. Maj:ts tillstånd, torde det ock, utan dylikt

Förslag till lag om kontroll å vissa förvärv av rätt till fast egendom eller gruva.

1 §.

2 §.

undantag, få anses nödvändigt att angående förfarandet med arvfallen egendom, som den utländske arvingen ej finge behålla, i den nya lagstiftningen meddela särskilda bestämmelser, för vilka det möter svårighet att finna ett ur olika synpunkter fullt lämpligt innehåll.

Vad i nämnda hänseende stadgas om fast egendom bör naturligtvis gälla även inmutad mineralfyndighet och gruvlägenhet.

Då i 15 kap. 1 och 2 §§ ärvdabalken finnas bestämmelser om utlännings arvsrätt, vilka fortfarande skola äga tillämpning jämväl i fråga om de nu berörda slagen av egendom, synes det vara lämpligt att vid undantagets införande i 2 § lämna en hänvisning till dessa bestämmelser.

3 §.

I 3 § finnes motsvarighet till vad i de äldre bestämmelserna samt 1 § i aktiebolagskommitténs förslag är stadgat om rätt för Kungl. Maj:t att medgiva undantag från förbudet att förvärva ifrågavarande slag av egendom. Liksom för närvarande skall enligt föreliggande förslag tillstånd till dylikt förvärfv icke kunna givas utlänning annat än för visst fall. Svenskt bolag eller svensk förening skall däremot även kunna erhålla allmänt tillstånd i sådant hänseende. Från förbudet för utlänning att inmuta mineralfyndighet skall undantag fortfarande icke kunna göras.

Då Kungl. Maj:t lämnar utlänning tillstånd att äga och besitta viss av honom inköpt fastighet här i riket, plägar såsom villkor här för stadgas skyldighet för utlänningen att alltid hava ett i orten bosatt ombud, som är svensk undersåte och vid de tillfällen, då utlänningen icke personligen uppehåller sig i riket, skall äga att i angelägenheter, vilka röra fastigheten, såväl å hans vägnar mottaga stämningar, kallelser och andra delgivanden som även vid domstolar och hos andra ämbetsmyndigheter å hans vägnar svara. I sådant avseende skall det, enligt vad vidare brukar föreskrivas, åligga utlänningen att hos domstolen ej mindre, då ansökning om lagfart göres, uppgiva ombudets namn och vistelseort än ock sedermera anmäla inträffade ombyten av ombud, vid äventyr att, i händelse föreskriften därom skulle finnas icke vara iakttagen, vederbörlig myndighet må på anmälan i förekommande fall å sökandens vägnar med laga verkan utse ombud. Slutligen plägar tillfogas erinran om att utlänningen i avseende å fastigheten är underkastad svensk lag och således även den inskränkning i nyttjanderätt till skog, som är eller framdeles kan varda stadgad.

Enligt 1874 års förslag skulle liknande bestämmelser om utlännings skyldighet att ställa ombud och hans underkastelse under svensk lag införas i själva förordningen. I det nuvarande förslaget hava däremot icke några dylika stadganden upptagits. Även utan särskild

föreskrift synes det vara otvivelaktigt, att Kungl. Maj:t vid beviljande av tillstånd till utländskt förvärv äger att vid tillståndet fästa villkor, och innehållet i dessa torde, särskilt som olika förhållanden kunna påkalla en viss växling däri, lämpligare bestämmas i administrativ ordning än genom lag. Lika obehöfligt och måhända jämväl missvisande synes vara att stadga något om svensk lags giltighet; anses det önskvärt att giva utlänningen en erinran därom, torde denna fortfarande böra få sin plats i det Kungl. Maj:ts beslut, som utfärdas i ärendet.

För att formen av handelsbolag ej skall kunna missbrukas till utländskt förvärv av fastighet eller gruva erfordras, dels att handelsbolag, vari finnes utländsk bolagsman, icke utan Kungl. Maj:ts tillstånd må förvärva sådan egendom, dels att utlänning icke utan Kungl. Maj:ts tillstånd må vinna inträde i handelsbolag med dylik egendom.

4 §.

I det förra hänseendet lyda handelsbolagen under reglerna i 1 och 3 §§; 4 § stadgar, i överensstämmelse med lagstiftningens syfte, att handelsbolag, som ej har utländsk bolagsman och följaktligen icke inger några betänkligheter i förevarande avseende, har full frihet att förvärva berörda egendom. Till skydd mot utlännings inträde i ett fastighets- eller gruvägande handelsbolag finnas åter bestämmelser i ett särskilt lagförslag, för vilket jag sedermera kommer att redogöra.

Det är emellertid icke nog härmed. Ävenledes måste förhindras, att ett handelsbolag med utländsk bolagsman ingår i någon annan samfällighet, som äger fastighet eller gruva, samt att utlänning blir bolagsman i ett handelsbolag, som genom delaktighet i annan samfällighet medelbart förfogar över egendom av detta slag. Ett handelsbolag med utländsk delägare bör alltså icke hava rätt att förvärva aktier i ett fastighets- eller gruvägande aktiebolag. Sådant förvärv förebygges enligt förslaget genom bestämmelser, som i efterföljande §§ meddelas om aktiebolag. Skydd mot utlännings obehöriga inträde i ett aktieägande handelsbolag får sökas i det nyssnämnda särskilda lagförslaget. Så strängt som föreningars rätt till fastighets- eller gruvförvärv enligt nu föreliggande förslag är begränsad, synes ock all risk för att ett handelsbolag skall kunna använda en förening såsom mellanhand vid något mera omfattande dylikt förvärv vara undanröjd.

Bestämmelserna i 5 § hava i huvudsak motsvarighet i 2 § av aktiebolagskommitténs förslag. De vidtagna förändringarna äsyfta förnämligast att anpassa det äldre förslaget i denna del efter de nya stadganden, som införts i andra §§ av det nuvarande förslaget.

5 §.

Enligt aktiebolagskommitténs förslag skulle det i bolagsordningen

intagna förbehåll, som utgör förutsättning för att aktiebolaget må förvärva fastighet och därmed likställd egendom, vara ovillkorligt. I fråga om förvärv av aktier i dylika bolag skulle alltså icke finnas någon motsvarighet till den beträffande förvärv av fastighet m. m. medgivna möjligheten att erhålla Kungl. Maj:ts tillstånd till förvärvet. Någon anledning att behandla det förra slaget av förvärv strängare än det senare lär emellertid icke finnas, och det synes därför böra vara tillräckligt, om förbehållet går ut på att aktie icke må utan Kungl. Maj:ts för visst fall givna tillstånd förvärfvas av andra rättssubjekt än de särskilt angivna. Att den frihet, varav ett bolag kan komma i åtnjutande genom ett sålunda modifierat förbehåll, även enligt det föreliggande förslaget vinnes genom ett ovillkorligt förbehåll ligger i sakens natur.

Erinras må att, som förbehållet mot utländskt förvärv enligt förslaget endast behöver avse förvärv genom teckning eller överlåtelse, ett dylikt förbehåll icke utgör något hinder för att aktie övergår i utländsk ägo genom arv och även genom giftorätt.

Då förbehållet skall omfatta bl. a. att bolagets aktier icke må förvärfvas av andra handelsbolag än sådana, vari icke finnes utländsk bolagsman, följer härav jämväl att ett handelsbolag med utländsk bolagsman skall vara uteslutet från att förvärva aktier i ett aktiebolag, som är berättigat till fastighets- och gruvförvärf.

6 och 7 §§.

Det nya förslagens 6 och 7 §§ motsvara 3 och 4 §§ i det tidigare förslaget med en i vissa hänseenden vidgad omfattning.

De från 5 § i 1906 års norrländska förbudslag hämtade bestämmelser, som enligt det äldre förslaget skola gälla, när ett aktiebolag vill för visst fall söka Kungl. Maj:ts tillstånd att förvärva fastighet, erhålla enligt det nu föreliggande förslaget tillämpning vid dylika ansökningar ej blott av andra svenska bolag eller svenska föreningar utan jämväl av utländska rättssubjekt. Även en utlännings till Kungl. Maj:t ställda ansökning skall alltså inom ett år från det fånget skedde jämte fangeshandlingen ingivas till Kungl. Maj:ts befallningshavande, som med eget utlåtande insänder handlingarna till Kungl. Maj:t; försittes nämnda tid, skall fånget vara ogillt.

De sålunda föreslagna bestämmelserna tillgodose även ett önskemål, som av riksdagen framställdts genom skrivelse den 23 april 1915, i vilken riksdagen, i anledning av väckt motion och under åberopande av vad riksdagens lagutskott i däröver avgivet utlåtande anfört, anhållit, det täcktes Kungl. Maj:t efter verkställd utredning för riksdagen framlägga förslag till sådant tillägg till gällande bestämmelser angående utlännings rätt att här i riket förvärva och besitta fast egendom, att utlännings

förhindrades att utan erhållet Kungl. Maj:ts tillstånd under äganderättstitel besitta fastighet i riket. I lagutskottets berörda utlåtande har syftet med denna hemställan närmare angivits på följande sätt:

'1829 års förordning stadgar, att utlänning ej kan erhålla lagfart å fäng till fast egendom, förrän Konungen medgivit honom att förvärva och besitta densamma. Och enligt vad tillgängliga prejudikat utvisa, kan han ej ens få en lagfartsansökan förklarad vilande, innan dylikt medgivande lämnats. Visserligen torde i regel kunna förutsättas, att utlänning, som här i riket förvärvat fastighet, har så stort intresse att därå vinna lagfart, att han ock söker förvärva det härför erforderliga tillståndet. Men så är dock icke alltid fallet. Såsom i den förevarande motionen framhållits, kan en utlänning så tillvida hava fördel av att icke söka tillstånd att besitta av honom förvärvad fastighet, som, innan sådant tillstånd lämnats, lagfart å fastigheten icke kan i vanlig ordning framtvingas, varav åter varder en följd, att han kan undgå att utgiva stämpelavgift för fänget och eventuella andra avgifter, som vid lagfartsansökningen skola erläggas. Det kan tänkas, att utlänning jämväl av andra skäl kan finna det lämpligt att undandraga sitt förvärv Konungens prövning.

I dylika fall synes 1829 års förordning icke öppna nödig utväg att framtvinga ordnade förhållanden. Denna brist i lagstiftningen leder till att utlänningars fastighetsförvärv i många fall undandragas den offentliga kontroll, som på ifrågavarande område ansetts nödig, och att staten, såsom i det fall, varom i motionen förmäles, kan gå miste om stadgad stämpelavgift. Yttersta anledningen till den bristande effektivitet, som sålunda vidlåder den gällande lagstiftningen, torde vara att söka däri, att densamma icke anvisar något verksamt medel, varigenom kan förekommas, att utlänning, utan att hans fång till en fastighet sanktionerats av Konungen, det oaktat år efter år kan innehava och bruka densamma. På denna punkt torde alltså uppmärksamheten böra i främsta rummet inriktas, då det gäller att åvägabringa en mera tillfredsställande ordning. Det synes därför icke vara tillfyllest att endast vidtaga åtgärder, som leda till att utlänningars fastighetsförvärv alltid komma under Konungens prövning. Det torde också vara nödigt genom uttryckligt lagstadgande sörja för, att utlänning kan skiljas från innehavet av en fastighet, vars besittande honom av Konungen förvägrats.

Sättet för avhjälpande av nu påpekade brister i gällande lagstiftning synes utskottet böra göras till föremål för särskild utredning, som icke kan av utskottet verkställas. Innan en dylik utredning föreligger, synes anledning icke vara för handen att närmare ingå på de olika åtgärder, som möjligen kunna ifrågasättas.'

Ett fullt verksamt skydd mot att utlänning, som här i riket förvärvat fast egendom, besitter den såsom ägare utan att därtill söka Kungl. Maj:ts tillstånd torde beredas genom förslaget stadgande att, såframt ansökning om sådant tillstånd ej göres inom ett år från fänget, detta skall vara ogillt. Även om, såsom i lagutskottets utlåtande antytts, jämväl andra åtgärder för vinnande av berörda syfte skulle kunna ifrågasättas, synes anledning saknas att frångå den utväg, som förut i vår rätt använts i jämförliga fall, då förvärvande av fast egendom gjorts beroende av Kungl. Maj:ts tillstånd.

Enligt det hittills brukliga förfarandet vid prövning av utlänningars ansökningar om fastighetsförvärv inhämtas alltid Kungl. Maj:ts befallningshavandes yttrande i dylika ärenden, och vid sådant förhållande vinnes en lättnad i dessa ärendens handläggning därigenom att, såsom i förslaget föreskrives, ansökningshandlingarna skola ingivas till befallningshavanden.

8—10 §§.

8—10 §§ i nuvarande förslag innebära en utveckling av det tidigare förslaget 6 §, som i sin ordning är i huvudsak hämtad från 6 § i 1906 års norrländska förbudslag.

Såsom jag vid 2 § nämnt, avser föreliggande förslag en lindring i gällande bestämmelser om utländskt förvärv såtillvida som enligt förslaget utlänning skall utan särskilt tillstånd äga att behålla arvfallen fastighet eller gruva. Även i ett annat hänseende är förslaget mindre strängt än nuvarande lagstiftning, i det nämligen villkoret om särskilt tillstånd eftergives jämväl för sådant utländskt förvärv, som sker genom inrop å exekutiv auktion. Utländska medborgare och andra utländska rättssubjekt likställas enligt förslaget 8 § i detta avseende med svenska bolag och föreningar. De förut angivna skälen för att ett dylikt undantag ansetts erforderligt för de svenska rättssubjekten äga tydligen samma giltighet beträffande utlänningar. Även i fråga om dem gäller ju att, då auktionsförrättaren måste omedelbart antaga eller förkasta det bud, varvid utropet stannat, och Kungl. Maj:ts tillstånd till fänget alltså icke kan avvaktas, inrop å exekutiv auktion skulle, utan berörda undantag, kunna omöjliggöras för många fall, i vilka tillstånd med säkerhet varit att påräkna. Givetvis är det ock med hänsyn till utlandet önskvärt att, då nu kontrollen å utlänningars fastighets- och gruvförvärv i vissa avseenden utvidgas och skärpes, å andra sidan tillses att det utländska förvärvet icke är underkastat inskränkningar, som synas i viss mån obilliga eller ur säkerhetens synpunkt äro mindre behöfliga. Någon större risk torde ifrågavarande inköpsrätt, såsom regel förenad med skyldighet att inom viss tid sälja det inköpta, icke vara ägnad att medföra.

De förändringar i sak andra stycket i den nuvarande 9 § undergått vid jämförelse med tredje stycket i den tidigare 6 § hava föranlett därav att de utsökningslagens stadganden, med hänsyn till vilka den äldre lydelsen blivit bestämd, delvis omarbetats genom lagen den 11 oktober 1912, som trätt i kraft den 1 januari 1914.

För det fall att fast egendom å exekutiv auktion inropats för skyddande av fordran eller rättighet, varför egendomen häftar på grund av in-teckning eller jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken, påkallas av billighets-skäl en modifikation av skyldigheten att inom viss tid åter sälja egen-domen. Enligt den förut ifrågasatta lydelsen av det stadgande, som motsvarar 9 § tredje stycket i föreliggande förslag, har man — liksom enligt 1906 års lag — därvid ej gått längre än att, om köparen visar sannolika skäl att egendomen ej kunnat avyttras utan förlust, Kungl. Maj:t på ansökning, som skall göras sist inom tre år från det auktionen vunnit laga kraft, äger medgiva anstånd med egendomens avyttrande enligt vad skäligt prövas. En sådan begränsning synes emellertid, särskilt med hänsyn till utländska kreditgivare, knappast vara tillfyllest-görande. I regel lär någon synnerlig betänklighet ej böra möta att, då inköpet varit erforderligt för skyddande av en kreditgivares rätt — i vilket hänseende stadgandets innebörd lämpligen torde förtydligas genom någon jämkning i ordalydelsen — köparen får tillstånd att behålla egendomen. En bestämmelse i denna riktning skulle säkerligen äga betydelse för den utländska krediten, och det lär icke gärna kunna ifrågasättas att därutinnan bereda svenska köpare en sämre ställning än utländska. Jag har därför låtit nämnda stycke erhålla sådan lydelse att, på ansökning av köparen, Kungl. Maj:t skall i dylika fall, så snart särskilt hinder ej möter, giva köparen rätt att behålla egendomen eller åtminstone meddela honom behövt anstånd med försäljningen.

Föreliggande förslags 11 § står, med undantag av den olikhet som påkallas av förslagets vidgade omfattning, till innehållet i överens-stämmelse med 5 § i aktiebolagskommitténs förslag. Även 68 § gruve-stadgan, till den del däri innefattas bestämmelser om försöks- eller gruv-arbete, som utlänning företager utan Kungl. Maj:ts tillstånd, äger mot-svarighet i samma 11 §.

11 §.

Aktiebolagskommitténs förslag lider av den bristen, att det icke innehåller några bestämmelser, som skydda aktiebolag redan tillhöriga fastigheter eller gruvor från att komma i utländsk ägo genom aktieförvärv. Behovet av dylika bestämmelser synes emellertid oavvisligt, då de natur-tillgångar, som nu befinna sig i aktiebolags ägo, äro högst betydande. Så framgår av den genom landshövdingen J. Widén verkställda, år 1913

12 §.

avslutade undersökningen rörande den norrländska förbudslagstiftningen och dess verkningar, att år 1906 aktiebolag och andra bolag ägde icke mindre än 5,362,251 hektar jordbruksfastighet i de norrländska länen och viss del av Kopparbergs län, med ett taxeringsvärde av över 115 miljoner kronor och motsvarande mer än 36 procent av all där i enskild ägo varande jord. Av nämnda areal torde den ojämförligt största delen tillhöra aktiebolagen. Och bifogade utredning av extra föredraganden i kommerskollegium bergsingenjören G. Dillner visar, att av våra gruvor 1,514 eller mer än hälften tillhöra aktiebolag. Att förbjuda aktiebolag, däri utlänning kan vara delägare, att utan särskilt tillstånd göra fastighets- och gruvförvärv men fortfarande lämna öppet för utlänning att genom aktieköp förvärva de betydande naturtillgångar, som redan äro i aktiebolags ägo, låter sig svårigen göra. Hela syftet med den förevarande lagstiftningen skulle i sådant fall högst väsentligt förfelas. Man lär därför icke kunna stanna vid de av aktiebolagskommittén föreslagna bestämmelserna, utan därutöver måste stadgas direkt förbud mot överlåtelse till utlänning eller sådant svenskt rättssubjekt, där utländskt inflytande kan befaras, av aktier i bolag, som äga naturtillgångar av mera betydande värde. Huru gränsen härvid skall dragas, kan vara föremål för olika meningar. Med hänsyn till vikten att skydda våra gruvor från utländsk exploatering torde det emellertid vara nödvändigt att låta förbudet gälla samtliga gruvägarande aktiebolag. Vad angår aktiebolag, som äga jord eller vattenfall, torde det vara tillräckligt att förbudet omfattar de bolag, som äga jord om mer än 2,000 hektars areal eller vattenfall, varur vid normalt lågvattenstånd uppenbarligen kunna uttagas mer än 1,000 naturhästkrafter. Är icke hela vattenfallet bolaget tillhörigt, blir naturligen för budets tillämplighet avgörande, huruvida nämnda vattenkraft kan uttagas ur den bolaget tillhöriga del av fallet. Med normalt eller vanligt lågvatten avses medeltalet av det kända lägsta vattenståndet för ett flertal år. Då det stundom kan vara svårt att efter nu angivna grunder bestämma ett vattenfalls betydenhet, synes det vara lämpligt att genom ordet »uppenbarligen» giva uttryck åt att förslaget icke åsyftar att träffa andra vattenfall än dem, som otvivelaktigt fylla det föreskrivna måttet. Råder ovisshet härom, lär bolaget kunna påräkna bifall till en, med stöd av den Kungl. Maj:t tillagda dispensrätten, gjord framställning att Kungl. Maj:t skall förklara hinder för aktiers försäljning icke möta.

Den inskränkning av den fria förfoganderätten över aktierna i jord- eller gruvägarande bolag, som sålunda föreslås, vilar på samma grund som den nu gällande inskränkningen i svensk jordägares och gruvägares frihet

att sälja sin egendom till utländsk man. Och någon obillighet mot de svenska medborgare, vilka i egenskap av delägare i aktiebolag besitta betydande områden av svenska jorden eller andelar i vårt lands viktigaste naturtillgångar, kan icke anses ligga uti det hinder för dessa tillgångars okontrollerade överlåtande till utländsk ägo, som förslaget innebär. I själva verket torde också många — kanske de flesta — av de aktiebolag, som drabbas av det ifrågavarande förbudet, vara i den ställning, att de, därest något direkt förbud mot aktiers överlåtande till utländsk man icke intoges i lagen, ändå skulle av hänsyn till sitt eget intresse nödgas genom ändrande av sina bolagsordningar åvägbringa sådana garantier mot aktiernas överlåtande i utländska händer, som på grund av lagförslagets övriga innehåll erfordras för fortsatt förvärv av fast egendom eller gruvor utan särskilt tillstånd för varje gång. Och i alla dessa fall kommer det föreslagna förbudet icke att verka särskilt betungande eller besvärande, enär det blott fastslår, vad som av bolagets eget intresse är betingat.

På sålunda angivna skäl har jag låtit i 12 § av föreliggande förslag införa bestämmelse av den innebörd, att svenska medborgare eller svenska juridiska personer tillhöriga aktier i bolag, som äger fast egendom med en areal av mer än 2,000 hektar eller ock vattenfall eller del därav, varur vid vanligt lågvatten uppenbarligen kunna uttagas mer än 1,000 naturhäftkrafter, eller som innehar mineral- eller stenkolsfyndighet, icke må förvärfvas av utländska medborgare eller utländska juridiska personer och ej heller av andra svenska bolag än sådana, som enligt förslagets bestämmelser må utan tillstånd för varje särskilt fall förvärva fast egendom eller idka gruvdrift.

Att, då fråga är om ny emission av aktier, låta detta förbud gälla i hela sin stränghet så, att utländska aktieägare icke skulle äga teckna eller erhålla nya aktier i bolaget, kan tydligen icke ifrågasättas. Men den principen torde böra upprätthållas, att utländsk aktieägare icke må förvärva större andel i bolaget än han förut ägt eller, med andra ord, att utländsk aktieägare må förvärva nya aktier allenast till det antal, som svarar mot hans förutvarande andel i aktiekapitalet (jfr 39 § och 47 § 3 mom. aktiebolagslagen); endast för den händelse bolagsordningen, då den föreslagna lagen träder i kraft, skulle tillerkänna aktieägare en vidsträcktare rätt, torde denna böra tillkomma jämväl utländska aktieägare (jfr 6 § 2 mom. aktiebolagslagen).

I andra stycket av samma § hava upptagits bestämmelser om påskrift å aktiebrevens angående berörda inskränkning i rätten att förfoga över aktierna. Till dessa bestämmelser anhåller jag att få återkomma.

Det synes vara av vikt att beträffande aktiebolag, som är underkastat tillämpning av bestämmelserna i 12 §, finnes tillförlitlig och lätt tillgänglig upplysning, såväl vilka aktier inskränkningen i förfoganderätten avser, som ock därom att påskrift å aktiebrev blivt vederbörligen verkställd. Ett sådant bolag befinner sig i viss mån i annan ställning än ett bolag, som genom ändring av bolagsordningen där infört förbehåll till skydd för aktiestocken eller någon del därav mot utländskt förvärv. Avser förbehållet endast en del av aktiestocken, torde bolagsordningen enligt dess ändrade lydelse angiva numren å de av förbehållet berörda aktierna. Att förbehållet antecknats å aktiebrev skall enligt 94 § i aktiebolagslagen styrkas, innan beslutet om ändring av bolagsordningen må registreras, och intyg om registrering innefattar alltså även bevis om att påskrift å aktiebrev skett. 12 § däremot förutsätter icke någon ändring av bolagsordningen, och det lämpligaste sättet att fastslå vad tillämpningen av denna § innebär i avseende å det särskilda bolaget synes vid sådant förhållande vara att ålägga styrelsen att låta i aktieboken anmärka, vilka aktiebrev försetts med stadgad påskrift, samt genom bestämmelse om ansvar för underlåtenhet att fullgöra denna förpliktelse bereda vitsord åt aktiebokens innehåll. Ur aktieboken kan då med lätthet inhämtas säker upplysning i förevarande hänseenden. Detta kan bland annat vara fördelaktigt för ett bolag, som på den grund att aktiemajoriteten är och skall förbliva i svenska händer samt svenskt herravälde i bolaget alltså är betryggat vill enligt 3 § söka allmänt tillstånd att förvärva fastighet och därmed likställd egendom.

Om ett aktiebolag, för vilket bestämmelserna i 12 § gälla, upphör att äga egendom av den såsom förutsättning härför angivna natur och betydenhet, kan detta icke gärna få utan vidare medföra befrielse från den stadgade inskränkningen i förfoganderätten över vissa aktier. Det synes nämligen icke vara lämpligt, att bolagets ställning i detta hänseende skulle kunna växla efter bolagets egendomsinnehav, utan att förändringen fastslås på ett betryggande sätt. Särskilt vore det betänkligt, om ett bolag, som, enligt vad jag nyss nämnde, sökt och erhållit allmänt tillstånd att förvärva fastighet m. m., skulle kunna endast genom avyttring av bolaget förut tillhörig egendom frigöra sig från det band, som utgjort grunden för tillståndet, samt bolagets aktier och därmed förfoganderätten över sedermera inköpt egendom för framtiden finge utan inskränkning övergå i utländska händer. Det torde därför böra ankomma på Kungl. Maj:t att, om ett bolags egendomsinnehav ej vidare är av förut angivna beskaffenhet, på ansökning av bolaget förordna, att bestämmelserna i denna § ej skola äga tillämpning i fråga om bolaget.*

Jämväl i övrigt synes Kungl. Maj:t böra erhålla befogenhet att medgiva undantag från den stadgade inskränkningen i förfoganderätten över vissa aktier. Sådant medgivande bör kunna lämnas såväl på det sätt att ett aktiebolag helt och hållet undantages från tillämpningen av bestämmelserna i denna § som ock i den mera begränsade omfattning att viss aktiepost må överlätas i strid mot föreskrifterna i första stycket.

Erforderliga bestämmelser om straff för underlåtenhet att fullgöra de skyldigheter, som enligt 12 § skola åligga aktiebolags styrelse, hava meddelats i 13 §. Vanliga föreskrifter om att böter tillfalla kronan och om böters förvandling hava införts i 14 §. 13 och 14 §§.

Enligt 7 § i aktiebolagskommitténs förslag skulle den föreslagna lagen ej äga tillämpning å järnvägsaktiebolag eller försäkringsaktiebolag ej heller å bankaktiebolag eller andra aktiebolag, som hava till ändamål att driva lånerörelse. Mot förslaget i denna del anmärkte lagrådet, att skäl ej torde förefinnas att från lagens tillämpningsområde undantaga andra av de nämnda bolagen än försäkringsaktiebolag och bankaktiebolag. I enlighet med denna anmärkning har det tidigare föreslagna undantaget begränsats. Härutöver har emellertid gjorts undantag för aktiebolag, som erhållit statslån från egnahemslånefonden. För att ett aktiebolag skall kunna erhålla sådant lån uppställas i kungörelsen den 13 juni 1908 villkor, som torde utesluta all fara för att bolaget skulle av utlänningar användas i nu berörda syften, och rätt till fastighetsförvärv utgör givetvis en förutsättning för ett dylikt bolags allmännyttiga verksamhet. 15 §.

Vad övriga bolag samt föreningarna angår hava nu först och främst de ansetts böra undantagas, som inom dessa klasser av samfälligheter motsvara de undantagna aktiebolagen. I enlighet härmed har undantag gjorts för solidariska bankbolag, sparbanker, försäkringsbolag i allmänhet, sjukkassor, understödsföreningar och andra försäkringsföreningar samt föreningar, som erhållit statslån från egnahemslånefonden. Vidare har funnits önskvärt att vissa andra föreningar, vilkas ändamål och organisation synas i och för sig innebära tillräcklig trygghet mot de vådor man nu vill förebygga, icke måtte underkastas den nya lagen, så mycket mer som även i en del sådana föreningars regelbundna verksamhet ingår att köpa och sälja fastigheter. Av denna anledning har stadgats undantag för de s. k. kooperativa föreningarna med ändamål att främja medlemmarnas ekonomiska intressen genom att anskaffa livsmedel eller andra förnödenheter åt medlemmarna, avsätta alster av medlemmarnas verksamhet, bereda bostäder åt medlemmarna eller anskaffa lån åt medlemmarna.

Då enkla bolag ej kunna förvärva egendom, falla de tydligen utanför

den föreslagna lagens tillämpningsområde. En uttrycklig bestämmelse härom torde emellertid böra meddelas, liksom för motsvarande fall skett i 8 § av 1906 års norrländska förbudslag.

16 §.

Sistnämnda lag och den nu föreslagna reglera delvis samma område, men i olika syften. Givetvis är det icke avsett att genom den nya lagen rubba giltigheten av de äldre bestämmelserna. Kunna i ett föreliggande fall båda lagarna tillämpas, bör sådant äga rum; innehåller den ena strängare bestämmelser, böra de gälla. För att undanröja varje möjlighet till tvekan härom har i 16 § av föreliggande förslag stadgats, att vad utöver dess bestämmelser är stadgat angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom skall fortfarande gälla.

Slutbestäm-
melsen.

I sakens natur ligger att förevarande lagstiftning, såsom ock aktiebolagskommittén föreslagit, skall träda i kraft genast efter utfärdandet.

I slutbestämmelsen har, utöver föreskrift härom, införts stadgande att bestämmelse i traktat, som med främmande makt avslutats före denna lags trädande i kraft, skall lända till efterrättelse, även om bestämmelsen skulle strida mot vad i denna lag stadgas. Såsom jag förut nämnt har man emellertid vid verkställda undersökningar av nuvarande traktater icke funnit något fall, i vilket en dylik stridighet kan anses uppstå.

Förslag till
lag om ändrad
lydelse av
68 § i gruve-
stadgan den
16 maj 1884.

Om bestämmelserna angående utlännings förvärv av rätt till gruva, enligt vad jag föreslagit, överflyttas till den nya lag, för vilken jag nyss redogjort, bör 68 § gruvestadgan därefter endast innehålla en hänvisning till denna. Sådan omredigering innefattas i ett *förslag till lag om ändrad lydelse av 68 § i gruvestadgan den 16 maj 1884*.

Förslag till
lag innefat-
tande tillägg
till lagen den
28 juni 1895
om handels-
bolag och
enkla bolag.

Såsom jag förut antytt, böra enligt min mening i särskild lag meddelas bestämmelser till begränsning av utlännings rätt att ingå i handelsbolag, som äger fastighet eller gruva eller aktier i fastighets- eller gruvägande aktiebolag. Då de förhållanden, under vilka en utlänning utan någon risk ur nu förevarande synpunkter kan få bliva bolagsman, svårigen kunna på förhand bestämmas i lag, synes bästa utvägen vara att låta utlännings inträde i handelsbolag bero av Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall. Att en utlänning enligt näringsfrihetsförordningen erhåller Kungl. Maj:ts tillstånd att driva näring här i riket skall alltså ej vidare för honom medföra rätt till sådant inträde, utan härför skall erfordras särskilt medgivande av Kungl. Maj:t, vilket emellertid naturligtvis, på ansökning därom, kan lämnas i sammanhang med det förra tillståndet. Då en utlänning genom medlemskap i ett svenskt rättssubjekt obestriddigen vinner en i viss mån

friare ställning än om han endast äger utöva näring här i riket, synes det vara fullt befogat att sålunda göra frågan om rätt för utlänning att ingå i ett handelsbolag till föremål för särskild prövning. Sådan bör äga rum, såväl om utlänningen vill sammansluta sig med någon svensk eller annan utlänning för bildande av ett nytt handelsbolag — eventuellt i den form att en svensk ingår såsom delägare i en av utlänningen under särskild firma förut bedriven rörelse — som ock för det fall att utlänningen vill bli bolagsman i ett förut befintligt handelsbolag.

Ett av Kungl. Maj:t lämnat tillstånd i berörda avseende skulle möjligen kunna begagnas på sådant sätt att förutsättningarna för tillståndet omintetgjordes. Sedan Kungl. Maj:t på den grund att ett handelsbolag varken äger fastighet, gruva eller aktier i fastighets- eller gruvägande aktiebolag beviljat en utlänning rätt att ingå däri, kunde bolaget förvärva sådan egendom och utlänningen först därefter använda det erhållna medgivandet. Till förebyggande härav synes böra föreskrivas att, då berörda tillstånd sökes, skall visas att angående bolagets bildande eller inträde i bolaget träffats avtal, som omedelbart fullbordas genom tillståndets beviljande. I och med det att avtalet fullbordas och utlänningen alltså blir bolagsman, är bolaget enligt 4, 5 och 12 §§ i det först berörda lagförslaget förhindrat att förvärva fastighet eller gruva eller aktier i fastighets- eller gruvägande aktiebolag.

Även i fråga om den sålunda föreslagna begränsningen av utlänningars rätt torde böra stadgas, att om, i motsats till vad verkställda undersökningar giva vid handen, en sådan begränsning skulle kunna anses strida mot någon gällande traktat med främmande makt, traktatens bestämmelse i ämnet likväl skall fortfarande äga giltighet.

Stadgandena i ämnet synas lämpligen få sin plats såsom tillägg till gällande bestämmelser om handelsbolag. Enligt nu angivna grunder har därför upprättats ett *förslag till lag innefattande tillägg till lagen den 28 juni 1895 om handelsbolag och enkla bolag*.

Utöver de i det förstnämnda lagförslaget intagna stadgandena om aktiebolag erfordras vissa ändringar i aktiebolagslagen i syfte dels att göra de föreslagna bestämmelserna mera effektiva dels ock att för bolagen underlätta införande i bolagsordningen av sådana stadganden, som förutsättas för att de skola komma i åtnjutande av rätt att utan särskilt tillstånd förvärva fast egendom eller idka gruvdrift.

Enligt det förstberörda förslagets 5 § skall ett aktiebolag, därest det i sin bolagsordning intager ett närmare angivet förbehåll om förbud

Bihang till riksdagens protokoll 1916. 1 saml. 116 häft. (Nr 137.)

Förslag till lag om ändrad lydelse av 23, 54, 63, 91, 94, 105 och 132 §§ i lagen den 12 augusti 1910 om aktiebolag.

mot akties förvärfvande, vara berättigat att utan särskilt tillstånd förvärva fast egendom och idka gruvdrift. För att få sådan verkan måste förbehållet gälla bolagets samtliga aktier. Avser det blott en del av aktierna, torde emellertid, om denna del är så stor att svensk majoritet i bolaget betryggas, härfå kunna grundas en ansökning om allmänt tillstånd för bolaget enligt 3 § i samma förslag.

Tydligt är dock, att efter det bolaget bildats införande i bolagsordningen av nämnda förbehåll icke är tillfyllest, utan då jämväl måste fordras att bolagets aktier icke innehavas av andra än som enligt förbehållet må förvärva aktier i bolaget. Eljest skulle kunna inträffa, att ett aktiebolag, vars aktier innehavas av utlänningar, genom införande i bolagsordningen av nyssberörda förbehåll komme att erhålla oinskränkt rätt att förvärva fast egendom och idka gruvdrift, något som uppenbarligen icke är åsyftat. Denna brist synes mig lämpligast böra avhjälpas därigenom, att till 94 § i aktiebolagslagen göres ett tillägg av innehåll, att vid anmälan för registrering av sådan ändring i bolagsordningen, att däri intages förbehåll, som i 52 § 2 mom. samma lag sägs, skall fogas en av styrelsens ledamöter egenhändigt underskriven försäkran, att enligt aktieboken de aktier, som förbehållet avser, icke innehavas av andra än som enligt förbehållet må förvärva dessa aktier.

Detta stadgande omfattar varje slags förbehåll, som faller under 52 § 2 mom., och således icke endast det i förstberörda förslags 5 § omnämnda. Att stadgandet alltså går längre än som vore behöfligt för tillgodoseende av nyss angivna ändamål sammanhänger med ett annat ändringsförslag, till vilket jag nu anhåller att få övergå.

Enligt aktiebolagslagens 91 § kan en sådan ändring av bolagsordningen, att däri intages förbehåll, som i 52 § 2 mom. sägs, ej genomföras, med mindre samtliga aktieägare därom förenat sig. Detta innebär i själva verket att i de allra flesta fall en dylik ändring av bolagsordningen är omöjlig att genomföra. Då det emellertid ligger i det allmännas intresse, att sådant förbehåll i så stor utsträckning som möjligt intages i särskilt fastighets- och gruvbolags bolagsordningar, bör det tagas i övervägande, huruvida icke mindre stränga bestämmelser skola meddelas om ändring av bolagsordningen i detta avseende. Jag har trott, att man därvid bör kunna gå så långt, att en dylik ändring i bolagsordningen må komma till stånd enligt 91 § 4 mom. och alltså även därigenom att beslut om ändringen fattas å två på varandra följande bolagsstämmor, därav minst en ordinarie, och å andra bolagsstämman biträdas av minst två tredjedelar av de röstande, dock under förutsättning att garanti vinnes för att med dylikt majoritetsbeslut

icke genomdrives förbud för utländska aktieägare att överlåta sina aktier till andra utlänningar eller utländska juridiska personer. Denna garanti vinnes, synes det mig, enklast genom den av mig nyss förordade avfattningen av 94 § aktiebolagslagen, enligt vilken registrering av sådan ändring av bolagsordningen, som nu är i fråga, icke skall kunna ske, med mindre styrelsen avgiver försäkran, att de aktier, som träffas av förbehållet, icke innehavas av andra än som enligt förbehållet må förvärva dessa aktier.

Därest man vill bibehålla aktiebolagslagens bestämmelser (se 26 § 2 mom. och 94 §), att då förbehåll, varom nu är fråga, införes i bolagsordningen efter bolagets bildande, detsamma måste angivas i varje brev å aktie, som förbehållet avser, och att, innan så skett, registrering av ändringen i bolagsordningen ej må ske, — vilket ock, såsom aktiebolagskommittén framhållit, torde vara nödvändigt för att mot rättsförlust skydda dem, som icke få förvärva aktier — är det givetvis av vikt att giva bolagen ett om möjligt osvikligt medel att tvinga aktieägare att förete ifrågavarande aktiebrev för påteckning. Såvitt jag kunnat finna, är det enda medel, som uppfyller detta villkor, ett lagstadgande av innehåll att, innan förbehållet antecknats å sådant aktiebrev, utdelning å den eller de aktier, varå brevet lyder, ej må äga rum. En bestämmelse i denna riktning torde därför böra införas i aktiebolagslagens 54 § och i sammanhang därmed torde en jämkning böra vidtagas i stadgandet uti samma lags 132 § 1 mom. under 5).

De sålunda föreslagna ändrade bestämmelserna i aktiebolagslagen avse emellertid endast det fall, då ett aktiebolag i syfte att erhålla rätt att utan inskränkning förvärva fast egendom eller idka gruvdrift i sin bolagsordning intager visst förbehåll med avseende å förvärfv av aktie i bolaget. Bestämmelserna komma således icke att få tillämpning å aktiebolag, vars aktier, med hänsyn till beskaffenheten av den egendom bolaget äger vid tiden för den ifrågasatta lagstiftningens trädande i kraft, skola vara underkastade den förut angivna legala inskränkningen i rätten att över dem förfoga. Men givet är att även beträffande dessa senare aktiebolag bör gälla, att brev å aktier, som äro underkastade nämnda inskränkning, böra förses med påskrift därom samt att, innan aktiebrev försetts med sådan påskrift, utdelning å den eller de aktier, varå brevet lyder, ej må äga rum. Bestämmelser härom finnas i andra stycket av 12 § i det lagförslag, för vilket jag först redogjorde.

Jag anhåller att nu även få fästa uppmärksamheten på ett stadgande i aktiebolagslagen, vilket, enligt vad erfarenheten redan visat, gör den viktiga bestämmelsen, att till styrelseledamot icke må utan Kungl. Maj:ts

medgivande utses utländsk medborgare, skäligen ineffektiv. Härmed åsyftar jag stadgandet i 63 §, att till firmatecknare må utses annan än styrelseledamot; lagen lägger nämligen icke något hinder i vägen för att till firmatecknare utom styrelsen utses utländsk medborgare. Då en firmatecknares ställning såväl inåt som utåt i det närmaste sammanfaller med styrelsens, vinnes genom att till firmatecknare utse utländska medborgare i huvudsak samma resultat som om till styrelse utsetts utländska medborgare.

I sammanhang med de ändringar i aktiebolagslagen, vilka, i enlighet med vad jag förut anfört, synas böra komma till stånd, torde därför lämpligen göras det tillägg till samma lags 63 §, att bemyndigande, som där sägs, ej må meddelas annan än här i riket bosatt svensk medborgare, där ej Konungen för särskilt fall det medgiver (jfr 5 § i lagen om järnvägsaktiebolag den 22 juni 1911). Detta tillägg föranleder jämkningar av stadgandena i 23 och 105 §§ aktiebolagslagen.

De erforderliga bestämmelserna i berörda ämnen hava sammanfattats i ett *förslag till lag om ändrad lydelse av 23, 54, 63, 91, 94, 105 och 132 §§ i lagen den 12 augusti 1910 om aktiebolag*.

Förslag till lag om ändrad lydelse av 6, 20 och 54 §§ i lagen den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar.

Till sist har jag att anmäla ett *förslag till lag om ändrad lydelse av 6, 20 och 54 §§ i lagen den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar*. Syftet med detta förslag är att för ekonomiska föreningar stadga samma begränsning i fråga om firmatecknares nationalitet som den nyss beträffande aktiebolag omförmälda.»

Departementschefen uppläste härefter de sålunda anmälda lagförslagen, vilka finnas såsom bilagor fogade vid detta protokoll, och hemställde, att Kungl. Maj:t behagade för det ändamål, § 87 regeringsformen omförmäler, genom utdrag av protokollet över desamma inhämta lagrådets utlåtande.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen i nåder lämna bifall.

Ur protokollet
N. Beite.

Förslag

till

Lag

om kontroll å vissa förvärv av rätt till fast egendom eller gruva.

Med upphävande av kungörelsen den 3 oktober 1829 angående villkoren, varunder utländska män kunna förvärva och besitta fast egendom i riket, förordnas som följer:

1 §.

Utländska medborgare, bolag, föreningar, andra samfälligheter eller stiftelser samt svenska bolag eller föreningar må ej i andra fall än nedan stadgas här i riket förvärva fast egendom eller inmuta, annorledes förvärva eller bearbeta mineralfyndighet eller idka gruvdrift.

2 §.

Arvsrätt till fast egendom, inmutad mineralfyndighet eller gruvlägenhet tillkomme utländsk medborgare enligt vad i ärvdabalken sägs. Vad nedan stadgas gälle ej angående förvärv, som sker genom arv.

3 §.

Utländsk medborgare må av Konungen erhålla tillstånd för visst fall att förvärva fast egendom eller förvärva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift. Vad sålunda stadgas gälle ock

i avseende ä utländska bolag, föreningar, andra samfälligheter och stiftelser.

Konungen äge giva svenskt bolag eller svensk förening allmänt tillstånd eller tillstånd för visst fall att förvärva fast egendom eller inmuta, annorledes förvärva eller bearbeta mineralfyndighet eller idka gruvdrift.

4 §.

Svenskt handelsbolag, vari ej finnes utländsk bolagsman, må förvärva fast egendom samt inmuta, annorledes förvärva eller bearbeta mineralfyndighet eller idka gruvdrift.

5 §.

Har svenskt aktiebolag, vars aktiebrev skola vara ställda till viss man, i sin bolagsordning intagit förbehåll, att utan Konungens för visst fall givna tillstånd bolagets aktier icke må genom teckning eller överlåtelse förvärfvas av utländska medborgare, bolag, föreningar, andra samfälligheter eller stiftelser, ej heller av andra svenska bolag eller föreningar än sådana, som erhållit allmänt tillstånd enligt 3 §, eller de, som avses i 15 § första stycket, eller handelsbolag, vari ej finnes utländsk bolagsman, eller aktiebolag, som själva skola hava sina aktier ställda till viss man och i bolagsordningarna intagit förbehåll som nu är sagt, då äge bolaget förvärva fast egendom samt inmuta, annorledes förvärva eller bearbeta mineralfyndighet eller idka gruvdrift.

Ändring av bolagsordning, i vad den innefattar förbehåll varom i första stycket är stadgat, må ej ske utan Konungens medgivande.

6 §.

Svenskt bolag eller svensk förening må förvärva hus, tomt, upplagsplats, mindre stenbrott, grus- eller lertag, mindre vattenfall, mindre torvmosse eller dylikt, om egendomen i den ordning 7 § stadgar provas vara behöfelig för bolagets eller föreningens verksamhet.

7 §.

Den i 6 § stadgade prövning åligge Konungens befallningshavande i det län, där den fasta egendomen är belägen.

Åskas sådan prövning, eller vill någon jämlikt 3 § för visst fall söka Konungens tillstånd att förvärva fast egendom, skall ansökan jämte fångeshandlingen ingivas till Konungens befallningshavande inom ett år från det fånget skedde. Försittes den tid, eller prövas fall som i 6 § avses icke vara för handen, och varder ej heller, om Konungens tillstånd sökes, sådant beviljat, vare fånget ogillt.

Sökes Konungens tillstånd, åligge Konungens befallningshavande, såframt ej förvärvet godkännes enligt 6 §, att insända handlingarna jämte eget utlåtande till Konungen.

Över Konungens befallningshavandes beslut i ärende, som nu sagts, må klagan föras i den ordning, som för ekonomimål i allmänhet är stadgad.

Närmare föreskrifter rörande den utredning, som må erfordras för Konungens befallningshavandes prövning i sådant ärende, meddelas av Konungen.

Är i enlighet med vad ovan i denna § sagts frågan om rätt att förvärva egendom ännu ej avgjord, skall beträffande lagfart anses möta sådant hinder, som avses i 10 § av förordningen den 16 juni 1875 om lagfart å fång till fast egendom.

8 §.

Medelst inrop å exekutiv auktion må fast egendom eller inmutad mineralfyndighet eller gruvlägenhet förvärfvas av utländska medborgare, bolag, föreningar, andra samfälligheter eller stiftelser samt svenska bolag eller föreningar.

9 §.

Fast egendom, som förvärfvas enligt vad i 8 § sägs, skall, om ej köparen enligt vad ovan stadgas även på annan grund äger att förvärva egendomen, åter avyttras inom sådan tid, att lagfart å fång kan sökas förrän tre år förflutit från det den exekutiva auktionen vunnit laga kraft. Har nämnda tid tilländalupit, och framgår ej av lagfartsprotokollet, att egendomen är avyttrad, förordne Konungens befallningshavande, att egendomen skall säljas å offentlig auktion efter vad nedan sägs. Å sådan auktion må egendomen ej åter inropas av samma köpare. Om vad sålunda stadgats skall erinran införas i det köpebrev, som utfärdas i anledning av den exekutiva auktionen.

Av Konungens befallningshavande meddelat förordnande, som

nu är nämnt, vare gällande, ändå att egendomen finnes hava varit av sagda köpare avyttrad eller sedermera avyttras. I övrigt skall så anses samt med ärendet i tillämpliga delar så förfaras, som hade enligt 28 § utsökningslagen meddelats förordnande om egendomens försäljning till gäldande av fordran, som däri äger bästa förmånsrätt; och skall försäljning ske, ändå att innehavaren av den fordran sådant bestrider. Vad i fråga om fast egendoms försäljning och köpeskillings fördelning nämnda lag stadgar beträffande gäldenären skall i ärende, som nu sägs, lämpas till egendoms ägare, och skall denne vara pliktig att betala kostnad, som ej kan i enlighet med 198 § utsökningslagen gäldas ur den försålda egendomen.

Har inropet av egendomen varit erforderligt för skyddande av någon köparens fordran eller rättighet, varför egendomen häftar på grund av in-teckning eller jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken, giva på därom gjord ansökan Konungen, därest särskilt hinder ej möter, köparen tillstånd att behålla egendomen eller ock anstånd, som må erfordras för att egendomen skall kunna avyttras utan förlust. Sådan ansökan skall sist inom tre år från det auktionen vunnit laga kraft ingivas till Konungens befallningshavande, som med eget utlåtande överlämnar den till Konungen; och skall med förordnande, som enligt denna § ankommer på Konungens befallningshavande, anstå till dess ansökningen av Konungen prövats.

10 §.

Förvärvas mineralfyndighet eller gruvlägenhet enligt vad i 8 § sägs, och äger ej köparen jämlikt ovan meddelade bestämmelser även på annan grund att förvärva fyndigheten eller gruvlägenheten, skall denna åter avyttras inom ett år efter det den exekutiva auktionen vunnit laga kraft eller inom den längre tid därefter, som Konungen för visst fall må efter ansökan bestämma.

Försöks- eller gruvarbete, som köparen efter nämnda tid företager, vare utan verkan till bevarande av rätt till fyndigheten eller gruvlägenheten.

11 §.

Företager någon försöks- eller gruvarbete å mineralfyndighet eller gruvlägenhet, som han enligt ovan meddelade bestämmelser ej ägt att förvärva, vare arbetet utan verkan till bevarande av rätt till fyndigheten

eller gruvlägenheten. Vad sålunda stadgas äge dock icke tillämpning i fråga om fyndighet eller gruvlägenhet, vilken innehaves på grund av rättighet, som förvärvats, innan denna lag trätt i kraft.

12 §.

Äger, då denna lag träder i kraft, svenskt aktiebolag, vars aktier skola vara ställda till viss man, här i riket fast egendom med en areal av mer än tvåtusén hektar eller ock vattenfall eller del därav, varur vid vanligt lågvatten uppenbarligen kunna uttagas mer än ett tusén naturhästkrafter, eller innehar sådant aktiebolag på grund av rättighet, som förvärvats före denna lags trädande i kraft, mineral- eller stenkolsfyndighet eller gruvlägenhet, må aktier i bolaget, vilka vid lagens ikraftträdande äro tecknade eller innehavas av svenska medborgare, bolag, föreningar, andra samfälligheter eller stiftelser, eller vilka utgivas i anledning av aktiekapitalets ökning, icke genom teckning eller överlåtelse förvärvas av utländska medborgare, bolag, föreningar, andra samfälligheter eller stiftelser, ej heller av andra svenska bolag eller föreningar än sådana, som erhållit allmänt tillstånd enligt 3 §, eller de, som avses i 15 § första stycket, eller handelsbolag, vari ej finnes utländsk bolagsman, eller aktiebolag, som skola hava sina aktier ställda till viss man och i bolagsordningarna intagit förbehåll som i 5 § sägs; dock medföre vad sålunda stadgats ej inskränkning i den aktieägare tillkommande företrädesrätt till teckning eller erhållande av det antal nya aktier i bolaget, som svarar mot hans andel i det förutvarande aktiekapitalet, ej heller inskränkning i den rätt att teckna eller erhålla nya aktier, som vid denna lags trädande i kraft enligt bolagsordningen må tillkomma aktieägare.

Det åligger styrelsen att förse brev å sådana aktier, som äro underkastade ovan stadgade inskränkning i rätten att över dem förfoga, med påskrift härom; och har styrelsen för nämnda ändamål att inom en månad efter det denna lag trätt i kraft infordra samtliga dessa aktiebrev. Innan aktiebrev blivit för styrelsen företett för ändamål, som nu är sagt, må utdelning å den eller de aktier, varå brevet lyder, ej äga rum.

I aktieboken skall genom styrelsens försorg anmärkas, vilka aktiebrev försetts med den i andra stycket stadgade påskrift.

Är aktiebolag ej vidare innehavare av egendom, som i första stycket sägs, må på ansökning av bolaget Konungen förordna, att be-

stämmelserna i denna § icke skola äga tillämpning i fråga om bolaget. I avseende å visst aktiebolag må Konungen ock i annat fall medgiva undantag från den i första stycket stadgade inskränkning i förfoganderätten över vissa aktier.

13 §.

Underlåter ledamot i aktiebolags styrelse att iakttaga föreskriften i 12 § andra stycket första punkten, eller låter styrelseledamot uppsåtligen i strid mot bestämmelsen i 12 § andra stycket andra punkten verkställa utdelning till aktieägare, eller låter styrelseledamot mot bättre vetande i aktieboken göra anteckning i strid mot bestämmelsen i 12 § tredje stycket, straffes med böter från och med femtio till och med tvåtusen kronor eller fängelse.

Underlåter styrelseledamot i annat fall än nyss är sagt att iakttaga föreskrift, som är meddelad i 12 § tredje stycket, straffes med böter från och med fem till och med femhundra kronor.

14 §.

Böter, som ådömas enligt denna lag, skola tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmänna strafflagen.

15 §.

Denna lag äger, såvitt angår svenska bolag och föreningar, icke tillämpning i avseende å bankaktiebolag, solidariska bankbolag, sparbanker, försäkringsbolag, sjukkassor, understödsföreningar eller andra försäkringsföreningar, aktiebolag eller föreningar, som erhållit statslån från egnahemslånefonden, eller föreningar med ändamål att främja medlemmarnas ekonomiska intressen genom att anskaffa livsmedel eller andra förnödenheter åt medlemmarna, avsätta alster av medlemmarnas verksamhet, bereda bostäder åt medlemmarna eller anskaffa lån åt medlemmarna.

Med bolag avses i denna lag icke enkelt bolag.

16 §.

Vad utöver bestämmelserna i denna lag är stadgat angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom skall fortfarande gälla.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Bestämmelse i traktat, som med främmande stat avslutats före denna lags trädande i kraft, lände till efterrättelse, även om bestämmelsen strider mot vad i denna lag stadgas.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 68 § i gruvestadgan den 16 maj 1884.

Häri genom förordnas, att 68 § i gruvestadgan den 16 maj 1884 skall erhålla följande ändrade lydelse:

Om inskränkning i utländskt förvärv av rätt till gruva är särskilt stadgat.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Förslag

till

Lag

**innefattande tillägg till lagen den 28 juni 1895 om handelsbolag
och enkla bolag.**

Såsom tillägg till vad i lagen den 28 juni 1895 om handelsbolag och enkla bolag är stadgat om handelsbolag förordnas som följer:

Utländsk medborgare må ej, ändå att han erhållit Konungens medgivande att i riket idka näring, här sluta handelsbolag eller i handelsbolag ingå, utan att han därtill erhållit Konungens tillstånd. Sökes sådant tillstånd, skall visas, att angående bolagets slutande eller inträde i bolaget träffats avtal, som omedelbart fullbordas genom tillståndets beviljande.

Vad sålunda stadgas om utländsk medborgare gälle ock i avseende å utländska bolag, föreningar, andra samfälligheter och stiftelser.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Bestämmelse i traktat, som med främmande makt avslutats före denna lags trädande i kraft, lände till efterrättelse, även om bestämmelsen strider mot vad i denna lag stadgas.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 23, 54, 63, 91, 94, 105 och 132 §§ i lagen
den 12 augusti 1910 om aktiebolag.

Häriigenom förordnas, att 23, 54, 63, 91, 94, 105 och 132 §§ i lagen den 12 augusti 1910 om aktiebolag skola erhålla följande ändrade lydelse:

23 §.

Ansökning om bolagets registrering skall göras av dess styrelse. I sådan ansökning skola uppgivas
dels stiftarnas och styrelseledamöternas samt, där suppleanter i styrelsen utsetts, deras fullständiga namn ävensom nationalitet och hemvist,
dels bolagets postadress,
dels ock, där befogenhet att teckna bolagets firma ej skall utövas allenast av styrelsen, vilken eller vilka, var för sig eller i förening, sådan befogenhet tillkommer.

Skall annan än styrelseledamot eller suppleant äga nämnda befogenhet, varde uppgift lämnad jämväl å hans fullständiga namn ävensom nationalitet och hemvist.

Vid ansökningen skola fogas

1) stiftelseurkunden, försedd med påskrift om uppvisande, som i 9 § sägs, samt övriga i 14 § 2 mom. angivna handlingar, så ock styrkta avskrifter av samtliga dessa handlingar;

2) av notarius publicus eller med styrelseledamöternas egenhändiga, bevittnade namnunderskrifter styrkt avskrift av protokollet vid kon-

stituerande stämman, så ock, där annan stämman hållits, av det därvid förda protokollet;

3) två på enahanda sätt, som under 2) sägs, till riktigheten styrkta exemplar av bolagsordningen;

4) en med styrelseledamöternas egenhändiga, bevittnade namnunderskrifter försedd handling, innehållande *dels* uppgift, huru mycket blivit tecknat, med avdrag ej mindre i anledning av överteckning, där sådan ägt rum, än ock för aktierätt, som av aktietecknare må hava enligt 30 § förverkats och ej av annan övertagits, ävensom huru mycket av det belopp, vartill aktiekapitalet sålunda uppgår, blivit inbetalt, *dels* ock försäkran, att den sålunda anmälda inbetalningen fullgjorts i penningar eller annat i enlighet med stiftelseurkundens bestämmelser;

5) bevis om tillstånd, som, efter ty i 3, 57 eller 63 § sägs, må vara av Konungen meddelat.

54 §.

Ej må till aktieägarna annorledes än i följd av aktiekapitalets nedläggning, efter ty i 49 eller 50 § sägs, utbetalas annat än den vinst, som förefinnes enligt fastställd balansräkning för sista året, i den mån vinsten ej skall avsättas till reservfonden.

Har sådant förbehåll träffats, som i 52 § 2 mom. sägs, må, innan det jämlikt 26 § 2 mom. angivits å aktiebrevet, utdelning å den eller de aktier, varå brevet lyder, ej äga rum.

Varder vinstutdelning beslutad och verkställd i strid med vad ovan stadgats eller med bestämmelse i bolagsordningen, vare de, som uppburit sådan utdelning, skyldiga att återbära densamma; och ansvare därjämte de, som deltagit i beslutet, en för alla och alla för en, för den brist, som vid återbäringen kan uppkomma.

63 §.

I bolagsordningen må bestämmas, att styrelsen äger bemyndiga annan än styrelseledamot att teckna bolagets firma; och äge jämväl bolagsstämman tillåta styrelsen att meddela sådant bemyndigande. I fråga om den, som sålunda erhållit rätt att teckna bolagets firma, skall tillämpas vad som enligt 58 och 59 §§ gäller beträffande styrelseledamot, som äger teckna firman.

Bemyndigande, som i denna paragraf avses, må ej meddelas annan än här i riket bosatt svensk medborgare, med mindre Konungen för särskilt fall det medgiver.

91 §.

Beslut, som innefattar sådan ändring av bolagsordningen, att rättsförhållandet mellan redan utgivna aktier rubbas, eller att förbehåll, som i 52 § 1 mom. sägs, i bolagsordningen intages, vare ej giltigt, med mindre samtliga aktieägare förenat sig därom.

Beslut avseende ändring av bolagsordningen i fråga om grunderna för utövande av rösträtt och för fattande av beslut å bolagsstämma eller om användande av bolagets vinst eller av bolagets behållna tillgångar vid dess upplösning, så ock beslut om sådan ändring av bolagsordningen, att däri intages förbehåll, som i 138 § sägs, eller att tiden för bolagets bestånd förlänges, vare ej giltigt, med mindre samtliga aktieägare förenat sig därom eller beslutet fattats å två på varandra följande bolagsstämmor, därav minst en ordinarie, samt å den stämma, som sist hålles, biträts av samtliga röstande och dessa tillika företrätt minst tre fjärdedelar av hela aktiekapitalet.

Beslut avseende ändring av bolagsordningen i fråga om föremålet för bolagets verksamhet vare ej giltigt, med mindre samtliga aktieägare förenat sig därom eller beslutet fattats å två på varandra följande bolagsstämmor, därav minst en ordinarie, samt å den stämma, som sist hålles, biträts av minst tre fjärdedelar av de röstande och dessa tillika företrätt minst tre fjärdedelar av hela aktiekapitalet. I fråga om giltighet av beslut om sådan ändring av bolagsordningen, att aktiekapitalet må ökas, vare, där aktier med olika rätt finnas, lag, som nu är sagt; dock erfordras, att de röstande, som biträtt beslutet, företrätt jämväl minst tre fjärdedelar av varje särskilt slag av aktier.

Beslut om annan ändring av bolagsordningen vare ej giltigt, med mindre samtliga aktieägare förenat sig därom eller beslutet fattats å två på varandra följande bolagsstämmor, därav minst en ordinarie, och å den stämma, som sist hålles, biträts av minst två tredjedelar av de röstande.

Är för giltighet av beslut, varom nu är sagt, något ytterligare villkor bestämt i bolagsordningen, lände ock det till efterrättelse.

Har i bolagsordningen intagits bestämmelse, enligt vilken annan bestämmelse ej må ändras, utan att Konungen därtill lämnat medgivande, må ej heller den förra bestämmelsen utan Konungens medgivande ändras.

94 §.

Beslut om ändring av bolagsordningen skall av styrelsen ofördröjligen anmälas för registrering och må ej gå i verkställighet, innan registrering skett.

Vid anmälan fogas, i två exemplar, av notarius publicus eller med styrelseledamöternas egenhändiga, bevittnade namnunderskrifter styrkt avskrift av protokoll, som förts i ärendet, ävensom, där fråga är om beslut avseende sådan ändring av bolagsordningen, att däri intages förbehåll, som i 52 § sägs, bevis att förbehållet blivit antecknat å varje brev å aktie, som detsamma avser, samt, där förbehållet är sådant, som i 52 § 2 mom. sägs, en av styrelsens ledamöter egenhändigt underskriven försäkran, att enligt aktieboken de aktier, som förbehållet avser, icke innehavas av andra än som enligt förbehållet må förvärva dessa aktier. Styrelseledamöternas namnteckningar å denna försäkran skola vara av vittnen styrkta.

105 §.

Likvidatorerna skola ofördröjligen för registrering anmäla, att bolaget trätt i likvidation. Därvid skola uppgivas

dels likvidatorernas samt, där suppleanter utsetts, deras fullständiga namn ävensom nationalitet och hemvist,

dels ock, där befogenhet att teckna bolagets firma ej skall utövas allenast av likvidatorerna gemensamt, vilken eller vilka, var för sig eller i förening, sådan befogenhet tillkommer.

Skall annan än likvidator eller suppleant äga nämnda befogenhet, varde uppgift lämnad jämväl å hans fullständiga namn ävensom nationalitet och hemvist.

Avgår likvidator eller suppleant eller utses ny sådan eller sker ändring i fråga om rätten att teckna bolagets firma eller ändrar likvidator eller suppleant eller eljest någon, som, ensam eller i förening med annan, berättigats teckna firman, sitt hemvist, skall ock därom anmälan för registrering ofördröjligen göras av likvidatorerna.

Vid anmälan, att likvidator eller suppleant utsetts, skall fogas styrkt avskrift av protokoll eller annan handling, som bestyrker anmälan's riktighet, jämte bevis om tillstånd, som, efter ty i 104 § sägs, må vara av Konungen meddelat.

132 §.

Med böter från och med femtio till och med två tusen kronor eller fängelse straffes

1) stiftare, som mot bättre vetande i stiftelseurkunden, i teckningslista eller i skriftlig handling, som åberopas i listan eller bifogas den-

samma eller eljest framlägges å konstituerande stämman, meddelar oriktig uppgift;

2) styrelseledamot eller annan, som vid anmälan till registrering mot bättre vetande meddelar oriktig uppgift;

3) styrelseledamot, med vars begivande utfärdas aktiebrev, vilket utan Konungens lov är ställt till innehavaren, eller i vilket aktie angives lyda å mindre belopp än i denna lag är medgivet, eller i vilket mot föreskriften i 26 § 2 mom. förbehåll, som där sägs, ej angivits;

4) styrelseledamot eller likvidator, där han mot bättre vetande i skriftlig handling, som framlägges å bolagsstämma eller annorledes hålles tillgänglig för aktieägarna, rörande bolagets angelägenheter meddelar oriktig uppgift eller mot bättre vetande vare sig låter i aktieboken göra anteckning i strid med bestämmelserna i 28 § 1 och 3 mom. eller underlåter ombesörja, att förändring i äganderätt till aktie varder jämlikt 28 § 1, 2 och 3 mom. antecknad i aktieboken;

5) styrelseledamot eller likvidator, som uppsåtligen i strid med bestämmelsen i 54 § 1 eller 2 mom. låter verkställa utbetalning till aktieägare;

6) styrelseledamot, som vid upprättande av balansräkning mot bättre vetande förfar i strid med bestämmelserna i 56 §;

7) revisor eller enligt 107 § förordnad god man, där han i berättelse eller utlåtande eller annan handling, som framlägges å stämma eller annorledes hålles tillgänglig för aktieägarna, mot bättre vetande lämnar oriktig uppgift rörande bolagets angelägenheter eller uppsåtligen underlåter att göra anmärkning mot dylik uppgift i handling, som av honom granskats;

8) revisor, som, därest han insett eller bort inse, att skada därav kunnat följa, yppar något av vad vid granskningen av styrelsens förvaltning eller bolagets räkenskaper kommer till hans kännedom, utan att det med nödvändighet erfordras för fullgörande av hans uppdrag;

9) en var, som falskeligen avgiver sådan försäkran, som omförmäles i 76 § 2 mom.

Ej må straff, som ovan är stadgat, tillämpas, där förseelsen enligt allmänna strafflagen bör beläggas med strängare straff.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 6, 20 och 54 §§ i lagen den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar.

Härigenom förordnas, att 6, 20 och 54 §§ i lagen den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar skola erhålla följande ändrade lydelse:

6 §.

Ansökning om föreningens registrering skall göras av dess styrelse.

I sådan ansökning skola uppgivas

dels styrelseledamöternas samt, där suppleanter i styrelsen utsetts, deras fullständiga namn ävensom nationalitet och hemvist,

dels ock, där befogenhet att teckna föreningens firma ej skall utövas allenast av styrelsen, vilken eller vilka inom eller utom styrelsen, var för sig eller gemensamt, sådan befogenhet tillkommer.

Skall annan än styrelseledamot eller suppleant äga nämnda befogenhet, varde uppgift lämnad jämväl å hans fullständiga namn ävensom nationalitet och hemvist.

Vid ansökningen skola fogas

1) två av notarius publicus eller med styrelseledamöternas egenhändiga, bevittnade namnunderskrifter styrkta exemplar av föreningens stadgar ävensom, där ej vad i 65 § 1 mom. är stadgat äger tillämpning, en med styrelseledamöternas egenhändiga, bevittnade namnunderskrifter försedd försäkran, att medlemmarnas antal uppgår till minst fem;

2) på enahanda sätt, som under 1) sägs, till riktigheten styrkt avskrift av protokoll vid sammanträde med föreningens medlemmar, utvisande, att stadgarna blivit antagna, ävensom av dylikt protokoll eller annan handling, varav framgår, att styrelse blivit utsedd.

20 §.

För ekonomisk förening skall finnas en styrelse, bestående av en eller flera ledamöter.

Styrelsen äge i enlighet med vad i denna lag är stadgat förvalta föreningens angelägenheter. Den äge ock bemyndiga annan vare sig inom eller utom styrelsen att teckna föreningens firma (firmatecknare). Har i stadgarna eller av föreningssammanträde gjorts inskränkning i styrelsens rätt att utse firmatecknare, lände den till efterrättelse.

Styrelsen väljes å föreningssammanträde; dock må i stadgarna kunna bestämmas, att styrelsen eller ledamot av densamma skall på annat sätt utses.

Styrelseledamot skall vara medlem i föreningen; dock må, där bolag eller annan samfällighet eller stiftelse är medlem i föreningen, ledamot av den samfällighets eller stiftelses styrelse eller delägare i samfälligheten vara ledamot av föreningens styrelse.

Ledamot av styrelsen, så ock firmatecknare, som utom styrelsen utses, skall vara här i riket bosatt svensk medborgare, där ej Konungen för viss förening medgiver undantag.

Styrelseledamot må ej utses för längre tid än två år. Styrelseledamot må, ändå att den tid, för vilken han blivit utsedd, ej gått till ända, skiljas från uppdraget genom beslut av den, som utsett honom.

Avgår av föreningen vald styrelseledamot, innan den tid, för vilken han blivit vald, gått till ända, och finnes ej suppleant, åligger det övriga styrelseledamöter, såframt styrelsen ej är beslutför med kvarstående ledamöter eller enligt stadgarna fulltalig styrelse alltid skall förefinnas, att ofördröjligen föranstalta om val av ny ledamot.

Sker ändring i styrelsens sammansättning eller i fråga om rätten att teckna föreningens firma, skall styrelsens ordförande därom ofördröjligen göra anmälan för registrering.

54 §.

Likvidatorerna skola ofördröjligen för registrering anmäla, att föreningen trätt i likvidation. Därvid skola uppgivas

dels likvidatorernas samt, där suppleanter utsetts, deras fullständiga namn ävensom nationalitet och hemvist,

dels ock, där befogenhet att teckna föreningens firma ej skall utövas allenast av likvidatorerna gemensamt, vilken eller vilka, var för sig eller gemensamt, sådan befogenhet tillkommer.

Skall annan än likvidator eller suppleant äga nämnda befogenhet, varde uppgift lämnad jämväl å hans fullständiga namn ävensom nationalitet och hemvist.

Avgår likvidator eller suppleant eller utses ny sådan eller sker ändring i fråga om rätten att teckna föreningens firma, skall ock därom anmälan för registrering ofördröjligen göras av likvidatorerna.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Bilaga.

Till

Herr statsrådet och chefen för kungl. justitiedepartementet.

Till mitt besvarande har herr statsrådet i uppdrag av den 28 sistlidna december uppställt följande frågor:

1) Till vilken omfattning äro utlänningar ägare av mellansvenska gruvor?

2) I vad mån fördelas äganderätten till svenska gruvor mellan aktiebolag, andra bolag och enskilda personer?

Då jag går att vördsamt söka besvara dessa frågor, vill jag först framhålla, att den korta tid, som stått mig till buds för erforderliga förarbeten, tydligtvis gjort, att de nedan lämnade siffrorna icke kunna motsvara några större anspråk på noggrannhet, men torde de, detta oaktat, kunna lämna en tillfyllestgörande översiktsbild över de omfrågade förhållandena.

1. Omfattningen av det utländska gruvförvärvet inom den mellan-svenska bergslagen.

De primäruppgifter, vilka lagts till grund för nedanstående sammanställning, hava i huvudsak erhållits genom Sveriges geologiska undersökning, vilken under sistlidna år genom inhämtande av uppgifter från respektive gruvförvaltningar verkställt en förberedande uppskattning av det utländska gruvförvärvet. Bekräftelse och en icke oväsentlig komplettering av dessa uppgifter har jag förskaffat dels från bergmästarne i mellersta distriktet och Gävle-Dala distrikt, och dels från åtskilliga gruvexperter. Av dessa detaljuppgifter har nedanstående tabellariska uppställning utarbetats.

Tabell I. Uppställning över järnmalmgruvor i mellersta Sverige, vilka ägas av utlänningar och huvudsakligen bearbetas för export.

L ä n.	Produktion av exportduglig malin	Export 1911	Sannolik export sedan anläggningarna fullbordats	Ungefärlig malmarean
	ton	ton	ton	kvadratmeter
Östergötlands län	—	—	—	400
Västmanlands län	60,450	55,000	80,000	4,000
Örebro län	50,800	17,000	150,000	26,000
Kopparbergs län	216,700	206,000	555,000	40,000
Summa	327,950	278,000	785,000	70,400
Härav motsvarande de tre sista årens förvärv cirka	—	—	535,000	53,400

Till ovanstående uppställning bör bemärkas, att den i fjärde kolumnen angivna sannolika exporten beräknats i anslutning till lämnade uppgifter, jämförda med de anläggningar för gruvdrift och anrikning, vilka redan äro verkställda vid de olika gruvorna eller äro för dem planerade, samt att den i femte kolumnen angivna malmarean närmast hänför sig till uppgifter från Sveriges geologiska undersökning. Särskilt vill jag framhålla att i denna sammanställning *icke* äro medtagna de gruvor, vilka helt eller delvis ägas av järnverksbolag med utländska intressenter. Såsom bekant äro utländska personer ensamma ägare eller stora delägare i åtskilliga av våra järnverksbolag, vilka bolag i sin tur äro intresserade i flera av våra större gruvfält. Då emellertid dessa järnverksbolag så gott som uteslutande vid sina svenska verk förädla den malm, som erhålles på deras gruvdelar, har jag icke ansett skäligt göra detta indirekta utländska gruvbesittande likställt med sådana gruvföretag med utländska ägare, vilka enbart arbeta på malmexport. Å andra sidan har jag ej velat förbigå saken, då på nämnda sätt utländskt inflytande har tillfälle att inom åtskilliga gruvbolag göra sig kraftigt gällande.

Enligt Sveriges geologiska undersöknings uppskattning utgör malmarean för sådana järnmalmshyndigheter i mellersta och södra Sverige, som under senare tid bearbetats och kartlagts, omkring 325,000 kvadratmeter, under det malmarean för mindre kända järnmalmgruvor bearbetade under äldre tider uppskattats till minst 100,000 kvadratmeter, eller

sammanlagt 425,000 kvadratmeter. Enligt denna uppskattning, i vilken dock icke Smålands Taberg, hittills ansedd såsom tekniskt mindre användbar, medräknats, skulle sålunda det utländska gruvförvärvet, med den säkerhet som ovanstående summariska överslagsräkning medgiver, kunna uppskattas till omkring 17 procent av hela den tillgängliga malmarean inom mellersta och södra Sverige.

Med hänsyn till betydelsen av dessa utländska gruvförvärv i hjärtat av vår bergslag vill jag i huvudsak inskränka mig till att citera ett uttalande av en inom järnkontoret hösten 1908 tillsatt kommitté, vilken haft att förbereda ett uttalande från järnkontoret till herr statsrådet och chefen för civildepartementet rörande möjligheten att tillgodogöra malmen i Luossavara malmfält för den svenska järntillverkningen. Denna kommitté, som bestod av några av vår järnhanterings mest framskjutna män, nämligen bruksdisponenten doktor E. J. Ljungberg, kabinettsskamarherren Aug. Herlenius, disponenten doktor H. J. Lundbohm, överingenjören doktor J. A. Brinell samt ingenjören J. A. Leffler, yttrade bland annat angående den mellansvenska järnhanteringsens framtida malmbehov följande:

»Det är likväl att förutse, att ändrade förhållanden inträda, då grängesbergsmalmerna i framtiden bliva utbrutna utan att ersättningsmalmer i mellersta Sverige finnas att tillgå. Den svenska järnhanteringen måste då fylla en stor del av sitt behov med malmer från Norrbotten. Vid denna tid har man säkerligen i brist på träkol nödgats övergå till allmänare bruk av koks för tackjärnstillverkningen.

Järnverk, belägna inuti landet, kunna ej, då frågan blir om tillverkning av järn medelst koks och norrbottensmalmer, tävla med verk, anlagda vid kusten, vilka verk hava billigare malm- och kolfrakter. Man kan därför säga, att ju längre de nuvarande järnverken hava tillgång på billig malm i sin närhet t. ex. i Grängesberg, ju längre kunna de motstå konkurrensen från vid kusten anlagda nya verk, eller ju längre kunna de bibehållas på sin nuvarande plats och undgå att flytta till kusten. För de nuvarande järnverken skulle det därför vara av synnerligt stor vikt, om de sydsvenska malmerna kunde sparas för svensk järnhantering, ty norrbottensmalmerna komma alltid, även efter tillkomsten av en inlandsbana, att draga så hög frakt till flertalet av nuvarande järnverk, att deras användning i hög grad försvåras om ej helt och hållet omöjliggöres.»

Härtill vill jag endast framhålla, att i den mån sådana utländska järnverk, som hittills varit och äro större avnämare av svensk exportmalm, förvärva egna gruvor i Sverige, sådana förvärv, även om pro-

duktionen från dem är mycket otillräcklig för ifrågavarande verks behov, dock kunna bliva ganska hinderliga då verkens hittillsvarande svenska leverantörer skola underhandla om uppgörandet av nya försäljuingskontrakt. Å andra sidan bör vederbörligen beaktas, att åtskilliga av de utländska köpen hänföra sig till gruvor, vilka eljest med all sannolikhet ännu länge fått ligga oanvända, varvid sålunda de inkomster från nyanläggningarna och brytningen, som nu uppstå, eljest icke på länge kommit svenska verkstäder och svenska gruvarbetare till del.

Slutligen önskar jag för fullständighetens skull framhålla, att under de senare åren ingen mer betydande fyndighet av annan malm än järnmalm förvärvats av utlänningar.

2. I vad mån fördelas äganderätten till svenska gruvor mellan aktiebolag, andra bolag och enskilda personer?

För besvarande av denna fråga har jag gått till de primäruppgifter, som årligen genom bergmästarnes försorg insamlas och insändas till kungl. kommerskollegium och vilka, i vad det rör i drift varande gruvor och fältspatsbrott, återfinnas i kungl. kommerskollegii berättelse över bergshanteringen senast för år 1911. Under sagda tid ställer sig denna fördelning som tabell II utvisar.

Tabell II.

	Gruvor och fältspatsbrott tillhörande							
	enskilda ägare		aktiebolag		andra bolag		summa	
	Antal	% av hela antalet	Antal	% av hela antalet	Antal	% av hela antalet	Antal	%
Bearbetade 1911	40	—	212	—	139	—	391	—
Ej bearbetade 1911	385	—	1,302	—	732	—	2,419	—
	425	15.1	1,514	53.9	871	31.0	2,810	100

En fördelning av uppgifterna i tabell II för varje län närslutes såsom bilaga. Slutligen bör framhållas, att de uppgifter, som ligga till grund för sammanställningen i tabell II, icke angiva storleken av
Bihang till riksdagens protokoll 1916. 1 saml. 116 häft. (Nr 137.) 11

varje särskild gruva, vilken naturligen varierar avsevärt. För en noggrann uppskattning av nu berörda fördelning hade säkerligen uppgifter angående respektive gruvors malmarea, om sådana överhuvudtaget stå att anskaffa, varit väsentligen mera upplysande; dock har den begränsade tiden för detta uttalande lagt hinder i vägen för undersökning i sådan riktning.

Stockholm den 22 januari 1913.

Vördsamt

GUNNAR DILLNER.

Uppställning över gruvor bearbetade under 1911.

L a n		Antal gruvor och fältspatsbrott			
		tillhörande			Summa
		ensamma ägare	aktie- bolag	andra bolag	
Stockholms stad		—	—	—	—
Stockholms	län	8	14	8	30
Uppsala	»	—	5	16	21
Södermanlands	»	4	7	1	12
Östergötlands	»	—	2	1	3
Jönköpings	»	10	1	—	11
Kronobergs	»	—	—	—	—
Kalmar	»	—	—	—	—
Blekinge	»	1	—	—	1
Kristianstads	»	—	2	—	2
Malmöhus	»	—	6	—	6
Hallands	»	—	14	3	17
Göteborgs och Bohus	»	4	12	5	21
Älvsborgs	»	5	6	—	11
Skaraborgs	»	—	—	—	—
Värmlands	»	—	18	1	19
Örebro	»	2	34	35	71
Västmanlands	»	—	17	21	38
Kopparbergs	»	3	34	40	77
Gävleborgs	»	—	—	4	4
Västernorrlands	»	—	—	—	—
Jämtlands	»	—	4	—	4
Västerbottens	»	—	—	—	—
Norrbottens	»	3	36	4	43
Summa		40	212	139	391

Gruvor fördelade efter ägare år 1911.

(Gruvor, ur vilka malm ej erhållits under redogörelseåret eller som ej bearbetats).

L ä n	Antal järngruvor			Summa	Andra gruvor			Summa	Total-summa
	en-samma ägare	aktie-bolag	andra bolag		en-samma ägare	aktie-bolag	andra bolag		
Stockholms län	—	21	19	40	—	—	14	14	54
Uppsala »	—	1	3	4	—	—	—	—	4
Södermanlands »	2	—	1	3	—	—	—	—	3
Östergötlands »	5	5	—	10	25	—	—	25	35
Jönköpings »	8	6	3	17	5	74	—	79	96
Kalmar »	—	—	1	1	7	—	6	13	14
Kristianstads »	1	—	—	1	—	—	—	—	1
Älvsborgs »	—	—	—	—	—	36	—	36	36
Skaraborgs »	—	—	—	—	—	11	—	11	11
Värmlands »	—	33	56	89	20	12	9	41	130
Örebro »	35	226	141	402	9	27	16	52	454
Västmanlands »	—	33	185	218	—	17	2	19	237
Kopparbergs »	99	168	191	458	34	21	36	91	549
Gävleborgs »	—	2	7	9	—	1	1	2	11
Västernorrlands »	22	—	—	22	—	1	2	3	25
Jämtlands »	—	—	—	—	—	7	6	13	13
Västerbottens »	—	—	16	16	9	7	—	16	32
Norrbottnens »	84	341	4	429	20	252	13	285	714
Summa	256	836	627	1,719	129	466	105	700	2,419

Bilaga.

Till

Herr statsrådet och chefen för kungl. justitiedepartementet.

Den 6 dennes har herr statsrådet anbefallt mig att avgiva yttrande över exporten av järnmalm under de senaste åren, särskilt från södra Sverige, samt rörande den påverkan, denna export kan röna av utländskt förvärv av järnmalmsfält.

Sedan jag förberett detta ärende i samarbete med Sveriges geologiska undersöknings malmgeolog, ingenjör F. R. Tegengren, vilken jämväl utarbetat de här bilagda exporttabellerna, får jag till besvarande av herr statsrådets frågor vördsamt anföra följande.

Järnmalmsexporten från södra Sverige har som bekant under de senaste årtiondena mångdubblats. Medan den på 1880-talet uppgick till endast några tiotusental ton, stegrades den på 1890-talet till cirka en halv miljon och utgjorde år 1911 något över 1 miljon ton. I dessa exportkvantiteter ingå malmer av mycket olika fosforhalt och därav betingad olika betydelse för den inhemska järnhanteringen, varför de med hänsyn till de i skilda fall användbara förädlingsmetoderna lämpligen kunna behandlas under följande tvänne huvudgrupper:

1. *Fosforrika malmer.* Malmer med mera än 0.06 procent fosfor, användbara för förädling enligt de *basiska* bessemer- och martinprocesserna.

2. *Fosforfattiga malmer.* Malmer med mindre än 0.06 procent fosfor, användbara för förädling enligt de *sura* bessemer- och martinprocesserna samt enligt lancashiremetoden.

Dessa två grupper av malmer skola i det följande behandlas var för sig.

I. Exporten av fosforrik malm.

Malmerna tillhörande denna grupp betraktades i äldre tider såsom nästan värdelösa, enär de med då kända förädlingsprocesser lämnade ett »kallbräckt» järn. Först med upptäckten av Thomas' basiska process (1878) vanns en metod för rationellt tillgodogörande av dessa malmer, som från nämnda tid blivit alltmer efterfrågade. De stora norrbottniska malmerna tillhöra övervägande denna typ. I södra Sverige bilda de fosforhaltiga järnmalmerna ett fåtal, men jämförelsevis mycket betydande fyndigheter, nämligen:

Grängesberg, approxim. påvisad återstående malmmängd 1908	50	milj. ton. ¹⁾
Idkerberg > > > > >	6.0	> >
Blötberget > > > > >	3.5	> >
Lekomberg > > > > >	0.6	> >

Samtliga dessa förekomster äro nu föremål för en omfattande brytning, vars malmfångst nästan uteslutande exporteras, såsom framgår av bilagda tabell 1.

Exporten från Grängesberg tog sin början redan 1882 och omfattade under perioden 1882—1899 3,690,806 ton. Under tiden 1900—1911 har från Grängesberg exporterats 6,919,175 ton, således under hela exportperioden 10,609,981 ton, alltså 16.8 procent av den ursprungliga malmmängden (= utbruten malm + påvisad återstående malmmängd).

Vid de tre övriga fälten begynte exporten omkring år 1900. Från Idkerberg har till utgången av 1911 exporterats 446,951 ton, d. v. s. 7.0 procent av den ursprungliga malmmängden. Motsvarande siffror äro för Blötberget 1,007,572 ton och 23.4 procent, för Lekomberg 106,515 ton och 15.3 procent.

Export av järnmalm är en företeelse ägnad att skärskådas ur statsekonomisk synpunkt, och den betydande exporten av fosforrik malm från södra Sverige bör givetvis följas med oavlätlig uppmärksamhet från statsmakternas sida, detta desto mer som med denna malm ej endast järn utan även den för jordbruket begärliga fosforsyran går förlorad för landet.

¹⁾ Denna beräkning sträckte sig till 350 meters djup. Senare har malmen anträffats på cirka 500 meters djup, varigenom den påvisade malmmängden vunnit en mycket väsentlig, men ännu ej i detalj beräknad ökning. Samma anmärkning gäller i viss mån även de tre andra, i detta sammanhang nämnda exportfälten.

Utförseln av malm från södra Sveriges största exportfält, Grängesberg, är lyckligtvis i någon mån begränsad genom det av 1907 års Riksdags beslut fastställda avtalet mellan staten å ena sidan samt Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag, aktiebolaget Gellivare Malmfält samt trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund å den andra, i vilken överenskommelses § 22 stadgas, att trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund förbinder sig att inskränka exporten av malm från de bolaget tillhöriga gruvorna i Grängesberg, så att densamma efter år 1908 ej överstiger 650,000 ton samt efter år 1917 ej överstiger 450,000 ton årligen.

Beträffande de tre övriga exportfälten (Idkerberg, Blötberget, Lekomberg), som 1911 tillsammans representerade en export av cirka 200,000 ton, föreligger för närvarande ingen motsvarande statskontroll mot eventuell ytterligare stegring av exporten.

Dessa fosforrika malmer, som i äldre tider ansågos nästan oanvändbara för den svenska järnhanteringen, hava under de senaste två årtiondena vunnit en hastigt ökad användning inom landet, såsom framgår av tabellen sid. 16 i geologen Tegengrens här bilagda arbete »Järnmalms-tillgångarna i mellersta och södra Sverige». Ståltillverkningen på basisk botten, som 1893 uppgick till 23,467 ton, är 1910 mer än tiodubblad, nämligen 279,374 ton. I betraktande av denna raskt tilltagande, inhemska konsumtion av fosforrik malm är den nu till cirka 840,000 ton uppgående årliga exporten av sådan malm från södra Sverige ägnad att inge allvarliga farhågor.

En fordran, som man ur statsekonomisk synpunkt alltid torde kunna ställa på ett exportfält, är att den årligen utbrutna malmkvantiteten ej skall vara alltför stor del av den totala påvisade malmmängden. Jämföra vi ur denna synpunkt de sydsvenska exportfälten för fosforrik malm med de stora norrbottniska förekomsterna, finna vi, att de förra utbrytas i ett vida raskare tempo än de senare. Detta framgår av en jämförelse mellan tabellerna 1 och 2. Från Grängesberg exporteras årligen 1.0—1.3 procent av den påvisade malmmängden. För Idkerberg har motsvarande tal åren 1905—1910 varit 0.7—1.0 procent, för Blötberget 2.2—3.9 procent och för Lekomberg 0.5—2.3 procent. Vid de norrbottniska fälten är exportkvoten (förhållandet mellan årlig export och påvisad malmmängd) väsentligen lägre och påfallande konstant, för Kiirunavaara 0.2—0.3 procent, för Gellivare Malmberg 0.3—0.4 procent och för Koskullskulle 0.5 procent. Denna jämförelse ger sålunda det överraskande och beaktansvärda resultatet, att Kiirunavaara, som exporterar en malmmängd något större än hela det övriga Sveriges malm-

export, i proportion till sin malmreserv har den minsta exporten av samtliga svenska exportfält för fosforrik malm. Exporten från Blötberget är enligt ovanstående siffror tio gånger starkare forcerad än den från Kiirunavaara.

Att de sydsvenska fyndigheterna av fosforrik malm utbrytas vida hastigare än de norrbottniska är givetvis ur statsekonomisk synpunkt att beteckna såsom ett missförhållande, då även de fosforrika malmerna på senare tid vunnit en mycket avsevärd användning inom landet.

Den ojämförligt största av de hithörande sydsvenska förekomsterna, Grängesberg, rörande vilken en mycket betydande ökning av den påvisade malmmängden under förra året rapporterats, äges som bekant till större delen av Grängesbergs Gruvaktiebolag, som utarrenderat sina andelar i malmfältet till Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, med vilket staten år 1907 träffat avtal om viss begränsning av exporten.

De mindre exportfälten för fosforrik malm ägas helt eller till övervägande del av utlänningar. Sålunda innehaves den för närvarande bearbetade delen av Blötbergsfältet av Bergverksaktiebolaget Vulcanus,¹⁾ vari aktiemajoriteten äges av firman W:m H. Müller i Rotterdam, Lekombergsfältet äges av Gruvaktiebolaget Lekomberg, vars aktier tillhöra Eisen- und Stahlwerk Hoesch i Dortmund, medan större delen av Idkerbergsfältet besittes av Gruvaktiebolaget Dalarne, vars aktier ägas av Possehl & Co., Lübeck. Därjämte hava Bergverksaktiebolaget Vulcanus och Gruvaktiebolaget Dalarne förlidet år förvärvat betydande reserver av sådan maln i det norr om Blötberget belägna, för närvarande ödeliggande Fredmundbergsfältet. Återstoden av detta malmfält äges däremot till största delen av Stora Kopparbergs Bergslags Aktiebolag.

Då i Bergslagen inga andra avsevärda förekomster av fosforrik malm än de ovannämnda förekomma, synes det uteslutet, att utlänningar skola kunna göra ytterligare förvärv av detta slag.

II. Exporten av fosforfattig malm.

Till de fosforfattiga malmernas grupp hör en ofantlig mängd större och mindre fyndigheter inom Bergslagen, av vilka de under senare tid bearbetade och kartlagda år 1909 beräknades innehålla en sammanlagd påvisad malmmängd av cirka 60 miljoner ton jämte betydande, till sin storlek ej fullt kända tillgångar; härtill komma mindre kända, under

¹⁾ Återstoden äges av Stora Kopparbergs Bergslags Aktiebolag.

äldre tider bearbetade fyndigheter, minst 40 miljoner ton. Det är dessa rena och sällsynt godartade malmer, som lämnat råmaterialet till Sveriges berömda tillverkning av kvalitetsjärn, och förrådet av dessa malmer har också under tidernas lopp blivit hårt anlitat, i det att till slutet av år 1911 cirka 74 miljoner ton fosforfattig malm blivit bruten inom södra Sverige.

Alltsedan äldre tider har en tämligen regelbunden export av järnmalm ägt rum från Sverige till Finland. Denna utförsel har, som framgår av tabellen sid. 10 i Tegengrens ovan anförda arbete, under senare årtionden uppgått till cirka 15,000 ton per år, och hela exporten till Finland under perioden 1833—1910 uppgår till ett sammanlagt belopp av 819,740 ton. Avsevärda delar av denna kvantitet härstamma från Utö, vars malm har en fosforhalt av något mer än 0.06 procent, medan det övriga är fosforfattig malm från flera sydsvenska malmfält. Exporten till Finland visar ingen tendens till stegring och torde näppeligen ge anledning till några farhågor.

Under de senaste sex åren har det däremot begynt en hastigt stegrad export av fosforfattig malm till andra länder, företrädesvis Tyskland. Såsom framgår av tabell 3, har exporten av fosforfattig malm under perioden 1906—1911 mer än femdubblats och utgjorde sistnämnda år cirka 173,000 ton. Med ledning av inhämtade upplysningar rörande de utvidgningar av driften, som planeras vid exportfälten för fosforfattig malm, torde det kunna förutses, att denna export inom helt få år skall hava stegrats till cirka 400,000 ton per år, en i sanning beaktansvärd kvantitet jämförd med hela den nuvarande produktionen av fosforfattig malm i södra Sverige, som 1911 belöpte sig till cirka 1 miljon ton.

Vilka äro nu orsakerna till denna på de senaste åren igångsatta och hastigt stegrade export, som hotar att i hög grad påskynda utbrytningen av de fosforfattiga malmerna, vilka sedan gamla tider varit vår järnhanterings styrka och företräde framför utlandet? Det kan näppeligen vara en tillfällighet, att exporten av sydsvensk kvalitetsmalm tagit fart efter åren 1907 och 1908, då genom Riksdagens beslut de norrbottniska malmfrågorna definitivt ordnades. Sedan möjligheten till utländskt förvärv av norrbottniska järnmalmsfyndigheter blivit stängd och den tillåtna exportkvantiteten disponerad, ha de senkomna köparna av svensk järnmalm börjat att förse sig av södra Sveriges kvalitetsmalmer, som alltjämt i stor utsträckning ligga tillgängliga för utländsk spekulation. Vi stå sålunda nu inför den egendomliga situationen, att det utländska inflytandet, som — med undantag av Koskullskulle —

aldrig fick tillfälle att slå rot i Norrbotten, nu tränger in i våra gamla bergslager i en utsträckning, som är ägnad att inge de allvarligaste farhågor.

En omständighet av betänkligaste art är också, att utlänningarna för att trygga sitt tillträde till den svenska malmen på sista tiden inköpt en hel del fält förande fosforfattig malm, i främsta rummet Stråssa-fältet — ett bland de mest betydande i Bergslagen — som förra året försålles till Oesterreichische Berg- und Hüttenwerke. Redan genom de hittills avslutade försäljningarna torde cirka 15 à 20 procent av Bergslagens fosforfattiga malmfyndigheter hava övergått i utländsk ägo, och man har anledning befara, att ännu ytterligare överlåtelse av sydsvenska järnmalmsfält till utländska köpare förberedas.

Dessa under åren 1910—1912 inträffade, talrika överlåtelse av sydsvenska malmfält till utlänningar synas mig vara det mest elakartade draget hos den under de senaste åren igångsatta exporten av kvalitetsmalm från Bergslagen, när den omständigheten, att främmande staters undersåtar uppträda som ägare till exportfälten, kan komma att försvåra eventuella framtida åtgärder för exportens begränsning. Att redan nu på lagstiftningens väg inskränka malmexporten från södra Sverige torde möta vissa betydande svårigheter, men det synes mig vara oavvisligen nödvändigt, att statsmakterna vidtaga snabba och effektiva åtgärder för att stävja avyttrandet av svenska järnmalmsfält till utlänningar.

Stockholm den 21 februari 1913.

Vördsamt

J. G. ANDERSSON.

Henrik Santesson.

Tabell 1.

Exporten av fosforrik malm från södra Sverige åren 1900—1911.

År	Grängesberg			Blötberget			Idkerberget			Lekomberget		
	sannolik återstående malmtillgång år 1908 (räknad till 350 m. djup) c:a 50,100,000 ton			Ko- och Flygruvornas utmål jämte Kompanigruvan; sannolik återstående malmtillgång år 1908 (räknad till 250 m. djup) c:a 3,500,000 ton			sannolik återstående malmtillgång år 1908 (räknad till 250 m. djup) c:a 6,000,000 ton			sannolik återstående malmtillgång år 1908 (räknad till 200 m. djup) c:a 580,000 ton		
	Malmfångst ton	Export ton	Export i % av påvisad malmtillgång	Malmfångst ton	Export ton	Export i % av påvisad malmtillgång	Malmfångst ton	Export ton	Export i % av påvisad malmtillgång	Malmfångst ton	Export ton	Export i % av påvisad malmtillgång
1900	671,860	549,897	1.0	360	—	—	—	—	—	847	—	—
1901	670,246	579,976	1.1	19,124	9,912	0.2	500 ¹⁾	—	—	471	—	—
1902	605,973	515,377	1.0	35,592	37,199	0.8	2,100	1,195	0.02	13,871	25,390	4.0
1903	714,383	587,209	1.1	72,547	80,886	1.8	20,374	19,063	0.8	16,271	14,350	2.1
1904	730,956	593,920	1.1	82,645	73,933	1.6	34,977	35,852	0.6	12,032	15,680	2.5
1905	777,776	591,417	1.2	95,187	94,593	2.2	50,687	48,662	0.8	13,110	13,600	2.3
1906	752,188	604,997	1.2	115,687	103,815	2.4	56,828	52,787	0.9	6,792	2,710	0.5
1907	752,220	641,994	1.3	113,778	108,066	2.6	47,174	46,946	0.8	1,925	5,777	1.0
1908	697,049	524,000	1.1	129,837	128,100	3.2	59,121	55,143	0.9	565	—	—
1909	552,433	477,344	1.0	120,904	118,808	3.1	43,181	42,239	0.7	3,140	2,870	0.5
1910	787,891	613,588	1.3	144,853	138,203	3.9	69,660	62,370	1.1	6,668	6,730	1.2
1911	876,538	639,456	1.5	114,057	114,057 ²⁾	4.2	82,694	82,694 ²⁾	1.4	19,798	9,704	1.2
Summa	8,589,513	6,919,175	—	1,044,571	1,007,572	—	467,296	446,951	—	95,490	96,811	—

¹⁾ Väggruvan.

²⁾ Då det trots upprepade förfrågningar ej varit mig möjligt att bekomma uppgifter rörande 1911 års export från Blötberget och Idkerberget, har jag nödgats att provisoriskt införa brytningsciffrorna som exportsiffror för dessa fält.

Tabell 2.

Järnmalmsexporten från Norrbotten åren 1906—1911.

År	Kiirunavaara påvisad tillgång 1910 740,000,000 ton		Tuolluvaara påvisad tillgång 1910 6,850,000 ton		Gellivare Malm- berg påvisad tillgång 1910 230,000,000 ton		Koskullskulle påvisad tillgång 1910 40,000,000 ton	
	Malm- export ton	Malm- export i % av påvisad tillgång	Malm- export ton	Malm- export i % av påvisad tillgång	Malm- export ton	Malm- export i % av påvisad tillgång	Malm- export ton	Malm- export i % av påvisad tillgång
1906	1,602,252	0.2	37,696	0.5	1,015,159	0.4	199,308	0.5
1907	1,332,509	0.2	55,537	0.8	891,858	0.4	207,087	0.5
1908	1,610,957	0.2	46,577	0.7	838,893	0.4	199,577	0.5
1909	1,592,181	0.2	54,184	0.8	750,225	0.3	205,977	0.5
1910	2,053,560	0.3	50,085	0.8	976,878	0.4	266,970 ¹⁾	0.7
1911	2,226,925	0.3	49,766	0.7	1,123,073	0.5	243,059 ¹⁾	0.6

¹⁾ Malmfångsten.

Tabell 3.

Exporten av fosforfattig malm åren 1906—1911.

Ton.

	1906	1907	1908	1909	1910	1911
Carlvagnsfältet (i utländsk ägo).....	—	—	13,502	34,921	42,116	55,209
Ställbergsfältet	20,714	24,301	23,474	18,046	24,524	19,976
Busttjärns gruvor	—	5,041	1,003	—	2,005	1,498
Kantorps gruvor (delvis i utländsk ägo)	7,308	7,265	4,938	564	2,584	6,969
Stripafältet	—	—	—	13,000	31,700	43,600
Stråssafältet (i utländsk ägo)	—	—	12,000	18,000	22,000	17,000
Stribergsfältet	—	1,050	—	—	—	2,098
Riddarhyttfältet	1,140	6,931	887	5,000	2,006	5,010
Summa ton	29,162	44,588	55,804	89,531	126,935	151,360

Härtill kommer exporten från några fält, från vilka siffror icke erhållits, men vilken export enligt uppgifter i »Kalender för Sveriges Bergshantering» 1912, torde hava stigit till ungefär nedanstående belopp:

	1906	1907	1908	1909	1910	1911
Holmstorps—Säbyfältet.....	—	—	—	c:a 7,400	c:a 15,000	c:a 15,000
Ingelshyttfältet	—	—	—	„ 2,700	„ 2,600	„ 3,000
Sköttgruvefältet	—	—	—	„ 3,300	„ 4,800	„ 4,500
Summa ton	—	—	—	c:a 13,400	c:a 22,400	c:a 22,500

I ovanstående siffror ingår till en mindre del jämväl exporten till Finland, vilken i sin helhet under det senaste årtiondet utgjort:

År 1901	18,516 ton	År 1906	15,771 ton
„ 1902	16,717 „	„ 1907	16,303 „
„ 1903	16,420 „	„ 1908	15,694 „
„ 1904	12,592 „	„ 1909	7,166 „
„ 1905	12,039 „	„ 1910	14,593 „

*Utdrag av protokollet hållet i Kungl. Maj:ts lagråd onsdagen den
15 december 1915.*

Närvarande:

Justitieråden BERGMAN,
SJÖGREN,
Regeringsrådet PALMGREN,
Justitierådet DYBERG.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 2 juli 1915, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas över upprättade förslag till

*lag om kontroll å vissa förvärv av rätt till fast egendom eller gruva,
lag om ändrad lydelse av 68 § i gruvestadgan den 16 maj 1884,
lag innefattande tillägg till lagen den 28 juni 1895 om handelsbolag
och enkla bolag,*

*lag om ändrad lydelse av 23, 54, 63, 91, 94, 105 och 132 §§ i
lagen den 12 augusti 1910 om aktiebolag, och*

*lag om ändrad lydelse av 6, 20 och 54 §§ i lagen den 22 juni
1911 om ekonomiska föreningar.*

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av byråchefen för lagärenden Herman Falk.

I anledning av förslagen avgåvos följande yttranden av lagrådet och dess särskilda ledamöter:

Justitierådet *Bergman*, regeringsrådet *Palmgren* och justitierådet *Dyberg*:

Behovet av en lagstiftning mot utlänningars rätt att här i riket förvärva fast egendom eller idka gruvdrift torde icke kunna förnekas. Mot en sådan lagstiftning hava i främsta rummet anförts betänkligheter av nationalekonomisk och politisk art. Även om, såsom departementschefen i sitt yttrande till statsrådsprotokollet sökt påvisa, åt dessa betänklig-

heter icke nu kan tillmätas samma betydelse som tillförene, kvarstå dock stora svårigheter vid åstadkommande av en effektiv lagstiftning på ifrågavarande område. Då man härvid icke kan åtnöja sig med att rikta förbudet allenast mot utlänningars omedelbara förvärv utan även måste tillse, att de icke genom att ingå som delägare i aktiebolag eller andra sammanslutningar kunna vinna vad de åsyfta med förvärvet, kan det icke undvikas, att genom en lagstiftning i ämnet även svenska undersåtars rätt att under dylika former idka näring i viss mån röner intrång. Det gäller därför att taga under allvarligt övervägande, huruvida icke detta intrång i näringslivet medför så stora nackdelar, att dessa uppväga vad man vinner genom inskränkningarna i utlänningarnas rätt till förvärv av den egendom, man vill skydda. Tillika torde böra frambållas, att lika litet vid den nu ifrågasatta som vid annan förbudslagstiftning det lär vara möjligt att åstadkomma lagbestämmelser, som icke kunna på ett eller annat sätt kringgå, och att ju mer man vill hindra ett sådant kringgående desto vidlyftigare och mera invecklade måste bestämmelserna bli. Med hänsyn till vad nu anförts kan man ej annat än ställa sig ganska betänksam gent emot de remitterade förslagen. Vill man emellertid på ifrågavarande område genomföra en lagstiftning byggd på de huvudgrunder, varpå nämnda förslag vila, torde, såsom den följande granskningen lär giva vid handen, åtskilliga ganska betydande ändringar i de särskilda bestämmelserna vara erforderliga.

Justitierådet *Sjögren*:

Vidkommande den föreslagna lagen om kontroll å vissa förvärv av rätt till fast egendom eller gruva har jag funnit det remitterade förslagens utförande vara i åtskilliga delar förenat med så stora svårigheter, att jag nödgas ifrågasätta vissa ändringar, som föranleda en tämligen genomgripande omarbetning av förslaget. Huru en sådan omarbetning bör ske, har jag sökt angiva vid granskningen av förslagens särskilda bestämmelser.

Förslaget till lag om kontroll å vissa förvärv av rätt till fast egendom eller gruva.

1 och 2 §§.

Lagrådet:

Med den avfattning, som 1 § erhållit, har det blivit nödigt att i förslaget angiva de särskilda fall, i vilka de i 1 § omnämnda rätts-

subjekten äga förvärva sådan egendom, som i förslaget avses. I följd härav har man i förslaget nödgats upptaga även sådana bestämmelser, som i och för sig betraktade måste anses självklara, t. ex. bestämmelsen i 4 § ävensom i 8 §, så vitt denna avser svenska rättssubjekt. Då förslaget allenast äsyftar att stadga vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom, gruva eller aktier, synes det lämpligare, att de huvudsakliga bestämmelserna i förslaget så avfattas, att de omedelbart giva vid handen, vilka dessa inskränkningar äro, medan däremot i öfrigt rätten att förvärva egendom såsom självklar lämnas oberörd. Om förslaget avfattas på detta sätt och sålunda de huvudsakliga bestämmelserna erhålla formen av förbud i särskilt angivna fall, kommer lagens begränsade syfte att framstå klarare. Med hänsyn till vad sålunda anförts hemställas, att 1 § må utgå, samt att åt de huvudsakliga bestämmelserna i lagen må i formellt hänseende givas den avfattning, som ovan antytts.

Vinner denna hemställan avseende, bör även första stycket av 2 § utgå samt stadgandet angående arv få den plats, som dess egenskap av undantagsbestämmelse påkallar. De skäl, som föranlett, att arv undantagits från de föreslagna inskränkningarna i rätten att förvärva egendom, torde gälla även i fråga om giftorätt och testamente. I anledning härav synes böra föreskrivas, att vad i lagen stadgats om inskränkning i rätten att förvärva fast egendom, gruva eller aktier icke skall äga tillämpning å förvärv medelst arv, giftorätt eller testamente.

3—6 §§.

Justitieråden *Bergman* och *Dyberg*:

Vidkommande frågan, vilka rättssubjekt böra bliva föremål för ifrågavarande lagstiftning, synes icke något vara att erinra mot det remitterade förslaget, så vitt angår de *utländska* rättssubjekten.

De *svenska* rättssubjekt förslaget avser utgöras av alla slags bolag och föreningar med de i 15 § angivna undantagen. Vad härvid först angår handelsbolag, intager förslaget den ståndpunkten, att sådant bolag, vari finnes utländsk bolagsman, underkastas i förslaget närmare angivna inskränkningar i dess verksamhet, varemot övriga handelsbolag äro fritagna från dylika inskränkningar. Mot förslagets ståndpunkt härutinnan synes ej något kunna anmärkas. Om emellertid ovan förordade omläggning av lagförslagets uppställning vidtages, bör 4 § utgå och allenast sådant svenskt handelsbolag, vari finnes utländsk bolagsman, bliva föremål för bestämmelser i förevarande lag. I fråga om föreningar

synes behov ej förefinnas att ålägga ideella föreningar de inskränkningar, som avses med denna lag. Inom dylika föreningar lär ej utländskt inflytande kunna göra sig gällande i den riktning, som lagen vill motverka. Lagbestämmelserna torde således kunna begränsas till att gälla allenast ekonomiska föreningar. Från dessa senare torde böra undantagas de i förslagets 15 § uppräknade föreningarna. Motiven giva vid handen, att de vanliga hypoteksföreningarna icke skola vara inbegripna under stadgandet i sistnämnda paragraf. Dessa föreningar torde dock vara att hänföra till de i paragrafen omnämnda föreningarna med ändamål att främja medlemmarnas ekonomiska intressen genom att anskaffa lån åt medlemmarna. Med hänsyn till hypoteksföreningarnas organisation och verksamhet böra de också otvivelaktigt undantagas från lagens bestämmelser. Detsamma bör gälla om järnkontoret. Med så omfattande undantag från lagens tillämplighet å ekonomiska föreningar kunde det måhända ifrågasättas att helt utesluta sådana föreningar från lagens tillämpningsområde. Detta synes dock ej tillrädligt, enär i sådant fall en alltför lätt tillgänglig utväg stode öppen för utlåningar att med en för ändamålet bildad ekonomisk förening såsom mellanhand i strid med lagstiftningens syfte fritt förvärva egendom här i landet. Såsom i det remitterade förslaget avsetts, kan den nya lagen ej få tillämpning å enkla bolag. Med den av lagrådet förordade förändrade uppställningen av lagförslaget blir det dock ej nödigt att i lagen införa uttryckligt stadgande härom. Vad slutligen angår aktiebolag, torde lagens inskränkande bestämmelser böra, med iakttagande av de i förslagets 15 § angivna undantagen, bli tillämpliga å bolag, vilkas aktiebrev må ställas till innehavaren, samt å de övriga bolag, vilka icke genom intagande i sin bolagsordning av förbehåll, varom nedan vidare förmäles, lämnat erforderlig garanti mot obehörigt utländskt inflytande rörande bolagets angelägenheter.

Beträffande de utländska rättssubjekten synes, i huvudsaklig överensstämmelse med innebörden i det remitterade förslaget, böra i den nya lagen såsom allmän regel stadgas, att utländskt rättssubjekt, som här avses, icke må här i riket inmuta mineralfyndighet eller utan Konungens för varje särskilt fall givna tillstånd här i riket vare sig förvärva fastighet eller förvärva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift.

I motiven till förslagets 3 § har erinrats om, att vid Konungens tillstånd för utlåning att äga och besitta fastighet här i landet pläгат fogas vissa villkor, bland dem ett om skyldighet för utlåningen dels

att alltid hava ett i orten bosatt ombud, som är svensk undersåte, och som vid de tillfällen, då utlänningen icke personligen uppehåller sig i riket, skall äga att i angelägenheter, vilka röra fastigheten, såväl å huvudmannens vägnar mottaga stämningar, kallelser och andra delgivanden som även vid domstolar och hos andra ämbetsmyndigheter å hans vägnar svara, dels ock att hos domstolen ej mindre då ansökning om lagfart göres uppgiva ombudets namn och vistelseort än även sedermera anmäla ombyten av ombud, vid äventyr att, i händelse föreskriften därom skulle finnas icke vara iakttagen, vederbörlig myndighet må på anmälan i förekommande fall å utlänningens vägnar med laga verkan utse ombud. I motiven har därjämte uttalats den meningen, att utan särskild föreskrift Konungen fortfarande skulle äga att vid beviljande av tillstånd till utländskt förvärfv fästa villkor, och att innehållet i sådana villkor lämpligare torde bestämmas i administrativ ordning än genom lag. Med hänsyn till belögenheten hos det ombud, som det enligt nyssberörda villkor ålegat utlänningen att utse, torde dock föreskrift om skyldigheten att utse sådant ombud böra intagas i förevarande lagforslag. Föreskriften bör därvid utvidgas att omfatta jämväl det fallet, att utlänning erhåller Konungens tillstånd att förvärva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift; och torde det vara lämpligast, att anmälan om ombudets namn och vistelseort göres hos Konungens befallningshavande i den ort, där den fastighet eller gruva, tillståndet avser, är belägen.

Åt svenska bolag och föreningar har i förslaget lämnats något större frihet än åt de utländska rättssubjekten. Visserligen skall såsom huvudregel även för de svenska bolagen och föreningarna gälla, att de icke utan Konungens tillstånd må i riket förvärva fastighet eller gruvegendom eller idka gruvdrift. Men från denna regel hava medgivits vissa undantag till lättnad för de svenska bolagen och föreningarna i fall, då sådant ansetts kunna ske utan fara för landets intressen. Undantagen äro emellertid starkt begränsade, och för vinnande av nödigrörelsefrihet utöver vad som följer av undantagen äro de svenska bolagen och föreningarna hänvisade till en utväg, som beretts dem därigenom, att Konungen skall kunna giva sådant bolag eller sådan förening allmänt tillstånd att förvärva fastighet eller gruvegendom eller idka gruvdrift.

Att det svenska näringslivet icke genom ifrågavarande lagstiftning varder betungat med hinderliga föreskrifter i högre grad, än lagstiftningens syfte nödvändigt kräver, är, som förut framhållits, naturligtvis synnerligen angeläget. Den utväg, som svenska bolag enligt förslaget i stor utsträck-

ning måste tillita för att vinna nödig rörelsefrihet, nämligen sökande hos Konungen av allmänt tillstånd till förvärv av egendom, är dock ägnad att väcka avsevärda betänkligheter. Givetvis bör den prövning, som till Konungen inkommande ansökningar av ifrågavarande art skola undergå, så vitt sig göra låter ske efter objektiva och enhetliga grunder. Det lär emellertid ej vara möjligt att i lagen angiva de grunder, som härvid skola tillämpas. Vid sådant förhållande kunna farhågorna för en ojämn och växlande praxis under olika tider i fråga om meddelande av allmänt tillstånd icke helt avvisas, och i betraktande av den inverkan, som en olikhet i befogenheten att förvärva fastighet kan hava på konkurrerande bolags verksamhet, måste det för sådana bolag ofta bliva en svår olägenhet, om växlande åskådningar göra sig gällande vid avgörandet av frågor om meddelande av allmänt tillstånd. Olägenheterna av växlande praxis i dylika frågor framträda ock, om man besinnar, att ett allmänt tillstånd icke gärna kan i något fall beviljas för all framtid utan måste vara underkastat möjligheten att bliva återkallat. Men bortsett härifrån torde mot förslagets bestämmelser i nu förevarande del med fog kunna anmärkas, att svenska bolags och föreningars ifrågavarande rätt till förvärv, åtminstone i vad angår fast egendom, så vitt möjligt bör direkt grunda sig å lag och icke göras beroende av i administrativ ordning meddelat beslut.

Med hänsyn till vad nu anförts framstår det såsom önskvärt, att man vid lösandet av den föreliggande frågan icke behövde hänvisa svenska bolag och föreningar att söka allmänt tillstånd till de rättsförvärv, varom fråga är. Detta synes ock utan åsidosättande av lagens huvudsyfte kunna ske genom utvidgande av de fall, då fritt förvärv må äga rum.

Vad angår aktiebolag, har enligt förslagets 5 § svenskt aktiebolag, vars aktier skola vara ställda till viss man, berättigats fritt förvärva fastighet och gruvegendom samt idka gruvdrift, så framt bolaget i sin bolagsordning intagit förbehåll, att utan Konungens för visst fall givna tillstånd bolagets aktier icke må genom teckning eller överlåtelse förvärvas av vissa angivna rättssubjekt. Vid förslagets avfattande har det ansetts nödigt, att dylikt förbehåll avser alla bolagets aktier. Detta synes dock vara att gå för långt. Syftet med stadgandet måste vara, att genom förbehållet övertägligande utländskt inflytande å bolagets angelägenheter skall vara utestängt. Nämda syfte synes kunna med tillräcklig säkerhet nås, om man uppställer allenast den fordran, att minst en viss kvotdel av bolagets aktier eller, där enligt bolagsordningen alla aktier icke medföra lika rösträtt, av samtliga aktiers hela rösttal skall

vara bunden. Kvotdelens storlek bör bestämmas i lagen och gränsen sättas så lågt, som med bibehållande av nödig trygghet mot ett övervägande utländskt inflytande inom bolaget kan ske. Därest gränsen fastställs på sådant sätt, blir det knappast något utrymme för Konungens dispens från förbudet mot aktiernas fria cirkulation, vadan bestämmelsen härom synes kunna utelämnas. Detta torde även vara lämpligt av annat skäl. Ett bibehållande av denna bestämmelse lärer nämligen nödvändig-göra ytterligare stadganden i förslaget för att bestämma vilken rätt tillkommer den, till vilken överlåtelse skett, under tiden, intill dess Konungens beslut rörande förvärvet meddelats; och vid reglerandet av detta förhållande möta svårigheter, särskilt på grund av sammanhanget med stadgandet i 52 § 2 mom. i lagen om aktiebolag.

Med förslaget lärer vara åsyftat, att från förbudet mot aktieförvärv skola undantagas förvärv genom arv och giftorätt men ej förvärv genom testamente. I överensstämmelse med den åsikt, som av lagrådet uttalats vid 2 §, synes förbudet mot aktieförvärv här lika litet böra gälla förvärv genom testamente som förvärv genom arv eller giftorätt. Därjämte torde för aktieägare, som bekommit aktie genom arv, giftorätt eller testamente, ifrågavarande förbud icke böra medföra inskränkning i rätten till teckning eller erhållande av det antal nya aktier i bolaget, som svarar mot hans andel i det förutvarande aktiekapitalet, eller i den rätt att teckna eller erhålla nya aktier, som vid tiden för hans ursprungliga aktieförvärv enligt bolagsordningen tillkommit aktieägare.

De rättssubjekt, mot vilka förbudet att förvärva aktier skall riktas, torde böra bestämmas till de i förslagets 5 § uppräknade utländska rätts-subjekten, sådana svenska ekonomiska föreningar, som ej falla under bestämmelsen i 15 §, svenska handelsbolag, vari finnes utländsk bolagsman, samt sådana i 15 § ej avsedda svenska aktiebolag, vilkas aktier må ställas till innehavaren, eller vilka, därest aktierna skola vara ställda till viss man, ej i sin bolagsordning intagit förbehåll, som nu är i fråga, jämte sådan bestämmelse angående ändring av bolagsordningen, som här nedan skall vidare omtalas.

I fråga om förbehållets innehåll är slutligen att märka, att av lagens stadgande därom bör otvetydigt framgå, att den i lagen angivna minimikvotdelen måste hänföra sig till storleken av aktiekapitalet eller aktiernas rösttal vid varje tidpunkt allt framgent.

Ovan omnämnda bestämmelse angående ändring av bolagsordning har avseende å det ämne, som behandlas i andra stycket av förslagets 5 §. Det förefaller, som om man, med anknytning till stadgandet i sjätte stycket av 91 § i lagen om aktiebolag, lämpligen skulle

kunna ersätta förslagets ifrågavarande bestämmelse med den fordran, att vid intagande i bolagsordning av förbehåll, varom nu är fråga, tillika skall i bolagsordningen intagas bestämmelse därom, att bolagsordningen, i vad den innefattar nämnda förbehåll, ej må ändras utan Konungens medgivande.

Med tillämpning av det ovan anförda skulle huvudregeln för svenska bolag och föreningar bliva, att handelsbolag, vari finnes utländsk bolagsman, eller ekonomisk förening ej må utan Konungens för varje särskilt fall givna tillstånd här i riket förvärva fast egendom, inmuta mineralfyndighet, förvärva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift, samt att enahanda förbud skall gälla för aktiebolag, vars aktier må ställas till innehavaren, ävensom för aktiebolag, vars aktier skola vara ställda till viss man, och som ej i sin bolagsordning intagit förbehåll av ovan angivna innehåll jämte sådan bestämmelse angående ändring av bolagsordningen, som ovan sagts.

I förslagets 6 § har intagits ett stadgande i syfte att för svenska bolag och föreningar underlätta förvärvandet av vissa fastigheter, vilkas ägande ej kan anses medföra någon fara för landets intressen, även om utländskt inflytande skulle göra sig gällande inom den samfällighet, som äger fastigheten. Ett stadgande i sådan riktning har utan tvivel goda skäl för sig och synes utan fara kunna erhålla betydligt större omfattning än i förslaget skett. Enligt förslaget må svenskt bolag eller svensk förening förvärva hus, tomt, upplagsplats, mindre stenbrott, grus eller lertag, mindre vattenfall, mindre torvmosse eller dylikt, om egendomen av Konungens befallningshavande prövas vara behöflig för bolagets eller föreningens verksamhet. Även om man bortser från svårigheten att rätt verkställa den prövning, som sålunda ålagts Konungens befallningshavande, måste det naturligen bliva fördelaktigare för de svenska bolagen och föreningarna, i fall de inom tillräckligt vida gränser få rätt till fritt förvärv. I sådant avseende synes kunna stadgas, att svenskt bolag och svensk förening må, utan hinder av de i förevarande lag meddelade inskränkande bestämmelserna, fritt förvärva fast egendom intill en viss i areal angiven maximigräns, dock att från medgivandet bör undantagas vattenfall, varur vid vanligt lågvatten kan uttagas mer än visst i lagen angivet antal hästkrafter. Vid arealberäkningen torde oskiftad mark kunna lämnas å sido, varemot i förekommande fall hänsyn måste tagas till den fasta egendom, som vederbörande bolag eller förening redan vid lagens ikraftträdande äger. Då ett sådant stadgande härmed förordas, grundas detta på den uppfattningen, att även om utländskt inflytande är rådande inom ett svenskt bolag eller en svensk förening,

något men för landets intressen icke behöver befaras därav, att bolaget eller föreningen blir ägare till fast egendom av mindre utsträckning eller eljest av mindre betydighet. Olika meningar kunna råda om huru gränserna för det fria förvärvet härvid böra uppdragas, men säkert kunna de göras så rymliga, att hela mängden av näringsidkande bolag, vilkas rörelse ej är fotad på innehav av fastighet i större omfattning, blir i tillfälle att fritt förvärva för näringsdriften nödig fast egendom. Den stora betydelsen härav för näringslivet i det hela ligger i öppen dag. Därest ett stadgande av nu angiven innebörd införes i lagen, torde för underlättande av utredningen i förekommande frågor om lagfart å fång, som här avses, tillika böra föreskrivas, att då lagfart sökes, skall till rätten ingivas en av delägare i handelsbolag eller av styrelseledamöterna i aktiebolag eller förening egenhändigt underskriven försäkran angående arealen av den fasta egendom, bolaget eller föreningen äger, och storleken av vattenfall, som ingår i fång.

Regeringsrådet *Palmgren*:

Med instämmande i vad justitieråden Bergman och Dyberg i övrigt anført lämnar jag utan erinran vad förslaget innehåller om rätt för Konungen att giva svenskt bolag eller svensk förening s. k. allmänt tillstånd att förvärva fast egendom eller inmuta, annorledes förvärva eller bearbeta mineralfyndighet eller idka gruvdrift. Genom införandet av den vidgade möjlighet för svenska aktiebolag till förvärv av fastighet och gruvegendom, som bleve en följd av den ifrågasatta begränsningen av det i 5 § avsedda förbehållet, skulle väl betydelsen av det allmänna tillståndet förminskas men dock ej upphöra. Å andra sidan anser jag berörda begränsning i och för sig så väl grundad, att densamma enligt min mening bör komma till stånd, även om bestämmelsen angående allmänt tillstånd bibehålles.

Justitierådet *Sjögren*:

Genom stadgandet i 3 § införes i lagstiftningen en hittills främmande grundsats, ett koncessionssystem, varigenom i princip jämväl *svenska* bolags och föreningars förvärv av fastighet och gruvegendom göres beroende av Konungens tillstånd. Detta koncessionssystem har icke införts för att möta de faror, som svenska bolags och föreningars okontrollerade förvärvsverksamhet i och för sig kan medföra för det allmännas intressen, utan endast i ändamål att förebygga faran av ett genom dessa sammanslutningar förmedlat *utländskt* förvärv av sådan egendom, som är av särskild vikt för landets näringsliv. Det tvång, som härigenom

lägges på den inhemska samfärdseln, är således icke åsyftat, utan allenast en följd av anordningar, som vidtagits i annat syfte. De hinder och besvär, som genom förslagets bestämmelser skulle tillskyndas den inhemska samfärdseln, äro enligt min uppfattning ägnade att framkalla starka betänkligheter. De ifrågasatta anordningarna skjuta väsentligen över målet; de *syfta* endast att motverka det utländska förvärvet, men *träffa* i vidsträckt omfattning även det inhemska. De väsentliga inskränkningar, som stadgats i fråga om de svenska aktiebolagens rätt att förvärva egendom, hade kunnat undvikas, om man för vinnande av förslagets syfte lagt huvudvikten vid en begränsning av utlännings rätt att förvärva aktier i dessa bolag.

Ett koncessionssystem i fråga om rätten till förvärv av fastighet och gruvegendom kan väl icke helt och hållet undvaras, så framt det syfte, varom nu är fråga, skall kunna vinnas i någon större utsträckning. Men detta system bör i anslutning till nu gällande rätt så vitt möjligt endast avse utländska medborgare och andra utländska rättssubjekt, som i första stycket av 3 § avses. Med utländska rättssubjekt torde emellertid i förevarande hänseende böra likställas svenska aktiebolag, däri utlänningar såsom delägare redan insatt större delen av aktiekapitalet, ävensom sådana svenska bolag, däri utlänningar när som helst kunna förvärva obegränsad delaktighet eller oinskränkt makt, utan att sådant genom lagstiftning kan förhindras. Med utländskt rättssubjekt bör sålunda i nu förevarande hänseende likställas svenskt aktiebolag, vars aktiekapital till större delen, omedelbart eller medelbart, är på utländska händer vid den tid, då lagen träder i kraft. Genom särskilda bestämmelser, som nedan skola angivas, kan och bör man sörja för att aktieförvärv i svenska bolag för framtiden icke får ske okontrollerat. I fråga om svenska aktiebolag, vilkas aktiebrev må ställas till innehavaren, äro sådana bestämmelser icke möjliga att träffa. Jämväl dessa aktiebolag måste därför, oberoende av de nuvarande aktieägarnas nationalitet, i förevarande hänseende underkastas enahanda koncessionstvång som utländska rättssubjekt. Detsamma gäller om svenska handelsbolag, däri finnes utländsk delägare; det kan icke genom lagstiftning förhindras, att den utländske delägaren vinner obegränsad makt inom bolaget. Beträffande samtliga nu omförmälda svenska bolag torde det emellertid undantagsvis kunna inträffa, att koncessionstvånget utan nämnvärd fara kan eftergivnas. Detta bör naturligtvis ankomma på Konungens prövning. Det kan ock ifrågasättas, huruvida icke svenska föreningar, vari utlänningar äro eller kunna bliva medlemmar, böra underkastas enahanda inskränkningar som bolagen. Enligt förslaget bör

denna fråga i princip besvaras jakande. Häremot torde dock invändningar kunna göras från två skilda synpunkter. Å ena sidan äro föreningar, vare sig de bildats för ekonomisk verksamhet eller för annat ändamål, föga ägnade att framkalla sådana faror, varom här är fråga; skogsavverkning, vattenkraftsindustri och gruvdrift kunna icke lämpligen idkas under form av föreningar. Och å andra sidan är föreningslagstiftningen icke så anordnad, att den lämpar sig till grundval för inskränkande bestämmelser i nu ifrågakvarande syfte; effektiviteten av förslagets stadgander denna del torde därför, på sätt vid 15 § skall angivas, vara ytterst ringa.

Bortser man tillsvidare från förslagets stadganden om svenska föreningar, synas bestämmelserna i första stycket av 3 § samt i 4 §, i enlighet med vad ovan sagts, lämpligen kunna ersättas med föreskrifter av innehåll, att utlänning (utländsk medborgare eller annat utländskt rättssubjekt) ej må utan Konungens tillstånd här i riket förvärva fast egendom eller förvärva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift, ej heller i något fall härstädes inmuta mineralfyndighet, samt att vad sålunda är stadgat om utlänning också skall, där ej Konungen på ansökan annorlunda förordnar, äga tillämpning å svenskt handelsbolag, däri finnes utländsk delägare, å svenskt aktiebolag, vars aktiebrev må ställas till innehavaren, ävensom å svenskt aktiebolag, vars aktiekapital vid lagens ikraftträdande till mer än hälften, efter ty aktieboken utvisar, tillhör utländska rättssubjekt eller svenska bolag, som nu nämnts. Stadgandet måste, vad angår handelsbolagen, kompletteras genom bestämmelse, som meddelas i det särskilda förslaget till lag innefattande tillägg till lagen den 28 juni 1895 om handelsbolag och enkla bolag. Måhända kunde ock ifrågasättas en uttrycklig föreskrift av innehåll, att där svenskt aktiebolag, vars aktiekapital vid lagens ikraftträdande innehades till mer än hälften av utländska rättssubjekt eller därmed likställda svenska bolag, gitter visa, att berörda förhållande upphört, Konungen må förordna, att vad i lagen stadgats om inskränkning i rätten att förvärva egendom icke vidare skall äga tillämpning å bolaget. Genom en dylik föreskrift skulle dock endast för ett särskilt viktigt fall meddelas en bestämmelse, som tydligen innefattas i den allmänna regel, som ovan angivits.

Vad angår upptagande i lagen av föreskrift om skyldighet för utländskt rättssubjekt, som med Konungens tillstånd förvärvat fastighet eller gruvegendom härstädes, att här i riket hava ombud med lagstadgad befogenhet, instämmer jag i vad av lagrådets övriga ledamöter yttrats.

Vidkommande andra stycket av 3 § kan anmärkas, att bestämmelsen om »allmänt tillstånd» torde vara ägnad att framkalla betänk-

ligheter med hänsyn till den utsträckning, vari sådant tillstånd enligt förslaget skall erfordras. En dylik koncession skulle för de bolag, som erhålla sådan, skapa ett privilegium, som måste kännas tryckande och måhända obilligt av dem, som representera konkurrerande bolag, vilka icke lyckats erhålla samma förmån. I många fall torde en dylik koncession vara ett oundgängligt villkor för bolagets verksamhet. De bolag, som erhålla koncession, få därigenom en så stark ställning, att konkurrensen för andra bolag blir omöjliggjord. Men även det privilegierade bolagets ställning är osäker; koncessionen måste på given anledning kunna när som helst återkallas. Den otrygghet, som härav måste följa beträffande själva grunden för det privilegierade bolagets verksamhet, är påtaglig. Någon kontroll över det sätt, varpå privilegierade bolag driva sin verksamhet, är icke ifrågasatt och lärers svårigen kunna anordnas. Vad angår det för visst fall givna tillståndet, så är i och för sig mot bestämmelsen härom från juridisk ståndpunkt intet att anmärka, under förutsättning att lagstiftningen i övrigt är så anordnad, att dylik koncession endast behöver sökas av utländska rättssubjekt samt av sådana svenska bolag, som enligt vad ovan framhållits böra underkastas samma koncessionstvång som utländska rättssubjekt. Att i undantagsfall dessa svenska bolag böra efter Konungens förordnande kunna befrias från skyldigheten att söka koncession å varje särskilt förvärv, har ovan anmärkts. Med hänsyn till vad sålunda blivit anført torde stadgandet i andra stycket av 3 § böra utgå.

I förslaget har beretts tillfälle för aktiebolagen att genom bestämmelse i bolagsordningen ställa sig utanför koncessionssystemet. Detta har skett genom stadgandet i 5 §. De villkor, som här uppställas, äro emellertid synnerligen betungande, då de förutsätta ändring i bolagsordning, utgivna aktiebrevs infordrande, påskrift å varje aktiebrev o. s. v. Och redan den omständigheten, att en enda aktie innehaves av utländsk man, hindrar bolaget att begagna sig av denna utväg. Detta förhållande kunde föranleda föreskrift, att »allmänt tillstånd» skulle kunna erhållas, då icke samtliga aktier, utan endast en viss kvotdel vore skyddad mot faran att komma på utländska händer. Härpå är ock förslaget väsentligen byggt. Detta framgår väl icke av stadgandet i 5 §, men följer av den föreslagna nya lydelsen av 94 § aktiebolagslagen. Meningen är, att då betryggande bestämmelser i berörda avseende föreligga i bolagsordningarna, »allmänt tillstånd» skall erhållas. På sådant sätt skulle alltså aktiebolagen vinna rätt att fritt förvärva fastighet och gruvegendom, ändock att förutsättningarna för tillämpning av 5 § ej äro för handen. Men detta måste, såsom ovan anmärkts, väcka betänk-

ligheter, så vitt »allmänt tillstånd» skall erfordras i den utsträckning, som förslaget förutsätter. Den utväg, som sålunda anvisats åt aktiebolagen för vinnande av »allmänt tillstånd», är ock förenad med stora praktiska olägenheter. Nuvarande svenska aktiebolag, som anse sig behöva »allmänt tillstånd», synas i de flesta fall bliva nödsakade att ändra sina bolagsordningar, infordra aktiebrev o. s. v. Därjämte kan anmärkas, att de nya stadgandena i aktiebolagslagen, som fordras för genomförande av de i förslaget avsedda ändringar i bolagsordningarna, råka i strid med den i sakens natur liggande grundsats, att rättsförhållandet mellan utgivna aktier icke genom beslut å bolagsstämma må rubbas utan samtliga aktieägarnas samtycke. Även om man icke åt nu angivna särskilda förhållanden vill tillerkänna en avgörande betydelse, kvarstår i allt fall den allmänna anmärkning, att huru man än söker ordna de praktiskt nödvändiga undantagen från den i andra stycket av 3 § givna regeln, den inhemska samfärdseln i fråga om förvärv av fastighet och gruv-egendom måste bliva beroende av koncession — vare sig allmän eller speciell — i en utsträckning, som innebär en avgjord brytning med nu rådande rättsuppfattning.

I anledning av dessa svårigheter anser jag mig böra ifrågasätta, huruvida icke grundsatsen i 12 § av förslaget, såvitt densamma innefattar förbud för utlänningar att utan Konungens tillstånd förvärva aktier i svenska fastighets- och gruvaktiebolag, kunde komma till en så vidsträckt användning, att koncessionstvånget vidkommande svenska bolags förvärv av fastighet och gruvegendom kan inskränkas till sådana svenska bolag, som enligt vad ovan sagts i förevarande hänseende måste likställas med utländska rättssubjekt. En sålunda utsträckt användning av grundsatsen i 12 § innebär naturligtvis icke, att berörda grundsats skulle tillämpas å svenska aktiebolag utan åtskillnad. En nödig begränsning vinnes, om i lag beredes möjlighet för aktiebolag att i sin bolagsordning införa bestämmelse, genom vilken bolaget betages möjligheten att omedelbart eller genom förmedling av annat bolag förvärva sådan egendom, som bör skyddas mot utländskt förvärv. Vidkommande betydenheten av den egendom, som skulle skyddas, kunna naturligen råda skilda meningar, enär förhållandena äro så olika i olika delar av landet samt inom skilda näringsgrenar. Varken tomt i stad eller egentlig jordbruksfastighet på landet torde emellertid behöva särskilt skyddas mot utländskt, genom svenskt aktiebolag förmedlat förvärv. Gent emot vad i 12 § föreslagits anser jag mig dock böra ifrågasätta ett väsentligen ökat skydd. Att begränsa skyddet till fastigheter, som hava en areal av minst 2,000 hektar eller till vattenfall om 1,000 naturhästkrafter, synes mig icke

tillräckligt effektivt. Å andra sidan synes mig förslaget i 6 § hava gått alldeles för långt i motsatt riktning, då det föreskrivits, att Konungens befallningshavande skall meddela ett slags koncession t. ex. för ett bolags förvärv av en tomt, en upplagsplats, ett grustag eller dylikt. Gränsen bör dragas så, att det bolag, vars aktier få fritt förvärfvas av utlänningar, betages möjligheten att i avsevärd utsträckning idka vare sig skogsavverkning från egna skogar eller vattenkraftsindustri med tillhjälp av egen vattenkraft. Man kunde måhända förslagsvis beträffande fast egendom tillsvidare stanna vid en areal av 500 hektar samt i fråga om vattenfall vid exempelvis en krafttillgång av 250 turbinhästkrafter. Beträffande gruvdrift skulle i överensstämmelse med förslaget skyddet icke vara beroende av gruvegendomens storlek eller beskaffenhet.

Med hänsyn till vad sålunda anförts kunde stadgandena i 5 och 6 §§ måhända ersättas av föreskrift av innehåll, att utlänning eller svenskt bolag, som enligt vad ovan sagts bör ifråga om förvärv av fastighet och gruvegendom likställas med utländskt rättssubjekt, ej må utan Konungens tillstånd med full rättsverkan förvärva aktier i svenskt aktiebolag, som äger fast egendom utöver 500 hektar eller vattenfall utöver 250 turbinhästkrafter eller gruvegendom, ej heller i svenskt aktiebolag, som icke i sin bolagsordning infört förbehåll, att bolaget varken må förvärva egendom, som nu nämnts, eller aktier i svenskt aktiebolag, som äger dylik egendom eller kan förvärva sådan, d. v. s. i sin bolagsordning icke intagit förbehåll, som nu är sagt. Vidare borde föreskrivas, att förbehåll av nämnda art ej må ändras utan Konungens medgivande, samt att förvärv, som skett i strid mot dylikt förbehåll, skall vara ogillt. Det ligger i sakens natur, att vad sålunda sagts om inskränkning i rätten att förvärva aktier icke kan äga tillämpning å förvärv av aktier, som må ställas till innehavaren. Måhända bör dock för tydlighets skull uttrycklig bestämmelse givas härom. Det kunde ock ifrågasättas att jämväl göra undantag för de fall, då överlåtelse skett från utlänning eller bolag, som ovan nämnts, så framt överlåtaren förvärvat aktierna enligt äldre rätt eller överlåtarens förvärv skett med vederbörligt tillstånd. Men då det synes kunna antagas, att i dessa fall tillstånd i regel utan vidare kommer att beviljas, torde ett stadgande, som för dessa fall uttryckligen fastslår en undantagsställning, icke vara behöfligt.

Då ovan framhållits, att tillstånd i vissa fall skulle erfordras för att *med full rättsverkan* förvärva aktier, avses härmed, att en överlåtelse skulle mellan dem, som slutit avtalet, vara giltig enligt vanliga regler, under det att däremot för överlåtelsens fulla rättsverkan mot bolaget

tillstånd skulle erfordras. För genomförande härav kunde det stadgas, att där aktier överlåtas, till vilkas förvärv tillstånd erfordras, utdelning å aktierna ej må lyftas, ej heller rösträtt å bolagsstämma för dem utövas, innan det visats, att tillstånd till förvärvet lämnats eller att aktierna överlåtits till någon, som utan tillstånd äger förvärva dem. Detsamma skulle gälla, då aktier i svenskt aktiebolag tecknats av den, som icke utan tillstånd må förvärva dem.

Vad sålunda är sagt avser endast överlåtelse (»frivillig överlåtelse»), icke exekutivt förvärv. Sistnämnda slag av förvärv torde för de rättssubjekt, varom här är fråga, vara av mycket ringa praktisk betydelse. För fullständighetens skull bör dock en bestämmelse även härom givas. Då förvärv å exekutiv auktion måste vara ovillkorligt, kunde stadgas, att där utlänning eller svenskt bolag, som efter vad ovan sagts bör i fråga om förvärv av fastighet och gruvegendom likställas med utländskt rättssubjekt, vill å sådan auktion inropa aktier, till vilkas förvärv tillstånd erfordras, bevis om meddelat tillstånd skall vid auktionen förete, vid äventyr att inropet eljest är ogillt. Ett undantagsstadgande för det fall, att aktierna äro pantsatta, torde icke böra ifrågakomma. Däremot bör i anledning härav, på sätt nedan vid 12 § skall angivas, en särskild bestämmelse meddelas angående lagens tillämpning å äldre rättsförhållanden.

Då det ofta torde förekomma, att utländsk medborgare, som är anställd hos svenskt aktiebolag, förvärvar enstaka aktier i bolaget, kunde för sådant fall föreskrivas, att Konungens befallningshavande i det län, där bolagets styrelse har sitt säte, finge åt sådan person på ansökan meddela tillstånd att förvärva aktier i bolaget till visst mindre antal. Vid prövningen av en dylik ansökan måste Konungens befallningshavande naturligtvis tillse, att icke genom bifall till ansökningen uppstår fara, att makten inom bolaget övergår å utländska händer.

7 §.

Justitierådet *Bergman*, regeringsrådet *Palmgren* och justitierådet *Dyberg*:

Om, på sätt ovan föreslagits, den i 6 § förutsatta prövningsrätten borttages, kunna föreskrifterna i 7 §:s fem första stycken ersättas av ett stadgande av innehåll, att den, som vill söka Konungens tillstånd att förvärva fast egendom, skall inom viss angiven tid till Konungens befallningshavande i det län, där den fasta egendomen är belägen, ingiva sin ansökan jämte bestyrkt avskrift av fångeshandlingen, varefter

det skall åligga Konungens befallningshavande att med eget utlåtande skyndsamt insända handlingarna till vederbörande statsdepartement, samt att om den föreskrivna tiden försittes eller ansökan, som i behörig tid ingivits, varder av Konungen avslagen, fånget skall vara ogillt.

I förslaget har den tid, inom vilken ansökan skall ingivas till Konungens befallningshavande, satts till ett år efter det fånget skedde. Frågan om överlåtelsens slutliga giltighet bör uppenbarligen icke hållas öppen längre, än som är nödvändigt. Med hänsyn härtill synes det vara önskvärt, att nämnda tid av ett år väsentligt förkortas, men måhända kan detta icke ske, utan att motsvarande bestämmelse i lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom ändras till överensstämmelse härmed.

Justitierådet *Sjögren*:

Vad i 7 § stadgas om Konungens befallningshavandes prövning bör utgå, så framt koncessionstvånget vid förvärv av fast egendom inskränkes på sätt av mig ifrågasatts. Vidkommande stadgandet i övrigt kan anmärkas, att den tid av ett år, inom vilken förvärvaren skall ingiva sin ansökan, synes alltför lång. Bestämmelsen är hämtad från lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom. Men om i förevarande lag koncessionstvånget i fråga om förvärv av fast egendom inskränkes på sätt av mig ifrågasatts, bliva de fall, då en samtidig tillämpning av båda lagarna förekommer, mycket sällsynta. Man synes därför under denna förutsättning kunna här införa den fatalietid, som för nu ifrågavarande fall är den lämpliga. Jämväl i andra mindre viktiga hänseenden torde bestämmelserna böra undergå någon jämkning och utveckling. Det kunde stadgas, att där fast egendom överlåtes till utlänning eller till sådant svenskt bolag, som efter vad ovan sagts bör likställas med utländskt rättssubjekt, ansökan om tillstånd till förvärvet med bifogande i bestyrkt avskrift av fångeshandlingen skall till Konungen ingivas inom två månader från det fånget skedde, att lagfart å fånget ej må beviljas, innan Konungens tillstånd till förvärvet meddelats, att där tiden för ansökans ingivande försittes eller ansökan, som ingivits inom föreskriven tid, avslås, avtalet skall återgå, samt att i sådant fall, där på grund av fånget ansökan om lagfart förklarats vilande, samma ansökan skall av rätten på anmälan avslås. Vad sålunda är sagt avser endast överlåtelse. Angående förvärv å exekutiv auktion får jag hänvisa till min anmärkning vid 8—10 §§.

8—10 §§.

Justitierådet *Bergman*, regeringsrådet *Palmgren* och justitierådet *Dyberg*:

Varder förslaget uppställning ändrad i den riktning, som av lagrådet förordats, föranledes därav en annan avfattning av 8 §.

Med bestämmelsen i första punkten av förslaget 9 § torde vara avsett att uttala, att fast egendom, som förvärvas enligt vad i 8 § sägs, skall åter avyttras inom sådan tid, att lagfart å fånget kan sökas, förrän tre år förflutit från det den exekutiva auktionen vunnit laga kraft, därest ej dessförinnan antingen förhållande, på grund varav vid tiden för auktionen inroparen icke ägt att utan Konungens tillstånd inköpa egendomen annorledes än å exekutiv auktion, upphört att föreligga eller ock inroparen erhållit Konungens tillstånd att behålla egendomen. I anslutning härtill torde andra punkten i paragrafen innebära, att om nämnda tid av tre år tilländalupit och det ej visas, att dessförinnan hinder, som nyss är sagt, blivit undanröjt eller inroparen erhållit Konungens tillstånd att behålla egendomen, samt av lagfartsprotokollet ej framgår, att egendomen är avyttrad, Konungens befallningshavande skall förordna om egendomens försäljning å offentlig auktion. För att giva bättre uttryck för denna innebörd böra ifrågavarande bestämmelser erhålla en annan avfattning. Härtill bör lämpligen fogas en föreskrift, huru tillstånd att behålla en å exekutiv auktion inropad fast egendom bör sökas.

I fråga om innebörden av stadgandet i första stycket av 10 § torde gälla detsamma, som anförts beträffande första punkten i 9 §. För försummelse från köparens sida att inom föreskriven tid åter avyttra den å auktionen inköpta mineralfyndigheten eller gruvlägenheten har icke ansetts böra stadgas samma påföljd som i 9 §, d. v. s. egendomens försäljning genom Konungens befallningshavandes försorg. I stället stadgas i andra stycket av 10 §, att försöks- eller gruvarbete, som köparen efter nämnda tid företager, skall vara utan verkan till bevarande av rätt till fyndigheten eller gruvlägenheten. Detta torde innebära, att köparens nämnda arbete icke kan hindra gruvanläggningens sönande och gruvrättighetens förverkande.

Det synes med fog kunna ifrågasättas, huruvida den stadgade påföljden kan bli så verksam, som därmed torde åsyftats.

Därest 39 § gruvestadgan komme att tolkas så, att köparen under året närmast efter det auktionen vunnit laga kraft finge med laga verkan fullgöra arbetsskyldigheten jämväl för de fyra närmast följande åren,

skulle först efter utgången av det därpå följande kalenderåret gruvanläggningen kunna vara sönad. Köparen skulle således kunna under åtminstone sex år bearbeta fyndigheten utan att behöva befara inmutning av densamma från annat håll.

Det torde vidare icke vara säkert, att den föreslagna påföljden får den avsedda verkan, i händelse köparen utarrenderar gruvegendomen till någon, som äger att fritt bearbeta sådan, och denne fullgör den föreskrivna arbetsskyldigheten.

Skulle inropet å den exekutiva auktionen omfatta allenast en andel i gruvan, torde påföljden kunna bli utan all betydelse. Då en gruvanläggning endast i sin helhet torde kunna sönas, lärer, om övriga delägare fullgöra arbetsskyldigheten, något sönande av gruvanläggningen icke kunna ifrågakomma.

På grund härav synes det kunna ifrågasättas, om det icke vore lämpligare att såsom påföljd stadga, att köparen, om flera äro delägare i gruvan, skall hava till dessa förverkat sin lott i gruvan och dess tillhörigheter — detta i analogi med det i 65 § gruvestadgan avsedda fallet, att delägare underlåter att betala tillskott — samt att, om andra delägare icke finnas, det skall så anses, som hade vid den föreskrivna tidens utgång gruvanläggningen blivit sönad och den på mutsedeln grundade rätten förverkad.

Justitierådet *Sjögren*:

Förebilden till de i 8—10 §§ givna stadganden finnes i lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom. De skäl, som föranlett motsvarande synnerligen invecklade bestämmelser i nämnda lag, synas emellertid föga tillämpliga å nu ifrågavarande förhållanden. Faran att utländsk kredit skulle beviljas i ändamål att vid inträffande allmänna kris framkalla tvångsrealisation torde vara ytterst ringa. Den utredning, som kräves för ärendets prövning, är också väsentligen olika. Med hänsyn härtill torde saken i nu förevarande fall lämpligen böra ordnas på sådant sätt, att stadgandena i 8—10 §§ kunna ersättas av enklare bestämmelser. Då vid exekutiv auktion äganderättsförvärvet icke kan göras beroende av en Konungens efterföljande prövning, synes man kunna föreskriva, att Konungens tillstånd i detta fall bör inhämtas på förhand. Att tiden härför kan bli tämligen kort, kan icke vara avgörande. Icke heller kan såsom skäl mot en dylik anordning anföras, att densamma för utlänningen skulle bli alltför obekvämt. Det föreligger icke något allmänt svenskt intresse att för utlänning bana bred väg till ett dylikt förvärv.

Det synes ock föga lämpligt att, såsom i förslaget skett, tillåta utlänning att göra inrop, som medför ovillkorlig skyldighet att betala köpeskillingen, men endast villkorlig rätt till den inropade egendomen. Vare sig man väljer den ena utvägen eller den andra, lär för övrigt resultatet, praktiskt sett, bli ungefär detsamma. Inrop å exekutiv auktion torde ytterst sällan komma att ske av utlänning. Vad om utlänning sålunda sagts gäller ock om sådant svenskt bolag, som enligt vad ovan anmärkts bör likställas med utländskt rättssubjekt.

Emellertid bör undantag göras för det fall, att inrop ägt rum för skyddande av inteckning eller fordran, som i 11 kap. 2 § jordabalken sägs. I detta fall bör icke blott inrop fritt få ske av utlänning eller därmed likställt svenskt rättssubjekt, utan ock egendomen av inroparen få förvärvas utan skyldighet att åter föryttra densamma. En sådan anordning synes vara betingad av fastighetskreditens intresse. Resultatet torde även på denna punkt, praktiskt sett, bli ungefär detsamma, vare sig man väljer förslagets bestämmelser eller den enklare utväg, som av mig ifrågasatts. Ty även enligt förslagets bestämmelser lär inroparen i nu avsedda fall nästan undantagslöst få behålla fastigheten, så länge han vill. Köpeanbud, som kunde läggas till grund för Konungens prövning av frågan, huruvida ägaren kan utan förlust sälja egendomen, lär icke kunna anskaffas genom offentlig myndighets försorg. För prövning av nämnda fråga fordras ock angående egendomens förvaltning en fullständig redovisning, som torde vara svår att kontrollera. Vad i tredje stycket av 9 § i förslaget med »särskilt hinder» avses är dunkelt. Om därmed åsyftas det fall, att inropet kan antagas hava skett för att kringgå lagen, torde bestämmelsen komma att sakna praktisk betydelse. Begränsar man i förevarande lag koncessionstvånget i fråga om förvärv av fastighet på sätt av mig ifrågasatts, finnes i allt fall icke tillräcklig anledning att taga bestämmelserna i 1906 års ovan anförda lag till förebild; en samtidig tillämpning av båda lagarna blir då mycket sällsynt. Det synes under denna förutsättning allenast böra, vad fast egendom angår, föreskrivas, att där utlänning eller svenskt bolag, som efter vad ovan sagts bör likställas med utländskt rättssubjekt, vill å exekutiv auktion inropa fast egendom här i riket, vid inropet skall företes bevis om Konungens tillstånd till förvärvet, vid äventyr att inropet eljest är ogillt, utan så är att inropet skett för att skydda inteckning eller fordran, som i 11 kap. 2 § jordabalken sägs; och skulle i sådant fall vad i lagen stadgats om inskränkning i rätten att förvärva fast egendom icke äga tillämpning å förvärvet.

I enlighet med vad sålunda ifrågasatts rörande fastighetsförvärv

ä exekutiv auktion, torde beträffande gruvegendom allenast böra föreskrivas, att där utlänning eller svenskt bolag, som enligt vad ovan anmärkts bör likställas med utländskt rättssubjekt, vill å exekutiv auktion inropa gruvegendom här i riket, bevis om Konungens tillstånd till förvärvet skall vid inropet företes, vid äventyr att inropet eljest är ogillt. Ett undantagsstadgande för det fall, att egendomen är pantsatt, torde här lika litet som vid aktieförvärv böra ifrågakomma.

11 §.

Justitierådet *Bergman*, regeringsrådet *Palmgren* och justitierådet *Dyberg*:

Föreskriften i första punkten av förslagets 11 § torde ej medföra det skydd mot utländskt förvärv av gruvegendom här i riket, som därmed lärer avsetts. Vad i fråga om andra stycket i 10 § anförts synes i huvudsak även här äga motsvarande tillämpning. Lämpligare än förslagets stadgande synes det vara att beträffande förvärv av gruvegendom meddela en bestämmelse liknande vad vid 7 § föreslagits om förvärv av fast egendom. De skäl, som där föranlett stadgandet, att Konungens tillstånd att förvärva egendom skall sökas inom viss angiven tid, torde påkalla ett liknande stadgande i fråga om gruvegendom. Här föreligger visserligen den olikheten, att överlåtelse av gruvegendom icke behöver ske genom skriftlig handling. Hinder torde dock ej möta att föreskriva, att när Konungens tillstånd till sådant förvärv sökes, vid ansökningsen skall fogas en rörande fånget upprättad, egenhändigt under-tecknad och bevittnad överlåtelsehandling. Tiden, inom vilken ansökan skall ingivas till vederbörande statsdepartement, torde kunna bestämmas till tre månader från det fånget skedde. Försittes den föreskrivna tiden, eller varder ansökan, som ingivits i behörig tid, avslagen av Konungen, bör påföljden, liksom i fråga om förvärv av fast egendom, vara fångets ogiltighet. Då emellertid även för utlännings och med honom likställda svenska rättssubjekts rätt att bearbeta mineralfyndighet eller gruvlägenhet erfordras Konungens tillstånd, bör härjämte, i huvudsaklig överensstämmelse med vad i förslaget skett, stadgas, att om någon å inmutad mineralfyndighet eller gruvlägenhet, som han enligt förslagets bestämmelser icke ägt att utan Konungens tillstånd bearbeta, utan sådant tillstånd företager försöks- eller gruvarbete, detta arbete skall vara utan verkan till bevarande av rätt till fyndigheten eller gruvlägenheten.

Förslagets mening är uppenbarligen, att om i stället för fullgörande av föreskriven arbetsskyldighet avgift erlägges enligt 41 § gruvestadgan,

även detta, när det sker, innan Konungens tillstånd till bearbetningen erhållits, skall vara utan verkan i nyssnämnda avseende. Måhända bör detta för tydlighetens skull utsägas i lagtexten.

Stadgandet i andra punkten av förslaget 11 § torde, såsom utgörande en övergångsbestämmelse, lämpligen böra flyttas till förslaget föreskrift om lagens ikraftträdande och synes i sammanhang därmed böra utvidgas att hänsyfta jämväl på förbudet för vissa svenska rättssubjekt att utan Konungens tillstånd bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift.

Justitierådet *Sjögren*:

De i 11 § meddelade bestämmelserna, som i huvudsak återgiva motsvarande regler i gruvestadgan, äro visserligen mindre tillfredsställande, men utan föregående utredning anser jag mig icke kunna ifrågasätta, att i gruvlagstiftningen vidtagas större ändringar i detta sammanhang. Dylika ändringar torde icke heller av nu förevarande förslag vara obetingat påkallade, enär berörda bestämmelser, om ock bristfälliga, i allt fall torde i stort sett vara tillräckliga för att avhålla från utländskt förvärv av svensk gruvegendom utan Konungens medgivande. Jag får därför allenast hemställa, att förevarande stadgande, som bör innehålla bestämmelse om påföljden vid överträdelse av ovan vid 3—6 §§ angivna förbud, må jämkas till full överensstämmelse med förbudet, varvid särskilt må erinras, att detta förbud avser att begränsa icke blott rätten att förvärva, utan även rätten att bearbeta inmutad mineralfyndighet eller gruvlägenhet.

12 §.

Justitierådet *Bergman*, regeringsrådet *Palmgren* och justitierådet *Dyberg*:

Syftet med de i denna paragraf föreslagna bestämmelserna eller att skydda fastigheter och gruvor, som redan vid lagens ikraftträdande tillhöra svenska aktiebolag, från att medelbart komma i utländsk ägo genom aktieförvärv kan vinnas även på det sätt, att i ordningen för vederbörande aktiebolag varder infört sådant förbehåll, som i 5 § avses. Därest, såsom inom lagrådet ifrågasatts, nämnda förbehåll anses kunna inskränkas till att omfatta allenast en viss kvotdel av aktiekapitalet eller aktiernas hela rösttal, torde följdriktigheten kräva, att sedan i 12 § åsyftat aktiebolag genomfört dylikt förbehåll, de aktier, som falla utanför den

antagna kvotdelen, icke vidare varda bundna av den i paragrafen föreslagna begränsningen med avseende å överlåtelse av aktierna. Härom synes alltså under berörda förutsättning stadgande böra i förslaget intagas.

Förslagets mening lär vara, att bolag av ifrågavarande art, vilka givetvis kunna hava legitimt behov att förvärva fastighet eller gruv-egendom, skola, därest förbehåll enligt 5 § icke kan genomföras eller intill dess sådant förbehåll trätt i verket, kunna, om förhållandena därtill giva anledning, erhålla s. k. allmänt tillstånd. Om, på sätt inom lagrådet hemställt, bestämmelsen om allmänt tillstånd bortfaller, är denna utväg stängd. I fråga om vissa bolag skulle i allt fall betänklighet icke böra möta emot att i lagen giva dem rätt att förvärva fastighet och därmed likställd egendom. För den händelse nämligen vid lagens ikraftträdande samtliga aktierna eller, så vida förbehållet enligt 5 § begränsas till en kvotdel av aktiekapitalet eller aktiernas hela rösttal, den angivna kvotdelen skulle ägas av svenska medborgare och således på grund av 12 §:s innehåll för framtiden vara uteslutna från möjligheten att genom överlåtelse komma i utländsk ägo, vore det svenska inflytandet inom bolaget i behörig mån tryggt. Att härvid kunde komma i betraktande endast de aktier, som ägdes av svenska medborgare, men icke de, som ägdes av andra svenska rättssubjekt, beror därpå, att dessa sistnämnda vid ifrågavarande tid i regel icke kunna tänkas vara effektivt skyddade mot utländskt inflytande. I förslaget borde följaktligen införas ett stadgande av innehåll, att om vid lagens ikraftträdande av aktierna i aktiebolag, som avses i denna paragraf, minst så många ägas av svenska medborgare, att de motsvara angiven del av hela aktiekapitalet eller, där enligt bolagsordningen lika rösträtt icke tillkommer alla aktierna, av samtliga aktiers hela rösttal, bolaget, sedan brev å detta antal aktier av styrelsen försetts med stadgad påskrift och anteckning härom gjorts i aktieboken, må, utan hinder därav att bolagsordningen icke innehåller förbehåll, varom i 5 § förmäles, här i riket utan Konungens tillstånd förvärva fast egendom, inmuta mineralfyndighet, förvärva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift.

Med avseende å denna paragraf må för övrigt framhållas, att den förutsättning för aktiebolags hänförlighet under paragrafens föreskrifter, som består däri, att bolaget redan äger fast egendom med en areal av mer än 2,000 hektar, av praktiska skäl icke synes böra omfatta å bolaget tillhörig fastighet belöpande andel i mark, som vid skifte lämnats odelad eller avsatts för gemensamt behov. Häremot torde så mycket mindre betänklighet böra möta, som den till arealen bestämda mark, tillhörig sådana bolag, som man med stadgandet vill träffa, säkerligen

i flertalet fall överstiger det angivna beloppet. Det torde även kunna ifrågasättas, huruvida uttrycket »naturhästkrafter» i det sammanhang, vari det i paragrafen begagnas, kan anses lämpligt, och om det icke bör utbytas mot något annat.

Varder 5 § ersatt av ett stadgande med det innehåll, som förut antytts, föranledas därav vissa ytterligare ändringar i första stycket av 12 §.

Enligt paragrafens andra stycke skulle utdelning å aktie kunna ske, så snart aktiebrevet blivit för styrelsen företett. För säkerställande av det åsyftade ändamålet synes dock böra föreskrivas, att aktiebrevet skall av styrelsen försees med stadgad påskrift och anteckning härom göras i aktieboken, innan utdelning å aktien må äga rum.

Det är tydligtvis förslagets mening, att bestämmelserna om styrelsens skyldighet att förse aktiebrev med påskrift och att om verkställd påskrift göra anmärkning i aktieboken skola gälla även beträffande aktiebrev, som kunna komma att utgivas i anledning av ökning av aktiekapitalet, i den mån aktierna falla under den i paragrafen stadgade begränsningen. Vid förslagets omarbetning bör tillses, att detta tydligare framgår av ordalagen.

Justitierådet *Sjögren*:

I princip innefattas huvudstadgandet i första stycket av 12 § i de bestämmelser, som angivits i min anmärkning till 3—6 §§ av förslaget. Så framt koncessionstvånget i fråga om förvärv av fastighet och gruvegendom inskränkes i överensstämmelse härmed, skulle jämväl de tre sista styckena av 12 § utgå. Av innehållet i övrigt av 12 § bör däremot såsom allmän regel bibehållas bestämmelsen, att utlänning och svenskt bolag, som enligt vad ovan sagts bör med utländskt rättssubjekt likställas, må utan hinder av lagens bestämmelser äga rätt att såsom aktieägare teckna eller erhålla det antal nya aktier i bolaget, som svarar mot deras andel i det förutvarande aktiekapitalet. Likaså bör bibehållas föreskriften, att utlänning och svenskt bolag, som bör likställas med utländskt rättssubjekt, må därutöver utan hinder av denna lag behålla den rätt att teckna eller erhålla nya aktier, som vid lagens trädande i kraft enligt bolagsordningen må tillkomma dem såsom aktieägare.

Jämväl en annan bestämmelse i syfte att bevara förvärvad rättsställning torde vara erforderlig. Av vedertagna grundsatser om nya lagars tillämpning å äldre rättsförhållanden torde följa, att föreskrift bör

meddelas av innehåll, att utan hinder av denna lag utlänning och svenskt bolag, som bör därmed likställas, må i enlighet med hittills gällande rätt förvärva aktier, vartill de hade panträtt vid den tid, då lagen trädde i kraft. Analogivis kunde ett dylikt stadgande tillämpas å gruvegendom i motsvarande fall.

13 §.

Justitierådet *Bergman*, regeringsrådet *Palmgren* och justitierådet *Dyberg*:

I första stycket av denna paragraf stadgas straff för bland annat underlåtenhet av ledamot i aktiebolags styrelse att iakttaga föreskriften i 12 § andra stycket första punkten, vare sig underlåtenheten är uppsåtlig eller ej. I de övriga fall, som i förstnämnda stycke avses, liksom i 132 § aktiebolagslagen, som innehåller samma strafflatitud för delvis likartade förseelser, förutsättes däremot, att uppsåt förelegat. Med hänsyn härtill synes styrelseledamots underlåtenhet i omförmälda avseende böra bestraffas enligt nämnda stycke endast därest försummelsen skett⁹ uppsåtligen, varemot i annat fall underlåtenheten bör drabbas av det i paragrafens andra stycke stadgade lindrigare straffet.

Om förslagets 6 § ersättes av ett stadgande med den innebörd, som ovan föreslagits, bör i 13 §:s första stycke stadgas straff för den, som mot bättre vetande meddelar oriktig uppgift i försäkran, som enligt samma stadgande ingives till rätten, och paragrafens andra stycke utvidgas att omfatta det fall, då oriktig uppgift eljest lämnas i nämnda försäkran.

Skall bestämmelsen i 12 § andra stycket om skyldighet för styrelsen att förse brev å aktier, som äro underkastade den i paragrafen stadgade inskränkningen i rätten att förfoga över dem, gälla även aktiebrev, som utfärdas i anledning av aktiekapitalets ökning, bör i första stycket av 13 § jämväl stadgas straff för styrelseledamot, med vars begivande utfärdas aktiebrev, vilket mot föreskriften i 12 § andra stycket ej försetts med påskrift, som där sägs. Aktiebolagslagen innehåller i tredje punkten av 132 § en motsvarande bestämmelse.

Slutligen torde till 13 § böra fogas en föreskrift, att straff, som i paragrafen är stadgat, ej må tillämpas, där förseelsen enligt allmänna strafflagen bör beläggas med strängare straff. Ett liknande stadgande finnes i 132 § aktiebolagslagen.

Justitierådet *Sjögren*:

Av vad vid 3—6 §§ och 12 § av mig anförts framgår, att enligt min mening de i 13 § meddelade straffbestämmelserna böra utgå. Däremot bör upptagas en föreskrift av innehåll, att ledamot av aktiebolags styrelse, som mot bättre vetande låter verkställa utdelning i fall, då sådan enligt vad vid 3—6 §§ anmärkts icke må lyftas, bör straffas med böter från och med femtio till och med två tusen kronor eller fängelse.

15 §.

Justitierådet *Bergman*, regeringsrådet *Palmgren* och justitierådet *Dyberg*:

Bestämmelsen i första stycket av denna paragraf torde innebära, att vad ifrågavarande lagförslag innehåller om inskränkning i rätten för vissa bolag och föreningar att förvärva fast egendom, inmuta mineralfyndighet, förvärva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift så ock att förvärva aktier i vissa bolag icke skall äga tillämpning i avseende å de i paragrafen särskilt uppräknade bolagen och föreningarna. Däremot skall givetvis 12 §:s bestämmelse, att de aktier i vissa bolag, vilka vid lagens trädande i kraft äro tecknade eller innehavas av svenska medborgare, bolag, föreningar, andra samfälligheter eller stiftelser, icke må genom teckning eller överlåtelse förvärfvas av utländska och vissa svenska rättssubjekt, gälla även i fråga om de aktier, som vid nämnda tid äro tecknade eller innehavas av de i 15 § särskilt angivna bolagen och föreningarna. För vinnande av större tydlighet i detta hänseende bör någon jämkning i paragrafens avfattning vidtagas.

Beträffande 15 § hänvisas i övrigt till vad rörande densamma anförts under 3—6 §§.

Justitierådet *Sjögren*:

Att de bolag, som angivits i första stycket av 15 §, böra undantagas från lagens bestämmelser, är otvivelaktigt. Men då inskränkningar i rätten att förvärva egendom av mig förordats endast i fråga om utländska rättssubjekt och vissa svenska bolag, som på sätt ovan anmärkts böra med dem likställas, följer härav, att enligt min mening i förevarande stadgande icke behöva undantagas särskilda slag av svenska föreningar.

Det har ovan av mig framhållits, att föreningslagstiftningen icke är så anordnad, att den lämpar sig till grundval för inskränkande

bestämmelser i förslaget syfte. Riktigheten av detta påstående synes mig bestyrkt genom vad förslaget i denna del innehåller. Sedan i andra stycket av 3 § och i 6 § svenska föreningar i allmänhet underkastats koncessionstvång, göres i förevarande stadgande undantag för de mest typiska av alla ekonomiska föreningar. Detta undantag måste naturligtvis anses berättigat. Men s. k. ideella föreningar hava icke undantagits. Dessa föreningar skulle sålunda ej få förvärva fastighet i annan ordning än i 6 och 7 §§ föreskrives. Av större betydelse är, att det, om man bortser från egnahemsföreningar, som erhållit statslån, torde vara omöjligt att hindra de i 15 § angivna ekonomiska föreningar, däri utlänningar äro eller kunna bli medlemmar, att efter förvärfv av fast egendom idka sådan verksamhet, som skulle förhindras genom de i andra stycket av 3 § och i 6 § meddelade bestämmelserna. Gränsen mellan de i 15 § uppräknade föreningarna och andra ekonomiska föreningar kan icke med tillräcklig skärpa uppdragas, icke heller kan man hindra en förening att övergå från den ena verksamheten till den andra eller att samtidigt fullfölja flera ändamål. Den till grund för stadgandet lagda bestämmelsen i 1 § av lagen om ekonomiska föreningar avser endast att medelst exemplifikation angiva de mest typiska hithörande sammanslutningar, men kan icke utan vidare användas för att med avseende å ekonomiska föreningar i allmänhet särskilja olika arter, som sins emellan skulle erhålla en väsentligen olika rättsställning. Härtill kommer, att för lagens effektivitet i nu förevarande hänseende skulle i fråga om utlänningars upptagande i svenska föreningar erfordras bestämmelser, som motsvara det remitterade förslaget till lag innefattande tillägg till lagen den 28 juni 1895 om handelsbolag och enkla bolag. Vill man på grundvalen av sådana bestämmelser förbjuda svenska föreningar, däri utlänningar äro eller kunna bli medlemmar, att fritt förvärva egendom, borde i allt fall förbudet endast avse föreningar med ett så ringa antal medlemmar, att föreningarna med skäl kunde misstänkas allenast vara förklädda bolag; och skulle å dylika föreningar vad om handelsbolag stadgats äga motsvarande tillämpning. Mot ett stadgande i denna riktning torde i och för sig intet vara att invända. Men tills vidare synes man kunna avstå från försök att i nu ifrågavarande syfte begränsa svenska föreningars rätt att förvärva egendom. Därest mot förmodan framdeles en verklig fara genom svenska föreningars verksamhet skulle hota de intressen, till vilkas skydd nu förevarande lagstiftning är avsedd, bör givetvis frågan om dessa föreningars rättsställning upptagas till förnyad behandling.

16 §.

Justitierådet *Sjögren*:

I denna bestämmelse åsyftas att reglera förhållandet till lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom. Bestämmelsen föreskriver, att den tidigare lagen skall fortfarande gälla. Då det uppenbarligen alls icke kan ifrågasättas, att 1906 års lag skulle upphävas genom nu förevarande lagstiftning, som fullföljer ett helt annat syfte, synes det överflödigt att lagfästa detta förhållande. Att ett stadgande härom införts i förslaget torde bero icke blott av den vid 1 § anmärkta uppställningen av förslagets bestämmelser i det hela, utan även av den utsträckning, vari koncessionstväng i fråga om fastighetsförvärv enligt förslaget stadgats. Därest emellertid i förevarande lag koncessionstväng i fråga om förvärv av fastighet inskränkes på sätt av mig ifrågasatts och följaktligen en samtidig användning av båda lagarna blir mycket sällsynt, torde förevarande bestämmelse utan fara för missförstånd kunna utgå.

Bestämmelsen om lagens ikraftträdande.

Justitierådet *Sjögren*:

Det synes visserligen vara önskvärt, att tiden för lagens ikraftträdande må kunna bestämmas på sätt som föreslagits. Så framt koncessionstväng i fråga om förvärv av fastighet och gruvegendom inskränkes i överensstämmelse med vad av mig ifrågasatts, torde också lagen utan avsevärd olägenhet kunna träda i kraft genast efter utfärdandet. Därest åter berörda koncessionstväng bibehålles i den utsträckning, som de föreslagna bestämmelserna giva vid handen, synes det bliva nödigt att bereda ett icke obetydligt rådrum för vidtagande i bolagsordningarna av de ändringar, som påkallas av det nya koncessionssystemet.

Förslagets rubrik.

Lagrådet:

Då förslaget innebär inskränkning i rätten att förvärva icke endast fast egendom eller gruva utan även aktier i vissa bolag, torde lagens rubrik böra erhålla en avfattning, som bättre än i förslaget skett ger uttryck åt detta innehåll.

**Förslaget till lag om ändrad lydelse av 68 § i gruvestadgan den
16 maj 1884.**

Lagrådet:

De särskilda stadganden, till vilka i förevarande lagförslag bör hänvisas, avse inskränkning icke endast i utländskt förvärv av rätt till gruva utan även i vissa svenska rättssubjekts förvärv av sådan rätt. Med hänsyn härtill bör förslaget underkastas någon jämkning.

**Förslaget till lag innefattande tillägg till lagen den 28 juni 1895
om handelsbolag och enkla bolag.**

Lagrådet:

Bestämmelsen i andra stycket, som förutsätter, att bolag, föreningar, andra samfälligheter och stiftelser kunna vara delägare i handelsbolag, torde såsom obehövlig böra utgå.

**Förslaget till lag om ändrad lydelse av 23, 54, 63, 91, 94, 105 och 132 §§
i lagen den 12 augusti 1910 om aktiebolag.**

54 §.

Justitierådet *Bergman*, regeringsrådet *Palmgren* och justitierådet *Dyberg*:

Anledningen till den föreslagna ändringen av denna paragraf är, enligt vad av motiven framgår, att det ansetts nödvändigt att, när efter ett aktiebolags bildande i bolagsordningen införes förbehåll, som i 52 § 2 mom. sägs, giva bolaget ett medel att tvinga aktieägare att i och för påskrift om förbehållet förete aktiebrev, som förbehållet avser. Det nya andra momentet i 54 § har emellertid erhållit en sådan avfattning, att detsamma även gäller för det fall, att vid bolagets bildande i bolagsordningen införts ett sådant förbehåll, varom nu är fråga. För detta fall torde icke föreligga behov av det föreslagna tvångsmedlet, åtminstone icke mera än när fråga är om de andra slag av förbehåll, som omför-

inålas i 26 § 2 mom. Bestämmelsen bör fördenskull erhålla den inskräntare omfattning, som i motiven avsetts.

Då bestämmelserna i förslagets 3 mom. icke passa för överträdande av förbudet i 2 mom. och något behov av liknande påföljder för detta fall icke torde förefinnas, hemställes, att det nya stadgandet i 54 § införes såsom ett nytt andra moment till den nuvarande paragrafen. Detta påkallar någon ändring i punkt 5 av förslagets 132 §.

Justitierådet *Sjögren*:

Därest på sätt av mig ifrågasatts genom lag införes förbud för utlänning och sådana svenska bolag, som efter vad ovan sagts böra likställas med utländska rättssubjekt, att förvärva aktier i svenska bolag, bliva de av stadgandet i 5 § av det ovan först granskade lagförslaget påkallade ändringarna i 54, 91, 94 och 132 §§ av aktiebolagslagen obehövliga. Att den i 91 § föreslagna ändringen — den viktigaste av berörda ändringar — är ägnad att i princip framkalla betänklighet, har av mig vid granskningen av 3—6 §§ av nämnda lagförslag anmärkts.

91 §.

Justitierådet *Bergman*, regeringsrådet *Palmgren* och justitierådet *Dyberg*:

Den föreslagna ändringen av denna paragraf avser, att beslut, som innefattar sådan ändring av bolagsordningen, att förbehåll, som i 52 § 2 mom. sägs, intages i bolagsordningen, skall kunna fattas på det i 91 § 4 mom. angivna sättet, således även om icke samtliga aktieägare förenat sig om beslutet. Såsom av det remitterade förslagets 94 § 2 mom., liksom av den nuvarande lydelsen av samma moment, framgår, är det icke nödvändigt, att förbehållet avser bolagets alla aktier. Skall det endast avse en del av dem, måste beslutet anses innefatta sådan ändring av bolagsordningen, att rättsförhållandet mellan aktierna rubbas. För giltigheten av ett dylikt beslut fordras enligt 91 § 1 mom., att samtliga aktieägare förenat sig därom. En ändring jämväl i detta stadgande är således erforderlig, för att beslut om intagande i bolagsordning av förbehåll, varom fråga är, skall kunna fattas på sätt i förslaget avsetts.

Såsom nyss nämnts, behöver förbehåll enligt 52 § 2 mom. icke omfatta alla aktierna. Har ändringen av bolagsordningen avsett in-

tagande i densamma av ett förbehåll av sådan mindre omfattning, torde, med hänsyn till det nuvarande stadgandet i 91 § 1 mom., att ett dylikt beslut ej är giltigt, med mindre samtliga aktieägare förenat sig därom, hittills icke hava förelegat något behov av föreskrift, huru det skall bestämmas, vilka aktier skola träffas av den inskränkning i förfoganderätten, som förbehållet innebär. Annorlunda torde förhållandet bliva, om 91 § så ändras, att ett dylikt förbehåll kan intagas i bolagsordningen, utan att samtliga aktieägare förenat sig därom. Kunna icke vederbörande aktieägare åsämjas, vilka aktier förbehållet skall avse, torde detta lämpligen kunna bestämmas genom lottning, som anställles å bolagsstämma i sammanhang med behandlingen av frågan om ändring av bolagsordningen. Ett stadgande i denna riktning synes fördenskull böra meddelas.

94 §.

Justitierådet *Bergman*:

Mot det föreslagna tillägget till denna paragraf må erinras, att genom detsamma hinder möter att låta förbehållet omfatta samtliga aktier, så snart någon enda sådan, då anmälan för registrering göres, enligt aktieboken innehaves av någon, som enligt förbehållet icke må fritt förvärva aktier i bolaget, detta även om denne jämte övriga aktieägare förenat sig om förbehållets intagande i bolagsordningen.

Därjämte må framhållas, att det föreslagna tillägget ej medför den trygghet mot utländskt inflytande, som torde kunna antagas därmed vara åsyftad.

132 §.

Justitierådet *Bergman*, regeringsrådet *Palmgren* och justitierådet *Dyberg*:

I fråga om denna paragraf hänvisas till vad därutinnan vid 54 § anförts.

Bestämmelsen om lagens ikraftträdande.

Lagrådet:

Av förslaget framgår ej med tydlighet, vilken verkan de nya bestämmelserna om firmatecknare skola hava i fråga om sådana personer, vilka

vid lagens trädande i kraft innehava bemyndigande att teckna aktiebolags firma men icke äro här i riket bosatta svenska medborgare. Ett stadgande härom synes lämpligen böra meddelas.

**Förslaget till lag om ändrad lydelse av 6, 20 och 54 §§ i lagen
den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar.**

Lagrådet:

Detta förslag ger ej anledning till annan erinran än att till det samma bör fogas ett övergångsstadgande motsvarande det, varom yttrande meddelats vid närmast föregående lagförslag.

Ur protokollet:

Erik Ölander.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
fredagen den 7 april 1916.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Hasselrot anmälde lagrådets den 15 december 1915 avgivna utlåtande över de den 2 juli samma år till lagrådet remitterade förslagen till lag om kontroll å vissa förvärv av rätt till fast egendom eller gruva, lag om ändrad lydelse av 68 § i gruvestadgan den 16 maj 1884, lag innefattande tillägg till lagen den 28 juni 1895 om handelsbolag och enkla bolag, lag om ändrad lydelse av 23, 54, 63, 91, 94, 105 och 132 §§ i lagen den 12 augusti 1910 om aktiebolag samt lag om ändrad lydelse av 6, 20 och 54 §§ i lagen den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar.

Efter att hava redogjort för utlåtandets innehåll anförde departementschefen följande:

»Lagrådets samtliga ledamöter hava uttalat, att i fråga om förevarande lagförslag föreligga förhållanden, på grund av vilka man måste

ställa sig ganska betänksam gentemot förslagen. Riktigheten av denna uppfattning är obestridd; den redogörelse jag vid remissen till lagrådet lämnade för förarbetena till den ifrågasatta lagstiftningen visar ock, att dessa förhållanden varit föremål för noggrann uppmärksamhet och länge föranlett tvekan, huruvida det vore lämpligt att inlåta sig på förevarande lagstiftning. Såsom jag vid samma tillfälle framhöll, måste man dock mot olägenheterna och svårigheterna väga det gagn en dylik lagstiftning kan bereda. Syftet att bevara vårt lands naturrikedomar i svenska händer och trygga vår självbestämningsrätt på det ekonomiska området är så viktigt att, då det gäller detta syftes vinnande, det kan vara berättigat och nödvändigt att låta andra hänsyn, även i och för sig mycket betydelsefulla sådana, stå tillbaka. Jag kan därför icke tillstyrka och det torde ej heller vara av lagrådet åsyftat, att på grund av de invändningar, som kunna göras mot ifrågavarande lagstiftning i dess helhet, tanken på en sådan lagstiftning skulle få förfalla.

Under det att lagrådets flesta ledamöter, för den händelse att förevarande lagstiftningsarbete skall fullföljas, inskränkt sig till att förorda vissa ändringar i de remitterade förslagens särskilda bestämmelser, har en ledamot av lagrådet uppdragit grundlinjer för ett förslag, enligt vilket man skulle söka att vinna det åsyftade ändamålet på en i viss mån annan väg än de remitterade förslagen angiva. Den huvudsakligaste skillnaden torde kunna sägas vara, att medan enligt dessa förslag rätten att förvärva fastighet och därmed likställd egendom inskränkes för sådant aktiebolag, i vilket icke, särskilt genom införande i bolagsordningen av förbehåll mot aktiers övergång i utländska händer, beretts trygghet mot ett övervägande utländskt inflytande, nämnde ledamots förslag i allmänhet lämnar aktiebolags rätt till dylikt förvärv lagligen obunden men för aktiebolag, som ej genom förbehåll i bolagsordningen frivilligt underkastat sig viss begränsning i sådant avseende, stadgar inskränkning beträffande aktiernas övergång i utländsk ägo. Den sålunda antydda utvägen att lösa föreliggande lagstiftningsfråga synes mig innebära ett värdefullt uppslag, förenat med vissa ganska betydande fördelar i såväl principiellt som praktiskt hänseende. Att jag likväl, ehuru icke utan tvekan, anser mig böra förorda bibehållande av de grunder, på vilka de remitterade förslagen vila, beror därpå att desamma dock torde innebära ett säkrare och mera verksamt skydd mot de missförhållanden, som förevarande lagstiftning har till ändamål att förebygga.

De flesta anmärkningar lagrådets majoritet framställt i fråga om de remitterade förslagen hava blivit följda vid den överarbetning dessa förslag nu underkastats. Då grunderna för de sålunda vidtagna ändrin-

garna framgå af vad som blivit anført inom lagrådet, torde jag kunna i huvudsak inskränka mig till en kort redogörelse för desamma. Därjämte har jag att angiva de skäl, på vilka jag ansett vissa av lagrådets majoritet gjorda erinringar icke böra föranleda ändring i förslagen.

Vad först beträffar *förslaget till lag om kontroll å vissa förvärv af rätt till fast egendom eller gruva*, vilket förslag erhållit en jämkad rubrik, har förslaget uppställning ändrats i det avseendet, att de särskilda i förslaget innefattade inskränkningarna i förvärvsrätten omedelbart angivits, i stället för att det remitterade förslaget inledes med allmänna förbud mot ifrågavarande slag af förvärv och de i tillämpningen säkerligen vida talrikare fall, då rätt till dylikt förvärv fortfarande skall finnas, framträda såsom undantag från förbuden. Såsom lagrådet påpekat kommer genom denna ändrade uppställning lagförslagets begränsade syfte att framstå klarare.

I § i det nu föreliggande förslaget innehåller, i överensstämmelse med vad lagrådet hemställt, de med förslaget avsedda inskränkningarna för utländska rättssubjekt.

I 2 § innefattas motsvarande bestämmelser om vissa svenska rättssubjekt. Det förbehåll, vars införande i bolagsordning skall för aktiebolaget medföra rätt att fritt förvärva ifrågavarande slag af egendom, har enligt den inom lagrådet gjorda hemställan till omfattningen begränsats, så att detsamma endast behöver gälla viss del af bolagets aktier. Denna del har bestämts så, att vid varje tid minst tre fjärdedelar af bolagets aktier eller, om aktier med olika röstvärde finnas, minst det antal aktier, att röstetalet för dem utgör tre fjärdedelar af röstetalet för bolagets samtliga aktier, skall innehavas af svenska medborgare eller andra svenska rättssubjekt, beträffande vilka icke anses föreligga fara för ett övervägande utländskt inflytande. Den ståndpunkt, det remitterade förslaget intager i berörda hänseende, är obestriddligen den enda, som giver fullständig trygghet; särskilda förhållanden, framför allt aktiemajoritetens fördelning på flera eller färre händer samt de för bolaget gällande bestämmelserna om begränsning af rösträtten å bolagsstämma, kunna nämligen tänkas föranleda kombinationer, enligt vilka jämväl en ganska ringa kvotdel af bolagets aktier bereder innehavaren ett mycket starkt, kanske för tillfället övermäktigt inflytande i bolagets angelägenheter. Men en praktiskt sett tillfredsställande trygghet synes dock vinnas även genom ett förbehåll med den nu i förslaget upptagna begränsningen, och då det givetvis är i hög grad önskvärt att det inhemska näringslivets frihet icke inskränkes mera än förhållandena med nödvändighet påkalla, synes en sådan lindring af det remitterade förslagets

bestämmelser vara att förorda. Under vissa förhållanden torde rätt att, utan prövning i särskilda fall, förvärva ifrågavarande slag av egendom kunna utan större våda medgivas till och med åt något bolag, vars bolagsordning icke uppfyller nämnda betingelse. Med hänsyn härtill och då det vid införande av en förbudslagstiftning, vars verkningar det är svårt att på förhand fullt överskåda, torde vara lämpligt, att Kungl. Maj:t erhåller möjlighet att meddela dispens i fall, där lagen kan befinnas verka alltför strängt, har jag, ehuru jag icke kan underkänna befogetheten av vissa anmärkningar, som inom lagrådet riktats mot bestämmelsen om rätt för Kungl. Maj:t att giva ett svenskt bolag, liksom en svensk förening, allmänt tillstånd att förvärva fastighet och dylik egendom, ansett denna bestämmelse böra bibehållas i förslaget. Jag ansluter mig härutinnan till den uppfattning, som uttalats av en bland de till lagrådets majoritet hörande ledamöterna. I enlighet med vad lagrådets majoritet föreslagit har däremot bestämmelsen om rätt för Kungl. Maj:t att medgiva dispens från det genom ifrågavarande förbehåll stadgade förbudet mot vissa aktiers fria cirkulation utelämnats.

Lagrådets samtliga ledamöter hava tillstyrkt att, i fråga om föreningar, förevarande lagstiftning skall inskränkas till ekonomiska föreningar. En sådan förändring föranleder en inkonsekvens med 1906 års norrländska förbudslag, vars tillämpning genom en år 1911 genomförd lagändring utsträckts till ideella föreningar. Då för en förening av sistnämnda slag något oftare återkommande behov att förvärva fastighet icke kan antagas föreligga, vill det ock synas, som om det för dylika föreningar icke skulle innebära någon större olägenhet att för sådant förvärv vara beroende av Kungl. Maj:ts tillstånd; såvitt jag har mig bekant har ej heller den norrländska förbudslagens tillämpning på dessa föreningar vållat några svårigheter. Efter den utvidgning begreppet ekonomisk förening erhållit genom 1911 års föreningslag torde emellertid någon avsevärd risk icke föreligga, att en förening, utan att böra anses såsom ekonomisk förening, skulle kunna utöva någon ur nu förevarande synpunkter äventyrlig verksamhet, och det synes därför icke möta hinder att lämna de ideella föreningarna utanför den ifrågasatta lagstiftningen.

Såsom i lagrådet framhållits, torde det kunna medgivas, att utan hinder av ifrågavarande förbehåll aktie må förvärfvas ej blott genom arv eller giftorätt utan även genom testamente. En sådan tillämpning synes emellertid låta förena sig med det remitterade förslaget, enligt vilket förbehållet skall avse förvärv »genom teckning eller överlåtelse», och det lär därför icke vara behöfligt att i anledning av nämnda erinran

göra ändring i berörda, med lydelsen av 52 § 2 mom. aktiebolagslagen överensstämmande föreskrift.

Andra stycket i det remitterade förslaget 5 § har motsvarighet i tredje stycket av det nu föreliggande förslaget 2 §. Att, såsom lagrådets majoritet ifrågasatt, ersätta denna bestämmelse med den fordran, att vid intagande i bolagsordning av ifrågavarande förbehåll tillika skall i bolagsordningen föreskrivas, att förbehållet ej må ändras utan Konungens medgivande, synes av praktiska skäl vara mindre lämpligt.

I 3 § har, till förtydligande av det remitterade förslaget och i överensstämmelse med vad den ledamot av lagrådet, som föreslagit en annan lösning av förevarande lagstiftningsfråga, förordat beträffande det av honom angivna förbehållet, intagits uttrycklig bestämmelse därom, att förvärv av aktie i strid mot förbehåll, som i 2 § avses, är ogillt. Vidare har i 3 § införts ett av lagrådets majoritet föreslaget stadgande, att för aktieägare, som bekommit aktie genom arv, giftorätt eller testamente, förbehållet icke skall medföra inskränkning i rätten till teckning eller erhållande av det antal nya aktier i bolaget, som svarar mot hans andel i det förutvarande aktiekapitalet, eller i den rätt att teckna och erhålla nya aktier, som vid tiden för hans ursprungliga aktieförvärv enligt bolagsordningen tillkommit aktieägaren.

4 § motsvarar 6 § i det remitterade förslaget. Lagrådets majoritet har förordat, att bestämmelsen i sistnämnda paragraf skulle utbytas mot ett stadgande, att svenskt bolag eller svensk förening må utan hinder av de i förevarande lag meddelade bestämmelserna äga att, med visst undantag, fritt förvärva fast egendom intill en i areal angiven maximigräns. I de flesta fall skulle säkerligen en dylik ändring medföra lättnad för fastighetsförvärvet; även ett motsatt förhållande skulle emellertid förekomma, i det att ett bolag eller en förening, som förut ägde fastighet intill den bestämda maximigränsen, icke skulle kunna förvärva en fastighet av den i det remitterade förslaget 6 § angivna beskaffenhet utan att därtill erhålla Kungl. Maj:ts tillstånd. Mot den föreslagna ändringen, som sålunda icke under alla förhållanden skulle vara fördelaktig för bolagen och föreningarna, möter tillika den betänkligheten, att förevarande lagstiftnings effektivitet därigenom komme att icke oväsentligt förminskas. Dels skulle nämligen, om den till fritt förvärv medgivna arealen bestämdes någorlunda stor, varje hinder för utlänning att genom förmedling av bolag förvärva stadsfastighet försvinna, dels skulle genom rätten till okontrollerat förvärv av viss areal öppnas möjlighet att kringgå de i lagen stadgade förbuden. Jag har därför funnit

riktigast att lämna det remitterade förslagets bestämmelse i denna del oförändrad.

Bestämmelserna i 5 § överensstämma med stadgandena i det remitterade förslagets 7 §.

Likaledes utgör 6 § motsvarighet till 8 § i det remitterade förslaget.

Stadgandena i 7 §, som motsvarar de två första styckena i det remitterade förslagets 9 §, hava i vissa avseenden förtydligats enligt de inom lagrådet gjorda erinringarna.

Första punkten av tredje stycket i det remitterade förslagets 9 § har utbrutits till en särskild paragraf, 8 §.

9 § motsvarar andra punkten i sistnämnda stycke av det remitterade förslaget. I anledning av en inom lagrådet gjord erinran har den där innefattade bestämmelsens omfattning utsträckt till alla de fall, då den, som å exekutiv auktion inropat fastighet, söker Konungens tillstånd att behålla fastigheten.

10 § och 11 § första punkten i det remitterade förslaget hava motsvarighet i det nya förslagets 10 och 11 §§. Några ändringar i sak hava dessa bestämmelser ej undergått. Även om, såsom inom lagrådet anmärkts, nämnda bestämmelser, vilka äro byggda på samma grunder som stadgandena i 68 § gruvestadgan, icke äro fullt tillfredsställande, torde de dock i rättstillämpningen böra åtminstone i huvudsak medföra den med dem äsyftade verkan, och i varje fall synes det, såsom en ledamot i lagrådet framhållit, knappast vara tillrådligt att i detta sammanhang vidtaga större ändringar i gruvlagstiftningen. Huruvida denna bör i de hänseenden, om vilka här är fråga, underkastas förändringar, som kunna komma att återverka på nu förevarande lagstiftning, torde lämpligare tagas under överbäggande vid den revision av vissa delar av förstnämnda lagstiftning, till vilken förarbeten nyligen inletts. Att i de fall, då fullgörande av föreskriven arbetskyldighet är utan verkan till bevarande av rätt till fyndighet eller gruvlägenhet, ej heller erläggande av avgift enligt 41 § gruvestadgan kan hava sådan verkan, torde utan särskilt stadgande vara tydligt.

I 12 § hava i anledning av erinringar inom lagrådet vidtagits vissa mindre jämkningar.

De i 13 och 14 §§ innefattade bestämmelserna hava föranletts av vissa vid 12 § i det remitterade förslaget av lagrådets majoritet gjorda uttalanden.

Bestämmelserna i 15 §, som motsvarar det remitterade förslagets

13 §, hava jämkats i anledning av vad lagrådets flesta ledamöter yttrat vid denna paragraf.

16 § motsvarar 14 § i det remitterade förslaget.

I enlighet med vad lagrådet hemställt har jag funnit lämpligt låta i förslaget intaga bestämmelser om skyldighet för utlänning, som innehar sådan egendom eller utövar sådan rörelse, varom i förslaget är fråga, att hava ombud här i riket. Dessa bestämmelser hava fått sin plats i 17 §.

På grund av förslagets ändrade uppställning har bestämmelsen därom, att de föreskrivna inskränkningarna i rätten att förvärva fast egendom eller gruva ej skola tillämpas å förvärv genom arv, funnits lämpligen böra flyttas till 18 §, och har enligt lagrådets hemställan nämnda undantag utsträckts till förvärv genom giftorätt eller testamente.

15 § i det remitterade förslaget har med några mindre jämkningar motsvarighet i andra stycket av det nuvarande förslagets 18 §.

19 § överensstämmer med 16 § i det remitterade förslaget.

Till övergångsbestämmelserna har, i enlighet med hemställan inom lagrådet, nedflyttats stadgandet i 11 § andra punkten av det remitterade förslaget.

Avfattningen av *förslaget till lag om ändrad lydelse av 68 § i gruvestadgan den 16 maj 1884* har i anledning av lagrådets erinran jämkats.

I *förslaget till lag innefattande tillägg till lagen den 28 juni 1895 om handelsbolag och enkla bolag* har på grund av lagrådets erinran andra stycket uteslutits. I sammanhang härmed hava i första stycket orden »utländsk medborgare» utbytts mot »utlänning».

I 54, 91 och 132 §§ av *förslaget till lag om ändrad lydelse av 23, 54, 63, 91, 94, 105 och 132 §§ i lagen den 12 augusti 1910 om aktiebolag* hava vissa ändringar vidtagits på grund av de erinringar lagrådets flesta ledamöter framställt vid dessa paragrafer. Det av samma ledamöter ifrågasatta stadgandet, att vid införande i bolagsordning av förbehåll enligt 52 § 2 mom. i visst fall skall genom lottning bestämmas, vilka aktier förbehållet gäller, har synts mig lämpligast få sin plats såsom ett andra stycke i 92 §. På grund av det tillägg, som för sådant ändamål gjorts till nämnda paragraf, har densamma upptagits i förslagets rubrik. I den föreslagna lagens slutbestämmelse har, såsom lagrådet hemställt, intagits ett stadgande om lagens verkan i fråga om personer, som vid dess ikraftträdande hava bemyndigande att teckna aktiebolags firma men icke äro här i riket bosatta svenska medborgare.

En motsvarande övergångsbestämmelse har införts i *förslaget till*

lag om ändrad lydelse av 6, 20 och 54 §§ i lagen den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar, vilket förslag i övrigt lämnats utan ändring i sak.

I avseende å de båda sistnämnda lagförslagen må erinras om, att enligt 65 § i lagen om aktiebolag och 20 § i lagen om ekonomiska föreningar skall göras anmälan till vederbörande register, när dylik firmatecknares behörighet upphör.

Utom de ändringar, för vilka jag nu redogjort, hava vissa redaktionella jämkningar vidtagits i förslagen.»

Departementschefen uppläste härefter enligt nu angivna grunder avfattade förslag till lag om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag, lag om ändrad lydelse av 68 § i gruvestadgan den 16 maj 1884, lag innefattande tillägg till lagen den 28 juni 1895 om handelsbolag och enkla bolag, lag om ändrad lydelse av 23, 54, 63, 91, 92, 94, 105 och 132 §§ i lagen den 12 augusti 1910 om aktiebolag samt lag om ändrad lydelse av 6, 20 och 54 §§ i lagen den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar; och hemställde departementschefen, att dessa förslag måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan tacktes Hans Maj:t Konungen förordna, att till riksdagen skulle avlåtas proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Erik Ölander.